ชั้น หยิบถมนต์

อภินันทนาการ

จาก

พลเรือเอก อดุล ตุลยานนท์

อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นางวิจิตรสารบรรณ (ชั้น นัยนานนท์)

ณ สุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส

๑๒ มีนาคม ๒๕๒๔

(แบบ ค.)
สำนักพระราชวัง

หมายรับสั่งที่ ๑๖๗๔

๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเพลิงศพ นางวิจิตรสารบรรณ (ชั้น นัยนานนท์) เป็นกรณีพิเศษ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร

<u>วันพฤหัสบดี ที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๒๔</u> เวลา ๑๗.๐๐ น. พระราชทานเพลิง

อุดมศักดิ์/พิมพ์/๐๖๒/หาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นางวิจิตรสารบรรณ (ชั้น นัยนานนท์) เพื่อทราบ เครื่องพระราชทานเพลิง และเจ้าพนักงานผู้เชิญมานี้ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง

โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

ข้าพระพุทธเจ้า บุตร – ธิดา ขอน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมกราบถวายบังคม ณ เบื้องพระยุคลบาท ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้ ที่ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเพลิงศพนางวิจิตรสารบรรณ (ชั้น นัยนานนท์) เป็นกรณีพิเศษ ทั้งนี้ได้นำมาซึ่งความปีติโสมนัส และเป็นเกียรติสูงสุดแก่วงศ์สกุลจนหาที่เปรียบมิได้ ข้าพระพุทธเจ้าขอเทอดทูนพระมหากรุณาธิคุณนี้ไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม เพื่อเป็นสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคลชั่วกาลนาน

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า

บุตรและธิดา

ระลึกในพระกรุณาธิคุณ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมทั้งสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ได้ทรงพระกรุณาพระราชทานพวงมาลาหน้าศพในการสวดพระอภิธรรมศพ นางวิจิตรสารบรรณ (ชั้น นัยนานนท์) นับเป็นพระกรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้

ข้าพระพุทธเจ้า ขอกราบถวายบังคมมา ณ เบื้องพระยุคลบาท ด้วยความจงรักภักดี และสำนึกในพระกรุณาธิคุณ ล้นเกล้าล้นกระหม่อมตลอดไป.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม
ข้าพระพุทธเจ้า
บุตรและธิดา

พระกรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระ-เจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คุณหญิงเพ็ญศรี วัชโรทัย เป็นผู้แทนพระองค์ อัญเชิญพวงมาลาพระราชทานวางหน้าศพ

เมื่อวันจันทร์ที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๓

กราบขอบพระคุณและขอบคุณ

เจ้าภาพ ขอกราบขอบพระคุณและขอบคุณทุกท่านที่ได้กรุณามาร่วมในการรดน้ำศพ จัดพวงมาลา กระเช้าดอกไม้ บริจาคเงินร่วมทำบุญ และเป็นเจ้าภาพในวันบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรม ตลอดจนท่านที่ได้สละเวลาให้เกียรติมาร่วมพิธีพระราชทานเพลิงศพคุณแม่ในวันนี้ รวมทั้งขอขอบคุณนายแพทย์ พยาบาล ทุกคนที่ได้ให้การเอาใจใส่ดูแล รักษาคุณแม่เป็นอย่างดี ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

เจ้าภาพ (บุตร – ธิดา)
๑๒ มีนาคม ๒๕๒๔

นางวิจิตรสารบรรณ (ชั้น นัยนานนท์)

ชาตะ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๔๔๗

มรณะ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๒๓

คำนำ

การจัดทำหนังสือเป็นสิ่งที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ นางวิจิตรสารบรรณ (ชั้น นัยนานนท์) ในวันนี้นั้น เจ้าภาพเห็นว่านางวิจิตรสารบรรณ เป็นผู้ที่มีกุศลจิตยิ่งนัก จึงได้ขออนุญาตนำเรื่องเกี่ยวกับธรรมมาลง นอกจากเรื่องธรรมแล้ว ได้มีเรื่องเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงภายใน ซึ่งเจ้าภาพมีจุดมุ่งหมายว่าเพื่อเกิดประโยชน์ต่อความมั่นคงของประเทศชาติเป็นสำคัญ

เจ้าภาพหวังว่า หนังสือเล่มนี้คงจะเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้อ่านตามสมควร หากจะมีข้อบกพร่องใด ๆ ก็ตาม ขอรับอภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย แต่ถ้าจะมีส่วนดีเพียงใดก็ตาม ขอส่วนดีดังกล่าวจงเป็นกุศลผลบุญส่งไปให้ดวงวิญญาณของนางวิจิตรสารบรรณ จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ.

เจ้าภาพ (บุตร–ธิดา)

๑๒ มีนาคม ๒๕๒๔

สารบัญ

ชีวประวัติ

ហ៊ឹកះឧបករណ៍

ประวัตินางวิจิตรสารบรรณ
(ชั้น นัยนานนท์)

คุณแม่เกิดที่บ้านพานทอง ตำบลพานทอง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๔๗ ตรงกับวันพุธขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีมะโรง เป็นลูกคนสุดท้องของนายอากรยู้ และนางเหลี่ยม สุขสำราญ มีพี่น้องร่วมบิดามารดารวม ๓ คน คือ

๑. นางส้มลิ้ม สมรสกับนายอำพัน สิริโยธิน (นางส้มลิ้มได้ถึงแก่กรรมแล้ว)

๒. นายชุน สุขสำราญ สมรสกับ นางสาย

๓. นางชั้น

คุณแม่ได้ทำการสมรสกับรองอำมาตย์เอก หลวงวิจิตรสารบรรณ (เจียม นัยนานนท์) ซึ่งขณะนั้นรับราชการเป็นผู้ช่วยสรรพากรมลฑลอยู่ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา มีบุตรธิดารวม ๘ คนคือ

๑. ร้อยตำรวจโทจำเนียร นัยนานนท์ (นอกราชการ) สมรสกับนางสำอางค์ (นามสกุลเดิมศิริวาลย์)

๒. พันเอก วิเชียร นัยนานนท์ สมรสกับนางศรีอุไร (นามสกุลเดิมตัณสุทธิวงศ์)

๓. นางประณีต สมรสกับนายแพทย์ไพบูลย์ เพื่องธุระ

๔. นางประพันธ์ สมรสกับนายวิสูตร สุขรื่น

๕. นางประภา สมรสกับพลโทหาญ ลีนานนท์

๖. นาวาเอก พาณิช สมรสกับนางยะดา (นามสกุลเดิมสร้างสาม)

๗. นาวาเอก วินัย สมรสกับนางกรรณิกา (นามสกุลเดิมเสนีวงศ์ ณ อยุธยา)

๘. นางสาวจิรพร นัยนานนท์

คุณแม่ได้ตั้งหลักฐานที่จังหวัดฉะเชิงเทราตลอดมา จนกระทั่งในปี ๒๔๙๕ คุณพ่อถึงแก่กรรม คุณแม่ได้รับภาระหนัก ต้องเลี้ยงดูและอบรมลูก ๆ ให้ได้รับการศึกษาและความเป็นอยู่อย่างดี คุณแม่เข้มงวดกวดขันจะลงโทษเมื่อลูกทำผิด และสั่งสอนให้อยู่ในระเบียบโดยเคร่งครัด จนลูก ๆ ได้เรียนสำเร็จ บ้างก็รับราชการ บ้างก็ประกอบอาชีพส่วนตัว บ้างก็ทำงานธนาคาร ต่างก็มีหน้าที่การงานและมีหลักฐานพอสมควรแก่ฐานะโดยทั่วหน้ากันทุกคน ถึงกระนั้นคุณแม่ก็ยังห่วงใยและคอยติดตามทุกข์สุขของลูก ๆ อยู่ตลอดเวลา

คุณแม่เป็นคนมัธยัสถ์และมีความละเอียดรอบคอบ ระวังรักษาสมบัติทุกชิ้นไว้เพื่อเป็นมรดกของลูกหลานอย่างดียิ่ง เป็นคนตรงไปตรงมา ไม่ชอบเอารัดเอาเปรียบใคร มีความซื่อสัตย์สุจริต มีจิตใจเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีความอดทน เป็นผู้มีใจบุญ กุศล ไม่เคยสร้างบาป บริจาคทรัพย์สินเป็นทาน และสมทบสร้างปูชนียวัตถุไว้ในพระบวรพุทธศาสนาอยู่เนือง ๆ เมื่อบุตรชายมีอายุพอสมควรก็จัดให้อุปสมบทในพระพุทธศาสนาถึง ๓ คน เมื่อเป็นภิกษุได้จำพรรษาอยู่ ณ วัดเทพศิรินทราวาสทุกองค์ด้วย

มาในระยะหลังที่ลูก ๆ เรียนสำเร็จ จึงได้แยกย้ายกันออกไปประกอบอาชีพการงาน จึงได้ห่างคุณแม่ แต่ลูก ๆ ก็ได้ผลัดกันมาเยี่ยมคุณแม่ที่แปดริ้วและมาพักกับคุณแม่เป็นประจำ บางทีก็มารับคุณแม่ไปพักด้วยกันที่กรุงเทพ ฯ และพาคุณแม่ไปเที่ยวต่างจังหวัด เช่น อยุธยา เขาตะเกียบ หัวหิน และนครศรีธรรมราช ฯลฯ เป็นต้น คุณแม่เป็นแม่บ้านที่ดีเยี่ยม มีฝีมือทำกับข้าวอร่อยมากทั้งคาวหวาน จนผู้ที่มีโอกาสลิ้มรสฝีมือของคุณแม่แล้วจะต้องติดใจไปตาม ๆ กัน เมื่อไปพักบ้านลูกคนใดก็จะปรุงอาหารที่ลูกคนนั้นชอบ คุณแม่มีความจำดีเลิศจะจำได้แม้กระทั่งลูกคนใดชอบอาหารอะไร และรสชาดอย่างไรก็จะทำอย่างนั้นให้รับประทาน ในวาระวันเกิดของคุณแม่ วันสงกรานต์ วันปีใหม่ คุณแม่จะอยู่ท่ามกลางลูกและหลาน คุณแม่จะมีความสุขมากและหายว้าเหว่ ซึ่งทำให้ลูก ๆ มีความสุขตามไปด้วย และเมื่อปี ๒๕๑๙ คุณแม่มีอายุครบ ๗๒ ปี พวกลูก ๆ ได้จัดทำบุญครบ ๖ รอบให้ที่บ้านแปดริ้ว คุณแม่จะให้พร

ทุกครั้งที่ลูก ๆ ให้ของหรือจะลาเดินทางไปที่ใด และลูก ๆ จะถือว่าพรนั้นเป็นพรที่ศักดิ์สิทธิ์

ตามปกติคุณแม่ไม่ค่อยได้เจ็บไข้ คงมีโรคประจำตัวอยู่อย่างเดียว คือโรคไขข้อ ในระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๒๓ คุณแม่เริ่มมีอาการอ่อนเพลีย เบื่ออาหาร นอนไม่ค่อยหลับ และเจ็บที่ใต้ชายโครงด้านขวา ลูก ๆ ได้พาคุณแม่เข้าพักรักษาที่โรงพยาบาลพระมกุฎเมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ เพื่อรับการตรวจร่างกายโดยละเอียด ผลการวินิจฉัยปรากฏว่าคุณแม่ป่วยเป็นถุงน้ำดีอุดตัน ซึ่งแพทย์ได้ลงความเห็นว่าเห็นควรให้คุณแม่ได้รับการผ่าตัด ดังนั้นในวันศุกร์ที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ คุณแม่จึงได้รับการผ่าตัดเปลี่ยนทางเดินถุงน้ำดี นอกจากนั้นแพทย์ยังได้พบว่าที่ตับของคุณแม่ทั้งสองข้างมีอาการอักเสบมาก หลังจากผ่าตัดคุณแม่ได้เข้าพักที่ห้อง ไอ ซี ยู แพทย์และพยาบาลได้ให้การรักษาพยาบาลอย่างใกล้ชิด คุณแม่รู้สึกตัวดีตลอดเวลาอยู่ ๔ วัน ซึ่งลูก ๆ มีความหวังอยู่ตลอดเวลาว่าคุณแม่จะต้องค่อยยังชั่ว และกลับคืนสู่ห้องพักฟื้นโดยเร็ววัน แต่ต่อมาวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ คุณแม่มีอาการไม่สู้ดีเนื่องจากไตและตับล้มเหลว แพทย์ได้ทำการช่วยชีวิตคุณแม่จนสุดความสามารถ จนกระทั่งวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ เวลา ๑๒.๑๕ น. คุณแม่จึงได้จากลูก ๆ ไปอย่างสงบ รวมสิริอายุได้ ๗๖ ปี ๒ วัน ซึ่งนับเป็นการสูญเสียอันยิ่งใหญ่ในชีวิตของลูก ๆ ซึ่งไม่เคยคาดฝันมาก่อนเลยว่าคุณแม่จะจากพวกลูก ๆ ไปเร็วเช่นนี้

ด้วยคุณงามความดี และกุศลผลบุญที่คุณแม่ได้สร้างสมมาในชาตินี้ รวมทั้งที่ได้รับอุทิศจากลูกหลานและบรรดาญาติมิตรที่ได้ร่วมกันบำเพ็ญอุทิศให้ตลอดมา จงเป็นผลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณแม่ จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วย เทอญ

คุณแม่ถ่ายเมื่ออายุ ๓๑ ปี

คุณแม่ถ่ายร่วมกับครอบครัว
ขณะมีบุตร–ธิดาเพียง ๗ คน

ตัดปอยผมลูกชายก่อนโกนผม

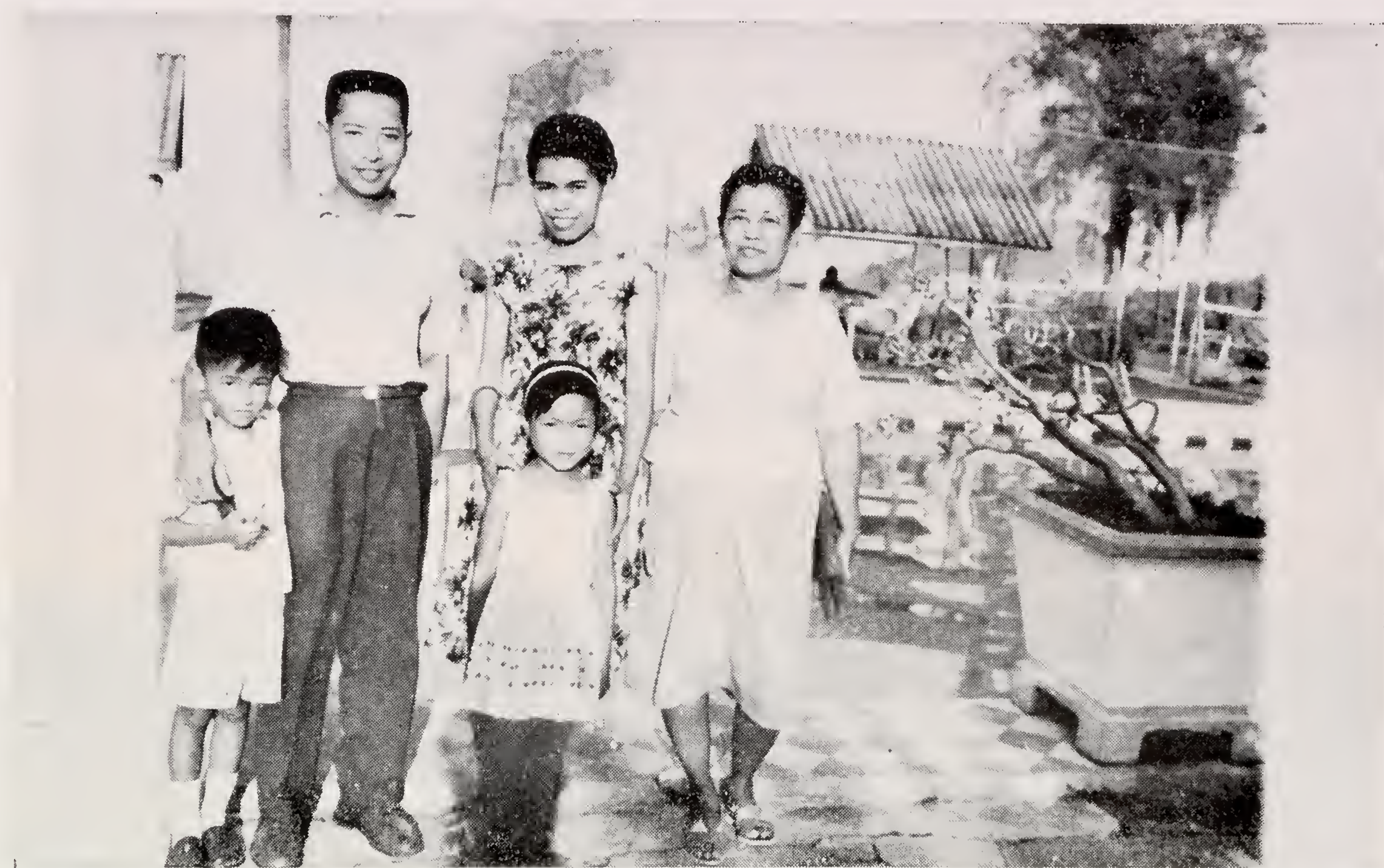

อุ้มไตร

ถือไตร

ลูกพานิช (ขวา) – วินัย รับจีวรจากแม่ภายในพระอุโบสถ

คุณแม่เที่ยวรอบเกาะปีนัง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕
กับลูกและหลาน

หาดสุรินทร์ จว. ภูเก็ต
กับลูกและหลาน (นกแก้ว-กระทิง) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕

คุณแม่ที่บ้านหลังเดิมแปดริ้ว

ลูกกำลังอวยพรในวันเกิดครบ ๗๒ ปี

ฉลองวันเกิดคุณแม่อายุครบ ๗๒ ปี
เมื่อพฤศจิกายน ๒๕๑๙

คุณแม่กับครอบครัวของจำเนียรลูกชายคนโต

ถ่ายร่วมกับลูกหลานที่บ้านแปดริ้ว

มีความสุข เมื่อหลานจบปริญญา

คุณแม่ที่บ้าน
ประพันธ์ กรุงเทพฯ

ถ่ายร่วมกับลูกหลานที่บ้านแปดริ้ว

ถ่ายที่บ้านแปดริ้ว กับลูก ๆ และเพื่อนของลูก

คุณแม่กับลูกหลาน

ไปเที่ยวอยุธยากับลูก–หลาน เมื่อมกราคม ๒๕๒๒

ท่ามกลางลูก–หลาน ที่เขาตะเกียบ หัวหิน

วันหมั้นของสุโรจนา (นกแก้ว) ลีนานนท์ หลานสาว
เมื่อ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๒๓

คุณแม่กับลูกหลาน
ที่บ้านจิรพร

คุณแม่ตัดเค๊กฉลองปีใหม่ที่บ้านประภา เมื่อปี ๒๕๒๑

บำเพ็ญกุศลศพ

และ

สวดพระอภิธรรม

พฤหัสบดีที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๒๓

คุณหญิงอำไพ สิริโยธิน และญาติ เป็นเจ้าภาพ

ศุกร์ที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๒๓

เพื่อนเตรียมอุดมฯ และบัญชีจุฬาฯ เป็นเจ้าภาพ

เสาร์ที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๒๓

ลูก และ หลาน เป็นเจ้าภาพ

อาทิตย์ที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๓

นายแพทย์ไพบูลย์–ประณีต เฟื่องธุระ

พลตรีไตรเดช–ประทุมมา บุ้นตระกูล

บริษัท สหบ่อทองพัฒนา ฯ เป็นเจ้าภาพ

จันทร์ที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๓

กรมยุทธการทหารบก,

เตรียม ทบ. รุ่น ๔ และรุ่น ๕ เป็นเจ้าภาพ

อังคารที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๓

นตร. รุ่น ๑๖, นายทหารเรือรุ่น ๐๑, ๐๓

และสำนักงานเลขานุการกองทัพเรือ เป็นเจ้าภาพ

พุธที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๒๓

ธนาคารกรุงเทพจำกัด ฝ่ายเลขาธิการ

ธนาคารกรุงเทพจำกัด สาขาถนนดินแดง

และคณะ ส.อ.ร.ด. สาขาจันทบุรี–ตราด เป็นเจ้าภาพ

"เหลือแต่ร่าง ตั้งศพสวดพระอภิธรรม"

สมเด็จพระวันรัต และลูกหลานของคุณแม่

ถวายภัตตาหารเพลในวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๒๓

บุตร – ธิดา ในวันสวดพระอภิธรรม

บุตร – ธิดา และญาติ ในวันสวดพระอภิธรรม

บุตร – ธิดา บุตรเขย – บุตรสะใภ้ ของคุณแม่
ในวันสวดพระอภิธรรม

ส่วนหนึ่งของแขกที่มาในงานสวดพระอภิธรรม

และอีกส่วนหนึ่งของแขกที่มาในงานสวดพระอภิธรรม

บรรจุศพ

บรรจุศพ

พุธที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๒๓

– เวลา ๑๐.๓๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป เจริญพระพุทธมนต์

– เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพล

– เวลา ๒๑.๐๐ น. บรรจุศพ

กลางคืนวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๒๓
เตรียมศพคุณแม่ไปบรรจุ

คำไว้อาลัย

จาก

ลูก - หลาน

อาลัย.......คุณแม่

วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ เวลา ๑๒.๑๕ น. เป็นวันที่คุณแม่ได้จากลูกไปอย่างสงบบนเตียงคนไข้ในห้อง I.C.U. ที่โรงพยาบาลพระมงกุฎฯ วันนี้นับเป็นวันที่ลูกต้องสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่เป็นครั้งที่สองในชีวิต ของลูก คุณแม่จากลูกไปอย่างกระทันหัน ยังความเศร้าโศกเสียใจมาสู่ลูก ๆ และหลาน ๆ ทุกคน

เมื่อยามที่คุณแม่ยังมีชีวิตอยู่คุณแม่เป็นแม่ที่ประเสริฐสุดของลูก ๆ ถึงว่าคุณพ่อจะจากคุณแม่ไปก่อนเป็นเวลานานถึง ๒๘ ปี แต่คุณแม่ก็ยังประคองนาวาของคุณแม่ซึ่งมีลูกเรือถึง ๘ ชีวิตพ้นผ่ามรสุมส่งลูกเรือทั้ง ๘ ขึ้นฝั่งได้อย่างดีสมความปรารถนาของคุณแม่จนลูก ๆ ทุกคน ได้เรียนสำเร็จมีงานการทำ มียศบรรดาศักดิ์เชิดชูวงศ์ตระกูลกันทุกคน ถึงแม้ว่าลูก ๆ จะมีงานมีเงินเดือนแล้วคุณแม่ก็ยังเป็นห่วงในความทุกข์สุขของลูก เมื่อยามลูกมีทุกข์เดือดร้อนคุณแม่ก็ช่วยเหลือบั่ดเป่าให้หายคลายทุกข์ไปได้ คุณแม่มีแต่ให้อย่างเดียวไม่เคยรบกวนลูกเลย ถึงแม้ว่าคุณแม่จะจากลูกไปแล้วแต่ความดีของคุณแม่ยังอยู่ในความทรงจำของลูก ลูกขอเทอดทูลและบูชาความดีของคุณแม่ไว้ในห้วงลึกแห่งดวงใจของลูกตราบเท่าชีวิตลูกจะหาไม่

กุศลผลบุญที่คุณแม่และลูกได้สร้างสะสมไว้ในชาตินี้ ขอจงเป็นทิพยสมบัติและเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ดวงวิญญาณของคุณแม่จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ.

จากลูก

จำเนียร–สำอางค์

และหลานรัตนา (ติ๋ม), นรต. กมล

อัจฉรา–กัญญา–จิตติมา

คำไว้อาลัยคุณย่า

วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ เวลา ๑๒.๑๕ น. เป็นเวลาที่ครอบครัว นัยนานนท์ ต้องพบกับความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ ซึ่งในเวลานั้นหลานกำลังฝึกภาคสนามที่ค่ายดารารัศมี จังหวัดเชียงใหม่ต้องกินนอนอยู่ในป่า ไม่มีโอกาสได้กลับมากราบเท้าคุณย่าเป็นครั้งสุดท้าย จนกระทั่งวันที่ ๑ ธันวาคมหลานกลับถึง รร. ได้รับลาทางกองร้อยกลับมาบ้านแล้วเดินทางไปยังวัดโสมนัสวิหาร ณ ที่นั้นหลานได้รำลึกถึงวันที่ได้พบคุณย่าเป็นครั้งสุดท้ายที่บ้านคุณอาน้อย หลานได้ไปเยี่ยมคุณย่าเพื่อกราบลาไปฝึกภาคที่เชียงใหม่กับคุณพ่อและน้องอัจฉรา หลานจำได้ติดตาว่าเมื่อหลานเข้าไปกราบคุณย่า หลานเห็นน้ำตาคุณย่าก็ทำให้หลานเกิดความสังหรณ์ใจที่ไม่เคยเป็นมา หลานจึงพูดขึ้นว่า คุณย่าครับ เดือนธันวาคมนี้หลานก็จะสำเร็จเป็นนายตำรวจแล้ว ในวันรับพระราชทานกระบี่จากองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หลานขอให้คุณย่าร่วมไปเป็นเกียรติแก่หลานในวันนั้น หลานรู้ว่าคุณย่าตื่นตันใจ คุณย่าบอกเมื่อใกล้ถึงวันนั้นแล้วให้บอกย่าด้วย คุณย่าบอกว่าขณะนั้นเจ็บที่ท้อง หลังจากทานข้าวด้วยกันจนเย็นหลานก็ลาคุณย่ากลับบ้านพร้อมด้วยคุณพ่อและน้อง แล้วหลานก็ขึ้นฝึกภาคที่เชียงใหม่จนกระทั่งคุณย่าจากไป

ตลอดชีวิตคุณย่า คุณย่าคอยอบรมสั่งสอนลูกหลานทุกคนให้เป็นคนดี ซึ่งลูกหลานของคุณย่าทุกคนต่างก็ประสพผลสำเร็จในชีวิตและหน้าที่การงานไม่ทำให้คุณย่าต้องผิดหวังในตระกูลนัยนานนท์ที่สืบทอดมาจากสมัยคุณปู่ทำให้หลานสำนึกในหน้าที่ที่ต้องจรรโลงชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลสืบต่อไป หลานสัญญาว่าหลานจะทำหน้าที่ของหลานให้ดีที่สุดเพื่อวงศ์ตระกูล นัยนานนท์ สมตามเจตนารมณ์ของคุณย่า

ชีวิตคนเรานั้นสั้นนัก หลานเชื่อว่าทุกคนเกิดมาเพื่อชดใช้กรรม คุณย่าคงจะหมดภาระหน้าที่ของท่านแล้วในชาตินี้ ท่านจึงจากลูกหลานไป หลานไม่เสียดาย

เลยในช่วงเวลาอันแสนสั้นนี้ หลานได้เกิดมาเป็นหลานของคุณย่า หลานถือเป็นโชคอันล้ำค่าในชีวิตที่ได้เกิดมาเป็นหลานของคุณย่าในตระกูล นัยนานนท์ นี้ ความโศกเศร้าอาลัยรักในคุณย่านั้นจะหาคำใดมาเปรียบเทียบไม่ได้ หลานขอตั้งจิตอธิษฐานด้วยเดชะบุญที่ได้กระทำไว้ในอดีต ปัจจุบัน และที่จะทำต่อไปในอนาคตขอส่งผลให้ดวงวิญญาณของคุณย่าจงไปสู่สุคติยังสรวงสวรรค์ชั้นฟ้า อยู่ร่วมกับคุณปู่ ขอให้หลานได้เกิดมาเป็นหลานของคุณย่าอีกทุกชาติไป และขอให้หลานมีโอกาสได้ทดแทนบุญคุณคุณย่ามากกว่าในชาตินี้ด้วยเทอญ

จากหลาน

นรต. กมล (สัจจา) นัยนานนท์

วิเชียร
ศรีอุไร

ประณีต
ไพบูลย์

พระคุณของคุณแม่

ข้าพเจ้าเมื่อได้ทราบข่าวว่าคุณแม่ป่วย และจะต้องเข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ในวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ ทำให้รู้สึกกระวนกระวายและเป็นห่วงต่อสุขภาพของคุณแม่มาก คุณแม่ก็มีอายุ ๗๖ ปีแล้ว ข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นลูกชายคนที่ ๒ ย่อมมีความห่วงใยและไม่สบายใจเป็นอย่างมาก และยังไม่ทราบว่าคุณแม่ป่วยเป็นโรคอะไรกันแน่ เพราะก่อนนั้นคุณแม่ก็มีร่างกายแข็งแรงดี แต่ก็มีการเจ็บป่วยบ้างเล็กน้อย ตามสภาพร่างกายของคุณแม่ซึ่งมีอายุมากแล้ว คุณแม่เริ่มเข้าโรงพยาบาลเมื่อ ๓ พ.ย. ๒๓ ซึ่งเป็นเวลาตรงกันกับที่ข้าพเจ้าได้เดินทางเข้ามาประชุมที่กรุงเทพมหานครจึงได้มีโอกาสไปเยี่ยมคุณแม่ที่โรงพยาบาล ฯ เป็นครั้งแรก และได้สังเกตเห็นว่าคุณแม่ยังคงมีร่ายกายแข็งแรง หน้าตายังสดชื่นดีอยู่ พูดคุยกับลูกด้วยอาการยิ้มแย้มแจ่มใสร่าเริงดี ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกไม่วิตกในอาการป่วยของคุณแม่เท่าไรนัก ตลอดเวลาที่รอคอยด้วยใจเป็นห่วง ชั่วเวลาอีกไม่กี่วันก็ได้รับโทรศัพท์ทางไกลว่า คุณหมอจะต้องทำการผ่าตัดคุณแม่ในเร็ว ๆ นี้ ให้รีบเดินทางไปกรุงเทพ ฯ โดยด่วน ดังนั้นข้าพเจ้าจึงต้องรีบเดินทางจาก จว. นครศรีธรรมราช เข้ามาดูอาการคุณแม่ที่โรงพยาบาล ฯ ก่อนที่จะทำการผ่าตัด

ข้าพเจ้าได้มาพบคุณแม่ที่โรงพยาบาล ฯ อีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะทำการผ่าตัดในวันที่ ๑๔ พ.ย. ๒๓ ในตอนเช้าวันนี้ข้าพเจ้าใจคอไม่สู้จะดีนัก เริ่มจะรู้สึกเป็นห่วงในอาการป่วยของคุณแม่มากขึ้น การที่จะผ่าตัดครั้งนั้น เมื่อได้พิจารณดูแล้ว จะเห็นว่ามีทั้งข้อดีและข้อเสีย ซึ่งข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะชี้แจงเปรียบเทียบในรายละเอียดออกมาได้ สรุปแล้วส่วนใหญ่มีความเห็นว่าให้ทำการผ่าตัดได้ ช่วงเวลาในการผ่าตัดนั้นก็เสียเวลาเพียงไม่กี่ชั่วโมง แต่เวลาที่ต้องรอคอยผลการผ่าตัดนั้นมีความรู้สึกว่าช่างเป็น

เวลานานเสียเหลือเกิน

ลูก ๆ ทุกคนรอคอยเฝ้าคอยด้วยใจเป็นห่วง และอาราธนาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายให้ช่วยดลบรรดาลให้ ชีวิตของคุณแม่ได้ยืนยาวไปกว่านี้อีกสักเล็กน้อย เมื่อการผ่าตัดผ่านไปโดยเรียบร้อยแล้ว และทราบว่าคุณแม่ยังปลอดภัยดีทุกประการ หลังจากนั้นคุณหมอก็นำคุณแม่ไปไว้ ณ ห้อง I.C.U. ชั่วเวลาที่อยู่ในห้อง I.C.U. เพียงไม่กี่วัน อาการของคุณแม่ก็เริ่มทรุดลงตามลำดับ และถึงแก่กรรมใน ๑๙ พ.ย ๒๓ เวลา ๑๒.๑๕ น.

สิ่งใดหนอช่างพรากชีวิตของคุณแม่ไปอย่างรวดเร็วทั้ง ๆ ที่ลูกกำลังเฝ้ารอคอยและจับตามองการเคลื่อนไหวของคุณแม่อยู่ทุกขณะ จนถึงวาระสุดท้าย ความห่วงใยและอาลัยอย่างมากที่สุดในชีวิตของลูก ที่คุณแม่ต้องจากลูกไปอย่างไม่มีวันกลับ พระคุณของคุณแม่ในอดีตยังคงฝังลึกอยู่ในดวงใจของลูกอยู่ทุกขณะไม่ว่าลูกจะอยู่ห่างไกลสักปานใดก็ตามคุณแม่ก็หาโอกาสไปเยี่ยมและเป็นห่วงอยู่ตลอดเวลา ลูกทุกคนถึงแม้ว่าจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ด้วยกันทั้งหมดแล้วก็ตาม แต่ความห่วงใย ความรัก และความคิดถึงอย่างสุดซึ้งของคุณแม่ที่มีต่อลูกอยู่ตลอดเวลา ความเป็นลูกและแม่นั้นย่อมไม่มีสิ่งอื่นใดมาพรากให้จากไปได้ตราบชั่วชีวิต

คุณแม่ยังไม่ได้จากลูกไปเลย ถึงแม้ว่าร่างกายจะเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติซึ่งมี เกิด แก่ เจ็บ ตาย แต่คำพูดและคำตักเตือนสั่งสอนของคุณแม่ ย่อมระลึกอยู่ในความทรงจำ ฝังแน่นอยู่ในดวงจิตตราบชั่วฟ้าดินสลาย คุณแม่ยังอยู่ คุณแม่ยังไม่ได้จากไปไกลจากลูก พระคุณของคุณแม่ยังสิงสถิตย์อยู่ในกาย–ใจ ของลูกอยู่ตลอดมา ยามใดที่ลูกได้คิดได้นึกถึงก็ทำให้ลูกมีความสุขกายสบายใจ มีกำลังใจและกำลังกายที่จะปฏิบัติหน้าที่ทั้งหน้าที่ราชการและส่วนตัวอยู่ตลอดมา

พระคุณของคุณแม่ย่อมเป็นที่สุดรักและบูชา ตลอดไปโดยไม่มีที่สิ้นสุด หาก

มีญาณวิเศษหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ สามารถดลใจให้นึกและระลึกถึงคุณแม่ได้ ลูกก็หวังว่า บัดนี้วิญญาณของคุณแม่คงจะได้ไปสิงสถิตย์อยู่ในสรวงสวรรค์ชั้นฟ้าแห่งใดแล้ว เพราะตราบชั่วชีวิตของคุณแม่นี้ได้ประกอบกรรมดีให้กับลูกทุกคนตลอดมา

สุดท้ายนี้ลูกขอตั้งจิตอธิษฐาน ขอให้ดวงวิญญาณของคุณแม่ จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพ เทอญ

วิเชียร–ศรีอุไร

กราบระลึกถึงพระคุณ "แม่"

คุณแม่ได้จากลูกไปด้วยความรักและอาลัยยิ่ง การสูญเสียคุณแม่อันเป็นที่รักเสมอด้วยชีวิตของลูกอย่างกระทันหัน ทำให้มีความเศร้า – เสียใจ และว้าเหว่อย่างบอกไม่ถูก คุณแม่เป็นผู้ที่เสียสละความสุขทั้งปวงเพื่อลูก ๆ ตลอดมา เป็นที่พึ่ง ที่ปรึกษาและเป็นที่รวมของดวงใจแห่งความรักของลูกหลาน ความอบอุ่นด้วยความรักของแม่พร้อมทั้งความเมตตา ความห่วงใย และความปรารถนาดีที่มีต่อลูกทุกคนจะอยู่ในความทรงจำของลูกตลอดไปจนชั่วชีวิต คุณแม่ได้เป็นผู้ริเริ่ม สนับสนุนพร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือในการตั้ง " สถานพยาบาล แพทย์ไพบูลย์ " ขึ้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อช่วยเหลือในด้านการเจ็บป่วยแก่ชาว จังหวัดฉะเชิงเทรา และเพื่อให้ลูกได้กลับมาใช้ชีวิตประกอบอาชีพได้อยู่ใกล้กับคุณแม่ ลูกจึงได้อยู่ใกล้ชิดกับคุณแม่มากที่สุดในระยะหลังนี้นานถึง ๒๖ ปี

คุณแม่ได้ประกอบคุณงามความดีไว้ตลอดชีวิตของคุณแม่ จึงเป็นที่รักใคร่เคารพนับถือของลูกหลาน ญาติมิตรและบุคคลทั่วไป เป็นผู้ที่มีจิตศรัทธาและเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาด้วยการบำเพ็ญกุศลบริจาคทรัพย์สินบำรุงวัดวาอารามตลอดมา

ด้วยผลแห่งคุณงามความดีที่คุณแม่ได้ประกอบไว้มากในขณะที่มีชีวิตอยู่ และด้วยอำนาจกุศลทักษิณานุปทานที่ลูก ๆ และบรรดาญาติมิตรได้ร่วมกันบำเพ็ญให้ จงเป็นผลนำให้ดวงวิญญาณของคุณแม่ชั้น นัยนานนท์ ที่รักและเคารพอย่างสูงได้ไปสถิตย์เสวยสุขเกษมสำราญอยู่ในสัมปรายภพ สมตามมโนปณิธานของลูก ๆ โดยครบถ้วนทุกประการ

จากลูก

นายแพทย์ไพบูลย์ – ประณีต เพื่องธุระ

และหลานของคุณยาย

ธนะบูลย์ (เบิ๊ต) สิริบูลย์ (เก่ง)

ประพันธ์ – วิสูตร

ประภา
หาญ

พระคุณแม่

การสูญเสียเป็นสิ่งที่ทุกคนกลัวอย่างที่สุด ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเมื่อมีเกิดแล้วก็มีสิ้นสุด ก็ยังหักห้ามใจไม่ได้เมื่อวันที่ต้องจากกันมาถึง คำว่า "แม่" เป็นคำสั้น ๆ แต่มีความหมายลึกซึ้งสำหรับลูกมากเหลือเกิน มันรวมความรัก ความห่วงใย ความเมตตาปราณี การเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อความสุขของลูก แม่ของลูกเป็นแม่ที่ประเสริฐสุด แม่มีความผูกพันกับลูกอย่างใกล้ชิดตั้งแต่ลูกเริ่มมีชีวิต ในเยาว์วัยได้ให้การเลี้ยงดูเป็นอย่างดี เมื่อเติบโตได้สนับสนุนให้ได้รับการศึกษาอบรมและสั่งสอนให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดีงาม เมื่อขาดพ่อลูกยังไม่รู้สึกถึงความว้าเหว่เท่าใดนัก เพราะลูกยังมีแม่ที่ให้ความอบอุ่น ปกป้องคุ้มครองอยู่ตลอดเวลา ในชีวิตของลูกเท่าที่จำความได้ไม่เคยพบกับความทุกข์อย่างแสนสาหัสเท่าครั้งนี้ ลูกยังจำได้ดีถึงวันที่แม่ยังมีชีวิตอยู่จนกระทั่งวันที่แม่ล้มป่วยและจากไปต่อหน้าต่อตาอย่างรวดเร็วเกินคาด ต่อไปนี้ลูกจะไม่มีโอกาสขึ้นไปรับแม่จากแปดริ้วมาพักที่บ้าน และไม่มีใครจะให้พรลูกเหมือนพรอันศักดิ์สิทธิ์จากปากแม่อีกแล้ว ภาพต่าง ๆ ทุกอิริยาบถและคุณงามความดีของแม่จะอยู่ในความทรงจำของลูกตลอดไป

วันจันทร์ ที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ ลูก ๆ ได้พาคุณแม่เข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลพระมงกุฎฯ เพราะคุณแม่บ่นว่าหายใจขัด ๆ เจ็บใต้ชายโครงด้านขวา อ่อนเพลีย ทานอาหารไม่รู้รสและนอนไม่ค่อยหลับ นับเป็นครั้งแรกที่คุณแม่ต้องอยู่โรงพยาบาล และไม่มีใครคาดคิดมาก่อนเลยว่าจะเป็นครั้งสุดท้ายในชีวิตของคุณแม่ด้วย คุณแม่ได้เข้าพักอยู่ห้อง ๔๑๐ ชั้น ๔ ตึก ๘ ชั้น ทุกวันลูก ๆ หลาน ๆ ได้ไปเยี่ยมคุณแม่และผลัดกันนอนเฝ้า พยายามปลอบใจให้คุณแม่คลายกังวลว่าคงไม่เป็นอะไรมากนัก แต่ละวันคุณแม่ต้องอดทนต่อการไปตรวจเอ็กซเรย์ เจาะเลือด หลายๆ ครั้ง ตรวจหัวใจ กระเพาะ ระหว่างนอนรอผลการวินิจฉัย คุณแม่ได้แต่บ่นว่าเมื่อไรจะหายสักที รำคาญที่เจ็บใต้ซี่โครง

วันอาทิตย์ ที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ จิรพรได้นำเครื่องไทยทานที่คุณแม่เตรียมไว้สำหรับถวายสังฆทานในวันเกิดที่ ๑๖ พฤศจิกายน พร้อมอาหารมาให้คุณแม่อธิษฐานก่อนจะนำไปถวายพระที่วัดหัวลำโพงในวันนั้น ซึ่งเป็นวันก่อนวันเกิดหลายวัน เพราะเห็นว่าคุณแม่ป่วยจะเป็นการเสดาะเคราะห์ให้ได้

วันพฤหัสบดี ที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๓๕๒๓ แพทย์ได้ลงความเห็นว่าคุณแม่จะต้องผ่าตัดถุงน้ำดีอุดตันเพื่อเป็นการช่วยเหลือในขั้นแรก ลูก ๆ ได้ปรึกษากันพร้อมหน้า เมื่อไม่มีทางหลีกเลี่ยง จึงจำต้องตัดสินใจทำในสิ่งที่คุณแม่เกลียดคือ "การผ่าตัด" ทั้ง ๆ ที่คุณแม่ได้เคยปรารภเสมอว่า แม่เกลียดการผ่าตัดหากมีวิธีใดหลีกเลี่ยงได้ก็ขออย่าผ่าตัดเลย ครั้งนี้จึงเป็นการผ่าตัดครั้งแรก และครั้งสุดท้ายในชีวิตของคุณแม่

วันศุกร์ ที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ เป็นวันที่คุณแม่จะเข้าห้องผ่าตัด เช้าวันนั้นเมื่อพยาบาลเปลี่ยนเสื้อผ้าให้ คุณแม่ขอเลือกผ้าถุงไหมสีน้ำเงิน และเสื้อสีเหลืองอ่อนที่คุณแม่ชอบมากสวมใส่ไป โดยที่ลูกมิได้เฉลียวใจว่าจะเป็นการเลือกเสื้อผ้าสวมใส่ครั้งสุดท้าย และชุดนี้เมื่อคุณแม่สิ้นลมหายใจลูกได้สวมใส่ให้คุณแม่อีกครั้งหนึ่ง (ปกติคุณแม่พิถีพิถันกับการเลือกเสื้อผ้าสวมใส่แต่ละครั้งมาก จะต้องจัดเตรียมไว้ล่วงหน้าให้ถูกใจเสมอ) หลังออกจากห้องผ่าตัด คุณแม่ได้เข้าพักในห้อง ไอ. ซี. ยู. ได้รับการดูแลจากแพทย์และพยาบาลเป็นอย่างดี จากการผ่าตัดเปลี่ยนทางเดินถุงน้ำดี แพทย์ได้พบว่าที่ตับของคุณแม่ทั้ง ๒ ข้าง มีอาการอักเสบมาก จึงทำให้ลูก ๆ มีความวิตกกังวล และไม่ค่อยสบายใจ ในระยะ ๓ วันแรก คุณแม่รู้สึกตัวดี มีความจำดีมาก เมื่อต้องการอะไรจะขอกระดาษจากแพทย์และพยาบาลมาเขียนและส่งให้ลูก ๆ ที่คอยเฝ้าดูอาการอยู่ไม่ห่าง แพทย์ได้ให้ความหวังว่า วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน อาจจะให้คุณแม่กลับห้องพักได้ ทำให้ลูก ๆ รอคอยด้วยความหวังที่จะได้อยู่ใกล้และพยาบาลคุณแม่อีกวาระหนึ่ง

วันอังคาร ที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ เป็นวันครบรอบวันตายของคุณพ่อ คุณแม่ได้สั่งไว้ก่อนเข้าโรงพยาบาลให้ลูกเตรียมจองทำบุญถวายภัตตาหารเพลแด่พระ-ภิกษุสามเณรอาพาธที่โรงพยาบาลสงฆ์จำนวน ๗๐ รูป และให้ทำบังสุกุลอุทิศส่วนกุศล

ให้คุณพ่อดังเช่นคุณแม่เคยปฏิบัติด้วยตนเองทุกปี ในวันนั้นลูก ๆ ได้ไปจัดทำให้ตามความประสงค์ของคุณแม่ครบถ้วนทุกอย่าง แต่ความหวังของลูก ๆ ที่จะได้เห็นคุณแม่มีอาการดีขึ้นและกลับคืนห้องพักต้องล้มเหลว เพราะตอนบ่ายคุณแม่มีอาการไม่สู้ดี ตับและไตไม่ทำงาน ตกกลางคืนมีอาการเข้าขั้นโค่ม่า ลูก ๆ หลาน ๆ และญาติ ได้เฝ้าดูอาการอย่างใกล้ชิด จนกระทั่งวันพุธ ที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ เวลา ๑๒.๑๕ น. คุณแม่จึงได้จากไปอย่างสงบ ท่ามกลางความเศร้าสลดใจและอาลัยอย่างสุดซึ้ง คุณแม่ได้ทำหน้าที่แม่ที่ดีครบถ้วนและสมบูรณ์แบบแล้ว ขอคุณงามความดีและกุศลผลบุญที่คุณแม่ได้กระทำมาตลอดชีวิต จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณแม่ประสบสุขในสัมปรายภพทุกประการ

จากลูก วิสูตร – ประพันธ์ สุขรื่น

เวลาคุณยายมาพักที่บ้าน คุณยายต้องนอนกับเอ๋ทุกครั้ง ครั้งสุดท้ายคุณยายมาพักเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๒๓ เดือนตุลาคม ไม่ได้มาพักเพราะคุณแม่ไม่อยู่ ไปต่างประเทศ แต่บอกเอ๋ว่าเดือนพฤศจิกายน จะมาพักอีก แล้วคุณยายก็มาด่วนจากเอ๋ไป ทำให้เอ๋คิดถึงคุณยายมากและไม่มีโอกาสที่จะปรนนิบัติ รับคำตักเตือนสั่งสอนและฟังคุณยายเล่าเรื่องกฎแห่งกรรมให้เอ๋ฟังอีกแล้ว ขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณยายจงไปสู่สุคติชั่วนิรันดร.

จากหลาน วราภรณ์ (เอ๋) สุขรื่น

กราบเท้าคุณแม่

ในชีวิตของลูกนี้มีคุณพ่อและคุณแม่เป็นผู้มีพระคุณอันประเสริฐสุดที่จะหาถ้อยคำใดมากล่าวได้ทั้งหมด ท่านทั้งสองเปรียบเสมือนพ่อพระและแม่พระ เป็นแต่ผู้ให้ลูกทุก ๆ อย่างมาตลอด โดยมิเคยเรียกร้องสิ่งตอบแทนเลย คุณพ่อได้จากพวกเราไปเมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๕ เป็นการสูญเสียครั้งแรกของพวกเรา นับแต่วันนั้นมาแม่ต้องทำหน้าที่ทั้งพ่อและแม่ผู้เข้มแข็ง อดทน เลี้ยงดูลูก ๆ อีก ๖ คน ซึ่งกำลังศึกษาขั้นมหาวิทยาลัย เตรียมอุดม และมัธยม ด้วยน้ำพักน้ำแรงของแม่เองรวมกับเงินบำนาญตกทอด และเงินค่าเช่าบ้าน ด้วยความมัธยัสถ์รู้จักจับจ่ายใช้สอย ยากที่จะมีผู้ใดเสมอเหมือน พร้อมทั้งอบรมสั่งสอนลูกให้อยู่ในศีลธรรมอันดีงาม โดยแม่กระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกหลานตลอดมา นับว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าที่ลูกหลานจักได้ยึดถือปฏิบัติอย่างแน่วแน่ เพื่อให้ดวงวิญญาณของแม่ได้มีความสุขสมปรารถนา

แม่เป็นคนมีเหตุผล มีความจำและปฏิภาณดี สามารถเข้าใจปัญหาของลูกหลาน จึงเป็นที่รักของลูกหลานทุกคน แม้ว่าลูกจะมีครอบครัวและย้ายติดตามคุณหาญ ฯ ไปรับราชการไกล ๆ แม่ก็เฝ้าห่วงใยติดตามไปเยี่ยม ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ แม่ได้ไปเยี่ยมลูกที่ค่ายเสนาณรงค์ อ. หาดใหญ่ จว. สงขลา และครั้งที่สองเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ แม่ก็ไปเยี่ยมลูกที่ค่ายสุรนารี จว. นครราชสีมา เมื่อคุณหาญย้ายไปประจำส่วนหน้า จังหวัดสกลนคร นานเกือบสิบปี แม่ก็บ่นอยากไปเยี่ยมแต่หนทางไกลลูกจึงไม่ได้พาไป แต่คุณหาญและลูกจะไปกราบท่านทุกครั้งที่มีโอกาสมากรุงเทพ ฯ เมื่อลูกมีเวลาว่างจะชวนแม่ไปพักผ่อนชายทะเลพร้อมลูกหลานเป็นประจำ จะเป็นเวลาที่แม่มีความสุขมากเมื่ออยู่กันพร้อมหน้าลูกหลาน ซึ่งลูกยังระลึกถึงอยู่เสมอ

ปกติแม่พักที่บ้านจังหวัดฉะเชิงเทรา กับพี่ประณีต แม่แบ่งความรักให้ลูก ๆ ทุกคน เมื่อแม่มากรุงเทพ ฯ ก็จะมีของที่ลูกชอบติดมือมาฝากและแวะเยี่ยมลูก ๆ ทุกบ้านเอง ลูกจะขอให้แม่พักอยู่บ้านเดียวแล้วลูกหลานมาเยี่ยมแม่ก็ไม่ยอม เพราะแม่

ชอบจะดูทุกข์สุขของลูกหลานเองว่าเป็นอย่างไร นับว่าเป็นความสุขใจของแม่ แม่ชอบทำกับข้าวอร่อย ๆ ให้ลูกหลานรับประทานเป็นประจำ เมื่อครั้งลูกย้ายไปอยู่จังหวัดนครราชสีมา เข้ามากรุงเทพฯ ครั้งไรจะต้องแวะค้างบ้านแม่ที่ จว. ฉะเชิงเทราทุกครั้ง ไม่ว่าจะค่ำมืดดึกดื่นอย่างไร แม่ก็มีอาหารคาวหวานให้รับประทาน เพราะแม่เป็นคนขยันจะเตรียมอาหารไว้เสมอ แม่จะต้องถามว่า "ลูกสบายดีหรือทานข้าวแล้วหรือยัง" แต่มาระยะหลังเมื่อทำบุญครบ ๖ รอบให้แม่เมื่อปี ๒๕๑๙ แล้ว รู้สึกว่าสุขภาพของแม่ไม่ค่อยแข็งแรงเหมือนเมื่อก่อน พวกเราจึงไม่ยอมให้เข้าครัวทำกับข้าวให้ทานอีก แต่แม่ก็ยังชอบทำกับข้าวให้อีก เช่น ขิงดอง, ปูจ๋า, เต้าเจี้ยวหลน, ผัดพริกขิง, มัส-หมั่นไก่ ฯลฯ เพราะแม่ไม่ชอบอยู่เฉย ๆ เมื่อพวกเราไปพร้อมหน้ากันเราก็มักจะหาอาหารไปทานรวม ๆ กันที่บ้านซึ่งแม่มาพัก หรือไม่ก็นัดออกไปทานอาหารนอกบ้าน เพื่อไม่ให้แม่ต้องเข้าครัวอีก แม่ไม่เคยนอนโรงพยาบาลเลยปกติแม่แข็งแรงดี มาครั้งนี้แม่มาเยี่ยมลูกที่กรุงเทพ ฯ แล้วจะกลับฉะเชิงเทราก็มีอาการปวดท้อง เวลาทานอาหารรู้สึกไม่อร่อย จุกเสียดแน่นเวลาหายใจ และนอนไม่หลับ ลูกจึงแนะว่าแม่ควรไปตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาลพระมงกุฎ ฯ ก่อนกลับไปบ้านที่ฉะเชิงเทรา เพื่อไม่ให้แม่เหนื่อยจึงขอห้องพักในโรงพยาบาล เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ ลูกไม่ได้คิดเลยว่าจะเป็นการออกจากบ้านเป็นครั้งสุดท้ายของแม่ ลูกหวังว่าจะให้แม่ได้รักษาให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ เพื่อจะได้มีชีวิตอยู่ยืนยาวเป็นมิ่งขวัญของลูกหลานต่อไปนาน ๆ แม่อดทนและเกรงใจคน แม้เจ็บก็ไม่อยากให้ลูกต้องมาเสียเวลาและเสียเงิน ขณะที่รอฟังผลการตรวจร่างกายของแม่ ลูก ๆ ก็มากันหลายคนจำต้องปดว่ามาราชการ แต่แม่ก็รู้ความจริงเมื่อพวกเรานัดประชุมกันวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ ว่าโรคของแม่สมควรต้องรักษาด้วยการผ่าเต้ดตามที่นายแพทย์ลงความเห็นหรือไม่ ซึ่งพวกเราก็มีความเห็นตามวินิจฉัยของแพทย์ ลูกถามแม่ แม่ก็ตอบว่า "เมื่อลูก ๆ เห็นพ้องต้องกัน แม่ก็ยอมตามใจลูก" นับว่าแม่มีจิตใจเข้มแข็งสมกับที่มีลูกเป็นทหารบก เรือ และตำรวจ อาการของแม่แม้จะเป็นมากแม่ก็อดทนไม่พูด หรือเรียกหาลูกซึ่งรับราชการอยู่ต่างจังหวัด เพราะเกรงจะเสียงานราชการของลูก แม่ผ่าตัดในวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน

๒๕๒๓ แล้ว ลูก ๆ ก็กลับไปต่างจังหวัดทำงานตามหน้าที่ ลูกหลานของแม่มารู้เกือบวันสุดท้ายพร้อมหน้ากันและทราบว่า อาการของแม่หลังจากผ่าตัดแล้วมีโรคแทรกซ้อนสุดที่จะเยียวยาได้ ซึ่งนายแพทย์ได้พยายามช่วยอย่างดีที่สุดแล้ว คงจะถึงเวลาที่พระเจ้าได้กำหนดชีวิตให้แม่อยู่เพียงแค่นี้ก็ต้องจากพวกเราไป เป็นกฎธรรมชาติที่ทุกคนหนีไม่พ้น ซึ่งลูกไม่ได้เตรียมใจไว้เลย นับว่าเป็นการสูญเสียครั้งสุดท้ายของครอบครัวพวกเราเมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ เวลา ๑๒.๑๕ น. วิญญาณของแม่ได้จากพวกเราไปอย่างสงบสมกับคุณงามความดีที่แม่ได้ทำไว้ตลอดชีวิตของแม่

แม่เปรียบเสมือนร่มโพธิ์ร่มไทรเป็นที่รวมที่พึ่งทั้งทางกาย ทางใจ และกำลังทรัพย์ของลูกหลาน เมื่อลูกหลานจะไปไกล, จบการศึกษา, เลื่อนชั้น, เลื่อนยศ, เลื่อนขั้นเงินเดือน ก็จะไปรายงานกราบแทบเท้าแม่ให้ทราบและขอพร แววตาแม่จะอิ่มเอิบมีความสุขที่เห็นความสำเร็จและความเจริญรุ่งเรืองของลูกหลาน หากลูกหลานคนใดมีทุกข์แม่ก็จะตักเตือนและให้กำลังใจ คำพรและคำเตือนของแม่เป็นเสมือนยาชูกำลังอันวิเศษ ลูกยังระลึกถึงคุณความดีของแม่อยู่เสมอเสมือนแม่ยังมิได้จากลูกไป หากชาติหน้ามีจริงลูกขอปวารณาตัวเองได้เกิดเป็นลูกแม่และได้รับใช้แม่ทุก ๆ ชาติไป แม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ของแม่สมบูรณ์แล้ว และถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ด้วยอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และบุญกุศลทานที่แม่ได้ปฏิบัติอยู่ในภพนี้ ตลอดจนบุญกุศล ทาน ที่ลูกหลานญาติมิตรได้กระทำมาแล้วนั้น ขออุทิศให้แม่จงได้รับแต่ความสุขเกษมสำราญในสัมปรายภพนั้น ๆ ด้วยเทอญ.

ประภา – หาญ ลีนานนท์

อาลัยคุณยาย

อาทิตย์อับแสงลมแรงขึ้นทุกขณะก้อนเมฆสีดำคล้อยต่ำลงทุกที เสมือนหนึ่งฝนจะตก.....อากาศภายนอกเริ่มหนาวแต่หัวใจของพวกเราซิยิ่งหนาวกว่า เรารู้สึกอ้างว้างและเงียบเหงา ท่ามกลางบรรยากาศรอบข้าง เพราะเรารู้ดีว่าคุณยายคงมีลมหายใจอยู่ได้อีกไม่นานเนื่องจากตับอักเสบและไตวาย คุณยายหมดความรู้สึกตัวมาตั้งแต่ตอนเช้า นอนนิ่ง ๆ เหมือนหลับสนิท คงมีแต่เพียงลมหายใจเท่านั้น จนกว่าหัวใจจะเหนื่อยอ่อนและยุติการเต้นของกล้ามเนื้อหัวใจไปในที่สุด ตอนบ่าย ๆ ระบบไตไม่ทำงานไปตามปกติ อาการคุณยายยังคงเหมือนเดิม หลับสนิทไม่ไหวติง บางครั้งมีอาการผวา เหมือนนอนสะดุ้งนิดหน่อย พวกเรามองคุณยายแล้วได้สัมผัสกับความจริงที่ว่าเรากำลังจะสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักยิ่งของเราไปนั้น หัวใจของเราเศร้าเพียงใด

ความมืดเริ่มปกคลุมไปทั่วอาณาบริเวณ คุณยายกำลังเดินทางไปพบคุณตาในอีกภพหนึ่ง วันนี้ตรงกับวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ เป็นวันที่คุณตาถึงแก่กรรมพอดี ณ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ฯ อันเป็นสถานที่เดียวกันกับที่คุณยายมารับการรักษาในคราวนี้ คุณตาคงจะมารับคุณยายไปอยู่ด้วยกันเป็นแน่ เวลานี้เราทุกคนผลัดกันอยู่ประจำข้าง ๆ ห้อง ไอ. ซี. ยู. คอยเฝ้าดูอาการคุณยายใกล้ที่สุดเท่าที่จะทำได้ คอยฟังเสียงสัญญาณไฟจากเครื่องช่วยหายใจว่ายังทำงานปกติ หรือไม่ จนกระทั่งใกล้เที่ยงคืนหมอบอกว่า คุณยายยังไม่เป็นอะไรให้พวกเราไปพักผ่อนกันบ้าง

เช้าวันรุ่งขึ้นอาการคุณยายยังเหมือนเดิม หายใจช้าลงเป็นลำดับจนกระทั่งสัญญาณไฟจากเครื่องช่วยหายใจเตือนแล้วว่าคุณยายสิ้นลมหายใจ ขณะนั้นเป็นเวลา ๑๒.๑๕ นาที ทุกสิ่งทุกอย่างที่พวกเราหวังทำเพื่อรักษาชีวิตคุณยายไว้ก็ไม่อาจฝืน

ธรรมชาติได้ แพทย์ พยาบาล ช่วยดูแลคุณยายจนเรียบร้อย พวกเราเข้าไปกราบที่อก ที่เท้าคุณยายกันทุกคน และแต่งตัวให้คุณยายดังที่คุณยายชอบ พาคุณยายออกจากห้อง ไอ. ซี. ยู. ไปตามถนนแห่งชีวิตที่ได้มาถึงจุดสุดท้ายในบั้นปลาย ทุกชีวิตมีจุดจบที่หลีกไม่พ้นคือ "ความตาย"

ในช่วงสุดท้ายของชีวิตคุณยาย แก้วดีใจที่มีส่วนพาคุณยายไปเที่ยวสนุกสนาน ได้ไปตากอากาศชายทะเล แก้วดีใจที่แก้วได้บัณฑิต เป็นที่ชื่นใจของคุณยาย และสุดท้ายคุณยายปลาบปลื้มใจมากที่แก้วได้เป็นนางพระกำนัล ทำงานรับใช้ใต้เบื้องพระยุคลบาทในการตามเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปในที่ต่าง ๆ ซึ่งครั้งหนึ่งคุณตาได้เคยรับราชการ โดยเป็นมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้ติดตามเสด็จในกรมขุนมรุพงษ์ศิริพัฒน์มาแล้ว คุณยายมีความเชื่อมั่นว่าหลานสาวจะมีความสุข ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปในภารกิจที่ได้กระทำอยู่ทุกวันนี้ ในที่สุดคุณยายมีความหวังว่าจะจะได้อยู่เห็นหลานสาวมีเรือนถูกต้องตามประเพณี แก้วเห็นคุณยายมีความสุขในงานหมั้นของแก้ว เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๒๓ ท่าทางคุณยายแจ่มใสมากจนแก้วไม่นึกเลยว่า ช่วงเวลาที่เราจะจากกันเร็วถึงเพียงนี้ คุณยายมีความผูกพันกับความรักของแก้วมาก ไม่ว่าคุณยายจะไปอยู่ ณ ภพใดก็ตามที่แห่งนั้นคงเป็นสรวงสวรรค์ เป็นที่ของความสงบสุข แก้วจะมีคุณยายในหัวใจเสมอ แก้วและพี่ประสิทธิ์มีความเชื่อมั่นว่าคุณยายมิได้ห่างหรือหายไปไหนเราทั้งสองเชื่อมั่นว่าคุณงามความดีของคุณยายตรึงตราในหัวใจลูกหลานชั่วนิจนิรันดร

● ยายนั่งเฝ้า เมื่อคราว แม่จะคลอด ยายเคยกอดตอนหลานคลานไปหา
ยายป้อนข้าว ให้น้ำ สามเวลา ยายพร่ำสอน วอนว่า อย่าแชเชือน
● ยามยายอยู่ ใครก็รู้ ว่ายายรัก คนอื่นสัก หมื่นแสน ไม่แม้นเหมือน
จะกินเดิน นอนนั่ง ยายสั่งเตือน จะมีเรือน ก็จงรู้ ดูอย่างยาย

มีครั้งหนึ่ง ซึ่งใจ ไปกับหลาน เล่นสงกรานต์ ที่สวนสน จนยามบ่าย
สรงน้ำพระ ประแป้ง แล้วแต่งกาย หลานพร้อมยาย กินอาหาร ใกล้ชานเมือง

ครั้งสุดท้าย ยายหลานไป ปราณบุรี กลับหนนี้ ไม่สบาย ยายผอมเหลือง
ลูกและหลาน ต้องการให้ ยายเช็คเครื่อง จึงพบเรื่อง โรคเลวร้าย เอายายไป

ยายจากหลาน ครั้งนี้ มีคำจาก แต่ยังยาก ใช่ว่ายาย หายไปไหน
จากก็จริง จากแต่ตัว กลัวอะไร ตัวจากไป ใจยังอยู่ คู่หลาน เอย.

จากหลานที่รักยิ่ง

สุโรจนา ลีนานนท์

ประสิทธิ์ ศรีอักษร

"ระลึกถึงคุณยาย"

ตั้งแต่คุณยายได้รับการผ่าตัดในวันที่ ๑๔ พ.ย. ๒๕๒๓ นั้น เมื่อออกจากห้องผ่าตัดแล้วคุณยายก็ได้รับการดูแลในห้อง ไอ. ซี. ยู. ผมยังจดจำภาพนั้นได้ดี อาการของคุณยายเป็นปกติดีทุกอย่างตามที่ได้รับทราบจากหมอ แม้ผมจะใจคอไม่ค่อยดีเมื่อมองเข้าไปเห็นสายยางระเกะระกะอยู่ที่ตัวของคุณยาย ผมรู้สึกสงสารคุณยายมาก และใครก็ตามถ้าเห็นคุณยายในตอนนั้นก็จะต้องรู้สึกเช่นเดียวกันกับผมอย่างแน่นอน แม่ของผมร้องไห้อยู่ตลอดเวลาในตอนเย็นวันนั้น ผมมักจะเดินไปหาแม่อยู่บ่อย ๆ เพราะกลัวว่าแม่จะไม่สบายไปอีก และมีน้าน้อยอีกคนที่เสียใจมากและน้ำตาซึมอยู่ตลอดเวลา ทุกคนต่างก็สงสารยายและเห็นใจยายมาก แต่เมื่อคิดว่าถ้าคุณยายอดทนอีกสักพักหนึ่งก็จะหายป่วยและออกมาพักฟื้นที่บ้านได้ ทุก ๆ คนก็มีกำลังใจดีขึ้น

เหตุการณ์ผ่านมาด้วยดี จนกระทั่งเกิดระเบิดขึ้นที่กรมสรรพาวุธ ทบ. ในวันที่ ๑๖ พ.ย. ๒๕๒๓ ในห้อง ไอ. ซี. ยู. จึงมีคนไข้ฉุกเฉินเพิ่มมากขึ้น มีเสียงร้องครวญครางด้วยความเจ็บปวด น่าเวทนาอย่างยิ่ง ภาพเหล่านั้นคุณยายได้มองเห็นโดยใกล้ชิด หลังจากนั้นอาการของคุณยายก็เริ่มทรุดลง หมอบอกพวกเราว่าหัวใจของคุณยายเต้นผิดจังหวะ ยายพูดไม่ได้แต่ก็ได้ติดต่อกันโดยให้คุณยายเขียนหนังสือ ในวันนี้ผมได้เข้าไปเยี่ยมคุณยายในห้อง ไอ. ซี. ยู. ด้วย คุณยายยังแข็งแรงดีมาก เพราะคุณยายจับแขนผมบีบแน่นอยู่ตั้งนาน และคุณยายพยายามที่จะลุกขึ้นจากเตียงนอนอีกด้วย

วันที่ ๑๗ พ.ย. ๒๕๒๓ เป็นวันที่เลวร้ายที่สุด เพราะเป็นวันที่ผมทราบว่าตับและไตเริ่มจะไม่ทำงาน มันเป็นสิ่งที่ไม่มีใครคาดคิดมาก่อนว่าผลจะออกมาเช่นนี้ แต่พวกเราก็ยังมีความหวังกันอยู่ว่าคุณยายจะได้ออกจากโรงพยาบาลมาอยู่บ้านและใช้ชีวิตที่เหลือสักเล็กน้อยอีกพักหนึ่ง คุณยายเคลื่อนไหวได้เล็กน้อย มีอาการหนักแล้วและปัสสาวะได้น้อยมาก

วันที่ ๑๘. พ.ย. ๒๕๒๓ โอกาสสุดท้ายมาถึงแล้ว ลูก ๆ หลาน ๆ ของคุณยายต่างพากันมาเฝ้า ผมจำได้ว่าพวกเราทุกคนอยู่เฝ้ากันจนดึกมาก ผมได้เข้าไปหาคุณยาย

แต่คุณยายไม่มีปฏิกิริยาใด ๆ ที่แสดงออกได้เลยนอกจากลมหายใจเท่านั้น คุณยายได้แต่นอนอยู่เฉย ๆ และสงบนิ่ง มือและเท้าของคุณยายเริ่มเย็นและไม่เคลื่อนไหว

วันที่ ๑๙ พ.ย. ๒๕๒๓ คุณยายจากไปเมื่อเวลา ๑๒.๑๕ น. คุณยายซึ่งเป็นที่เคารพรักยิ่งของผมได้จากไปโดยผมคิดไม่ถึงว่าจะรวดเร็วเช่นนี้

คุณยายเป็นผู้มีพระคุณกับผมมาก สมัยที่เรียนอยู่ที่ ร.ร. วชิราวุธวิทยาลัยช่วง พ.ศ. ๒๕๑๓–๒๕๑๕ ผมมาพักอยู่กับคุณยายทุกเดือนที่ทางโรงเรียนปล่อยให้กลับบ้านได้ โดยป้าณีตจะขึ้นไปรับเป็ตลูกป้าณีตกับผมกลับแปดริ้ว เพราะตอนนั้นพ่อของผมย้ายไปอยู่ที่ จ.ว. นครราชสีมา ในค่ายสุรนารีและยังไม่ได้ปลูกบ้านที่กรุงเทพ ฯ

สมัยที่ผมยังเด็ก ๆ อยู่และมีบ้านพักในกรมการขนส่งทหารบก เท่าที่จำได้ตอน พ.ศ. ๒๕๐๙–๒๕๑๐ พ่อแม่ พี่แก้ว และผมไปเยี่ยมคุณยายที่แปดริ้วอยู่เสมอเกือบทุกเดือน ผมเห็นว่าคุณยายมีความสุขมากที่พวกเราไปเยี่ยม คุณยายเป็นคนใจดีและรักลูกหลานมาก ตอน ร.ร. ปิดเทอมผมเคยไปนอนค้างบ้านคุณยาย คุณยายมักจะทำอาหารอร่อย ๆ ให้ทาน บางทีก็ทานพร้อมกับคุณยายที่บ้านคุณยาย บางทีก็พากันไปทานที่บ้านป้าณีต เวลาคุณยายนอนบางครั้งผมก็จะบีบนวดให้ คุณยายชอบให้ผมบีบแรง ๆ คุณยายมีน้ำใจดีมากเคยให้เงินค่ารถแก่ผมทั้งที่ป้าณีตให้เงินผมแล้ว แต่คุณยายก็จะบอกว่าให้เป็นค่าขนม คุณยายเคยอบรมสั่งสอนในสิ่งที่ดีให้แก่ผม เมื่อเวลาผมถูกคุณแม่ดุ คุณยายก็จะบอกว่า "ให้เฉยเสียไว้ อย่าไปต่อล้อต่อเถียง เดี๋ยวเขาก็หยุดเองละ" นอกจากนี้คุณยายยังเป็นผู้ใหญ่ที่ทันสมัยและไม่ขี้บ่นแบบคนมีอายุทั่ว ๆ ไป ที่มักดุด่าลูกหลานมากจนเกินไป น่าเสียดายที่ผมได้พลาดโอกาสที่จะรับใช้คุณยายให้มากกว่าที่ควรเป็นอยู่ เพราะคุณยายได้จากไปเสียแล้ว ผมรู้สึกสำนึกต่อความรัก ความเมตตาปราณีที่คุณยายมีต่อผม และต่อลูกหลานของคุณยายทุกคนเป็นอย่างดี แม้ว่าคุณยายได้จากทุก ๆ คนไปแล้ว แต่คุณงามความดีของคุณยายก็คงอยู่ในหัวใจของลูกและหลานของคุณยายทุกคนตลอดไป

อาชวาคม ลีนานนท์

(หลานกระทิง)

พาณิช – ยะดา

วินัย – กรรณิกา

คำไว้อาลัย

วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ เป็นวาระสุดท้ายที่คุณแม่ต้องจากลูกไป มันเป็นเวลาที่รวดเร็วเกินไปจนลูกคาดไม่ถึง ลูกปรารถนาที่จะให้คุณแม่ได้อยู่เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของลูก ๆ นานกว่านี้ พระคุณของแม่ที่มีต่อลูกนั้นมากมายจนสุดที่จะพรรณาให้หมดได้ คุณแม่เปรียบเสมือนแสงสว่างที่ส่องนำทางให้ชีวิตของลูกได้ประสบกับความสำเร็จในทุก ๆ ด้าน นับตั้งแต่ความสำเร็จในการศึกษา ในหน้าที่การงาน และความประพฤติ คุณแม่ได้อบรมสั่งสอนให้ลูกเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีศีลธรรมในจิตใจ ซึ่งลูกก็ได้ใช้หลักนี้ควบไปกับการทำงานในชีวิตของลูก ลูกยังไม่ลืมเลยถึงความรักและความห่วงใยที่คุณแม่ได้มีต่อลูก ทุกครั้งที่ลูกต้องไปรับราชการในแดนไกลและเสี่ยงอันตราย ลูกได้ไปกราบลาคุณแม่ คุณแม่ก็ให้พรลูกแคล้วคลาดจากอันตรายและมีชัยกลับมา สายตาของคุณแม่ที่มองลูกมีแต่ความห่วงใยในตัวลูกอย่างสุดซึ้งเหมือนเกรงว่าลูกจะได้รับอันตราย มีทางใดที่คุณแม่จะช่วยปัดป้องภัยนั้นให้ลูกได้ คุณแม่ก็พยายามทำให้ลูก และลูกก็รู้จากผู้ที่อยู่ใกล้ชิดคุณแม่ว่า คุณแม่สวดมนต์ภาวนาทุกคืน เพื่อให้คุณพระศรีรัตนตรัย จงช่วยคุ้มครองปกปักรักษาให้ลูกของแม่แคล้วคลาดจากอันตราย

เมื่อลูกเดินทางกลับมาจากต่างจังหวัด และได้ไปกราบคุณแม่ คุณแม่จะดีใจมากที่เห็นลูกกลับมาอย่างปลอดภัย คุณแม่จะรีบจัดแจงหาอาหารให้ลูกรับประทานและถามถึงทุกข์สุขของลูกตลอดเวลา ต่อไปนี้ไม่มีอีกแล้ว ลูกไม่ได้เห็นภาพที่ประทับใจเช่นนี้อีกแล้วในชีวิตนี้ คงเหลือแต่ความทรงจำเท่านั้นที่จะทำให้ลูกคิดถึง และรำลึกในพระคุณของคุณแม่จนกว่าชีวิตจะหาไม่

คุณแม่ชอบทำบุญสร้างกุศลอยู่เป็นประจำ และในขณะที่คุณแม่ยังมีชีวิตอยู่ ลูก ๆ ของคุณแม่ได้บวชเป็นพระให้คุณแม่ได้ชื่นชมในกุศลครั้งนี้ถึง ๓ องค์ และลูกก็ภูมิใจมากที่ได้มีโอกาสทดแทนพระคุณของคุณแม่ในครั้งนี้ ลูกรู้ว่าคุณแม่มีความสุขมากในวันนั้น

ขออำนาจผลบุญกุศล และความดี ที่คุณแม่ได้สร้างไว้ในชาตินี้ จงส่งดวงวิญญาณของคุณแม่ไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วย

จากลูก

พาณิช – ยะดา

และ หลาน

โอ – เอ้

คุณแม่ของลูก

วันนั้น ลูกคงไม่มีวันลืม ลูกจับมือซ้ายของคุณแม่ไว้ตลอดเวลาในห้อง ไอ ซี ยู จนกระทั่งเครื่องปั๊มหัวใจได้หยุดนิ่ง

ลูกจึงรู้ว่าคุณแม่ได้จากลูกไปแล้ว ถึงแม้ว่าลูกเองเคยบวชเรียนมาบ้าง พอจะรู้ว่าวิญญาณของคุณแม่ยังอยู่ เพียงแต่วิญญาณได้จากร่างที่อาศัยอยู่เท่านั้นเอง

แต่ลูกต้องยอมรับว่าลูกยังมีความผูกพันอยู่กับคุณแม่มากมาย และนี่เองจึงเป็นสิ่งที่ยังความโศรกเศร้าเสียใจครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดในชีวิตของลูก

ไม่มีน้ำตาออกมาจากตาของลูกเลยในวันนั้น แต่ลูกรู้ดีว่าน้ำตามันตกใน ถ้าจะเปรียบกับผู้ที่ได้รับบาดเจ็บแล้ว คงจะเป็นอย่างที่หมอบอกว่าคนไข้เลือดตกในนั้นให้เลือดออกมาข้างนอกเสียยังดีกว่า

ลูกนึกถึงอดีตอยู่แปดริ้วตั้งแต่เด็ก คุณแม่เคยตีเพราะลูกเป็นเด็กซน แต่ลูกไม่เคยโกรธคุณแม่เลย

เมื่อโตขึ้นลูกภูมิใจที่คุณแม่ดี เพราะนั่นทำให้ลูกเป็นลูกที่คุณแม่เองได้ภูมิใจคนหนึ่ง

ลูกเริ่มห่างคุณแม่เพราะต้องจากแปดริ้ว มาอยู่ประจำที่ รร. นายเรือ ปากน้ำ บางอาทิตย์ก็ได้ออก บางอาทิตย์ก็ต้องเข้ายาม อาทิตย์ที่ออกก็ไม่ได้ไปเยี่ยมคุณแม่ทุกครั้ง

เมื่อจบเป็นนายทหาร อยู่เรือยิ่งไม่ค่อยได้พบคุณแม่บ่อยนัก แต่ใจนั้นมีความผูกพันอยู่ตลอดเวลา คุณแม่เป็นผู้หญิงที่เข้มแข็งและอดทน ภูมิใจที่ลูกผู้ชายเป็นทหารและตำรวจทั้งนั้น พร่ำสอนอยู่เสมอให้รับราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ถึงจะไม่ร่ำรวยแต่ก็เป็นการเสียสละเพื่อประเทศชาติ

ลูกจำได้ดีว่าเมื่อเรือถูกพายุในทะเลจีน ซึ่งลูกได้มีโอกาสผ่านทะเลจีนมากว่าสิบครั้ง ทุกครั้งลูกจะต้องคิดถึงคุณแม่ ถัดไปจากที่ได้น้อมรำลึกถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้

ช่วยคุ้มครองแล้ว เมื่อลูกได้มีโอกาสได้บวช ลูกยังจำได้ถึงเช้าวันนั้น ก่อนที่จะโกนผม คุณแม่ได้ตัดปอยผมของลูกก่อน เพื่อความเป็นศิริมงคล ลูกเห็นคุณแม่ยิ้มทั้งน้ำตาอย่างมีความสุข อีกครั้งหนึ่งคือตอนคุณแม่ถือผ้าไตร และอีกครั้งหนึ่งตอนคุณแม่เห็นลูกห่มผ้าเหลืองเป็นครั้งแรก

เกี่ยวกับความรักที่ให้ต่อลูก ๆ ทุกคน คุณแม่ให้เท่า ๆ กันอย่างยุติธรรม ถึงแม้จะเป็นลูกสะใภ้คุณแม่ก็รักเหมือนลูกจริงคนหนึ่ง

ความประทับใจของทุกคนนั้นอาจแตกต่างกัน แต่ลูกเชื่อแน่ว่าความโศกเศร้าเสียใจของลูกทุกคนที่ต้องสูญเสียแม่ไปนั้นย่อมเหมือนกัน บางครั้งการพรรณาโวหารออกมานั้นยังไม่แจ้งชัดเลย กว่าจะแจ้งชัดก็ต่อเมื่อทุกคนต้องประสบความจริงด้วยตนเอง

ลูกขอให้วิญญาณของคุณแม่ จงไปสู่สุขคติในสรวงสวรรค์ ลูกขอเป็นลูกของคุณแม่ทุก ๆ ชาติ.

วินัย

กรรณิกา (หมู)

คำไว้อาลัย

วันที่ ๑๙ พ.ย. ๒๓ นับเป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ในชีวิตของลูก ที่คุณแม่ต้องจากลูกไป ในชีวิตของลูกตั้งแต่คุณพ่อต้องจากลูกไปเมื่อ ๒๘ ปีที่แล้วมา ลูกก็มีแต่คุณแม่เท่านั้นที่ลูกรักและเทอดทูนมากที่สุด พระคุณของแม่นั้นมากมายเกินกว่าที่ลูกจะพรรณาให้หมดได้ การตายเป็นของธรรมดาสำหรับมนุษย์ปุถุชนธรรมดาที่จะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ ทั้ง ๆ ที่ลูกได้เรียนรู้ศึกษามาจนเข้าใจ แต่ลูกก็อดไม่ได้ที่จะต้องเสียใจต่อการตายของคุณแม่ในครั้งนี้ เพราะสิ่งนั้นเกิดขึ้นกับบุคคลที่เรารักและเคารพอย่างสูงสุด เกินกว่าที่จะหักห้ามใจได้ และลูกก็ได้แต่สวดมนต์ภาวนาขอให้ดวงวิญญาณของคุณแม่จงไปสู่สุคติอยู่ในภพที่ดีสรวงสวรรค์ชั้นสูง และลูกก็พอจะรู้ได้ว่าดวงวิญญาณของคุณแม่ต้องไปสู่ภพที่ดีแน่ เพราะตลอดชีวิตของคุณแม่ตั้งแต่ลูกเกิดมาและจำความได้ ลูกเห็นคุณแม่สร้างแต่ความดีสร้างบุญกุศลตลอดเวลา ไม่เคยทำบาป ไม่เคยโกงใคร ไม่เคยอิจฉาริษยาใคร ไม่เคยพูดจาให้ร้ายใคร หรือทำให้ใครต้องชอกช้ำเพราะคุณแม่เลย คุณแม่ของลูกมีแต่เผื่อแผ่ความรัก ความเมตตา สงสาร เห็นอกเห็นใจให้แก่ทุก ๆ คน ไม่ว่าจะเป็นลูก หรือหลาน ญาติสนิทหรือไม่สนิท หรือแม้แต่บุคคลอื่นทั่ว ๆ ไปที่คุณแม่ได้มีโอกาสพบปะสนทนาด้วย คุณแม่จะให้ความช่วยเหลือด้วยความเห็นอกเห็นใจ ด้วยความเต็มใจเป็นอย่างดี ทุกคนที่ได้รู้จักคุณแม่ ก็มีแต่ความรักและเคารพในตัวคุณแม่ ถึงแม้ว่าจะมีบางคนที่มีจิตคิดไม่ดีต่อคุณแม่ พูดจาให้คุณแม่ไม่พอใจ น้อยใจ คุณแม่ก็ไม่ได้โกรธตอบ หรือผูกพยาบาทตอบ คุณแม่ก็เพียงแต่เก็บเอามาเล่าให้ลูก ๆ ฟังด้วยความน้อยใจ ว่าทำไมเขาถึงพูดกับคุณแม่แบบนี้ ทั้ง ๆ ที่คุณแม่ดีต่อเขาทุกอย่าง ลูก ๆ ก็ได้แต่ปลอบใจไม่ให้คุณแม่ถือสากับคำพูดของคนที่มีจิตใจไม่ดีแบบนั้น คุณแม่ก็ให้อภัย และไม่โกรธตอบ

คุณแม่ของลูกมีแต่ความดี ที่จารึกอยู่ในดวงใจของลูก, หลาน และญาติมิตรสนิททุกคน ไม่ว่าบ้านญาติคนไหนจะมีงาน คุณแม่มีความกระตือรือล้นที่จะไปช่วยงานเขาให้ได้ ไม่ว่าจะไกลสักแค่ไหน หรือแม้แต่สังขารจะไปไม่ค่อยไหว คุณแม่ก็อดทนพยายามไปให้เขาเห็นหน้า ไม่ให้เขาผิดหวังไปช่วยทุกงานโดยไม่เห็นแก่ความลำบากใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นที่ประทับใจแก่ลูกหลานและญาติมิตรทุกคนฉนั้นจึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจเลยว่าเมื่อถึงงานคุณแม่บ้างญาติมิตรลูกหลานจึงมากันอย่างคับคั่งและน่าปลื้มใจเป็นที่สุด นี่ก็เป็นผลแห่งความดีที่คุณแม่สร้างเอาไว้นั่นเอง

การจากไปอย่างไม่มีวันกลับของคุณแม่ในครั้งนี้ ทำให้ลูกคิดถึงคุณแม่มากเหมือนหมดร่มโพธิ์ร่มไทรที่เคยให้ความร่มเย็นเป็นสุข แม่เหมือนพระที่ประเสริฐที่สุดสำหรับลูก ไม่มีใครอีกแล้วที่จะรักและห่วงใยลูกเท่ากับคุณแม่ แต่ลูกก็จะพยายามปลงให้ตกและคิดอยู่เสมอว่าคุณแม่ไปสบายแล้ว ลูกก็ได้แต่สวดมนต์ ตั้งจิตอธิษฐานขอให้ความดีและอำนาจผลบุญกุศลที่คุณแม่สร้างมาตลอดชั่วชีวิต จงเป็นอานิสงฆ์ช่วยนำดวงวิญญาณที่บริสุทธิ์ของคุณแม่จงไปสุคติ

จากลูก
จิรพร (น้อย)

พระนิพนธ์

สมเด็จพระสังฆราช (แพ ติสฺสเทโว)

วัดสุทัศน์เทพวราราม

สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสบรรหารเป็นพระคาถาว่า

เยธ ลทฺธา มนุสฺสตฺตํ วทญฺญู วีตมจฺฉรา
พุทฺเธ ปสนฺนา ธมฺเม จ สํเฆ จ ติพฺพคารวา

เป็นต้น ความว่า นรชนเหล่าใด ได้อัตภาพมาเป็นมนุษย์ในโลกนี้แล้ว รู้ถ้อยคำของบัณฑิต มีจิตปราศจากตระหนี่ ยินดีในจาคะ มีความเคารพกล้า เลื่อมใสในพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นรชนเหล่านั้น ย่อมรุ่งเรืองในสวรรค์อันเป็นที่เกิดของตน แม้จะกลับมาอุบัติในมนุษย์โลกนี้เล่า ย่อมเกิดในตระกูลสูง มั่งคั่งไปด้วยโภคทรัพย์สมบัติอันง่ายไม่ฝืดเคือง

พระนิพนธ์

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์

วัดบวรนิเวศวิหาร

มีคำกล่าวไว้ ในมหาสุตโสมชาดกว่า

พระราชาผู้เอาชนะบุคคลที่ไม่ควรชนะ ไม่ชื่อว่า พระราชา

เพื่อนผู้เอาชนะเพื่อน ไม่ชื่อว่า เพื่อน

ภริยาผู้ไม่ยำเกรงสามีไม่ชื่อว่า ภริยา

บุตรผู้ไม่เลี้ยงมารดาบิดาผู้แก่เฒ่า ไม่ชื่อว่า บุตร

สภาที่ไม่มีสัตบุรุษ (ผู้สงบ) ไม่ชื่อว่า สภา

ผู้ไม่พูดเป็นธรรม ไม่ชื่อว่า สัตบุรุษ

ผู้ละ (หรือสงบ) ราคะ โทสะ โมหะ พูดเป็นธรรม
ย่อมชื่อว่า สัตบุรุษ

พระนิพนธ์

สมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาโณทโย)

วัดสระเกศ

พระพุทธเจ้าตรัสกับชายหนุ่มคนหนึ่งว่า

กมฺเมน กิตฺตึ ลภติ ปสํสํ
กมฺเมน ชานิญฺจ วธญฺจ พนฺธํ
ตํ กมฺมนานา กรณํ วิทิตฺวา
ตสฺมา วเท นตฺถิ กมฺมนฺติ โลเก

จะได้ยศและสรรเสริญก็เพราะกรรม
จะได้ความเสื่อมจะถูกประหารและการจองจำก็เพราะกรรม
ครั้นทราบว่ากรรมบันดาลให้เป็นได้ต่าง ๆ ดังนี้
ไฉนยังจะกล่าวว่ากรรมไม่มีในโลก

ปกิรณกเทศนา

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมา สมฺพุทฺธสฺส

เย ธมฺมา เหตุปฺปภวา เตสํ เหตุํ ตถาคโต
เตสญฺจ โย นิโรโธ จ เอวํวาที มหาสมโณติ

มารดาบิดาเป็นที่เคารพนับถือของบุตรและธิดาอย่างสูงก็โดยอุปการะคุณ สมเด็จพระบรมศาสดาทรงยกเป็นพรหม เป็นบุรพาจารย์ เป็นอาหุเนยยบุคคล ของบุตรและธิดา ฯ

ท่านได้ชื่อว่าพรหมของบุตรและธิดา เพราะมีพรหมวิหารธรรมในบุตรและธิดาครบทั้ง ๔ เปรียบด้วยท้าวมหาพรหม ผู้แผ่พรหมวิหารธรรมทั้ง ๔ นั้น ให้เป็นไปในสัตวโลกเป็นนิตยฉะนั้น ฯ แท้จริงมารดาบิดาย่อมมีความปรารถนาความสุขแก่บุตรธิดาเป็นนิตย ตั้งแต่บุตรธิดาอยู่ในครรภ์ มารดาบิดาย่อมมีเมตตาจิตต์คิดอยู่ว่าเมื่อไรเราจะได้เห็นหน้าบุตรดังนี้ก็ดี หวังความดีความงามแก่บุตรในกาลที่คลอดแล้วจนเติบใหญ่ก็ดี อันนี้จัดเป็นเมตตา ฯ มารดาบิดาเห็นบุตรต้องทุกข์ เช่นเมื่อบุตรและธิดายังเยาว์นอนยากมักอ้อน ได้ยินร้องไห้ ใจหวั่นไปก็ดี เมื่อบุตรและธิดาเจ็บไข้ใจวิตกไปตามก็ดี อันนี้จัดเป็นกรุณา ฯ เมื่อบุตรธิดากำลังสอนนั่งสอนเดินสอนพูดกำลังน่ารักน่าชม มารดาบิดาได้เห็นได้ฟังย่อมมีความชื่นบาน หรือบุตรและธิดาเป็นผู้ชำนิชำนาญในศิลปศาสตร์และสามารถในกิจการ เจริญด้วยทรัพย์ศฤงคารยศศักดิ์เกียรติคุณ มารดาบิดาย่อมชื่นบานบรรเทิงจิตต์ คิดเห็นราวกะว่าคุณความดีนั้นเกิดมีแก่ตนเองอันนี้จัดเป็นมุทิตา ฯ เมื่อบุตรธิดาตั้งตนได้แล้ว และยังไม่มีเหตุให้เกิด เมตตา กรุณา มุทิตา มารดาบิดาย่อมวางจิตต์เป็นกลาง ด้วยคิดเห็นว่าบุตรและธิดาอาจปกครองตนได้แล้ว แม้บุตรจะทำผิดไม่เป็นที่ชอบใจประการใดก็ดี มารดาบิดาก็ไม่มี

อาฆาตมุ่งร้ายให้แก่บุตรของตน อันนี้จัดเป็นอุเบกขา มารดาบิดามีพรหมวิหารในบุตรและธิดา ครบทั้ง ๔ ดังนี้ ฯ สมเด็จพระมหามุนีบรมสุคตเจ้าจึงได้ตรัสว่าเป็นพรหมของบุตรและธิดา ฯ อนึ่งมารดาบิดาจัดว่าเป็นบุรพาจารย์ด้วยจำเดิมแก่บุตรธิดาเกิดมา ท่านได้ฝึกสอนให้ประพฤติกายวาจาและปลูกอัธยาศัยมาแต่แรก ข้อนี้จัดเป็นสำคัญ ถ้ามารดาบิดาเป็นคนดีรู้จักบำรุงและเอาใจใส่บุตรและธิดาก็ย่อมดีตาม และที่จะได้สมาคมกับอาจารย์อื่น ๆ ก็เพราะมารดาบิดาเป็นผู้แนะนำและชักจูง เพราะฉะนั้น ท่านจึงนับว่าเป็นบุรพาจารย์ อาจารย์ ก่อนกว่าอาจารย์ทั้งปวง เมื่อจะกล่าวถึงความสนิทสนมระหว่างมารดาบิดากับบุตรและธิดา มารดาเป็นผู้ที่สนิทกว่าบิดา เพราะบิดามีหน้าที่ประกอบกิจการภายนอก ส่วนมารดามีหน้าที่ทำกิจภายใน บำรุงเลี้ยงบุตรธิดามาแต่ยังเยาว์ จึงสนิทสนมกว่า เพราะฉะนั้นโสณบัณฑิตซึ่งท่านกล่าวว่าเป็นพระโพธิสัตว์ จึงพรรณาคุณแห่งมารดา แด่พระราชาในสกลชมพูทวีป ซึ่งเสด็จมาสโมสรอยู่ในที่นั้นโดยวจนประพันธนิพนธภาษิตว่า

อากงฺ ขมานา ปุตฺตผลํ เทวตาย นมสฺสติ
นกฺขตฺตานิ จ ปุจฺฉติ อุตุสํวจฺฉรานิ จ

ความว่า มารดาเมื่อปรารถนาผลคือบุตร ย่อมนบนอบบวงสรวงเทวดาว่า ขอบุตรจงเกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้า และไต่ถามนักษัตรฤดูและปีว่า บุตรเกิดโดยนักษัตรไหน ฤดูไหน ปีไหน อายุยืน, เกิดโดยนักษัตรไหน ฤดูไหน ปีไหน อายุสั้น

ตสฺสา อุตุสิ นฺหาตาย โหติ คพฺภสฺส สวกฺกิม
เตน โทหฬินี โหติ สุหทา เตน วุจฺจติ

เมื่อมารดามีฤดูจะตั้งครรภ์ เป็นหญิงแพ้ท้องด้วยเหตุนั้น บัณฑิตย่อมกล่าวว่าสุหทา แปลว่าใจดี เพราะเหตุที่มีอาการเช่นนั้น ด้วยอำนาจความรักใคร่ในบุตร

สํวจฺฉรํ วา อูนํ วา ปริหริตฺวา วิชายติ
เตน สา ชนยนฺตีติ ชเนตฺตี เตน วุจฺจติ

มารดาบริหารครรภ์ราวปีหนึ่ง หรือหย่อนกว่านั้นจึงคลอด เพราะฉะนั้น บัณฑิตจึงกล่าวว่า ชนยนฺตี หรือ ชเนตฺตี แปลว่า คลอดบุตร

ถนกฺ ขีเรน คีเตน องฺคปาวุรเณน จ
โรทนฺตํ ปุตฺตํ โตเสติ โตเสนฺตี เตนวุจฺจติ

เมื่อบุตรร้องไห้ มารดาย่อมปลอบโยนให้แช่มชื่นด้วยให้ดื่มนมบ้าง ด้วยกล่อมบ้าง กกไว้กับทรวงอกบ้าง เหตุนั้นบัณฑิตจึงกล่าวว่า โตเสนฺตี แปลว่า ปลอบบุตร

ตโต วาตาตเป มมฺมํ กตฺวา อุทิกฺขติ
ทารกํ อปฺปชานนฺตํ โปเสนฺตี เตน วุจฺจติ

นอกจากนั้น ยังคอยดูแลบุตร ซึ่งเป็นทารก ยังไม่รู้จักผิดชอบ ในลมแลแดดที่จัด เพราะความรักสนิทสนม ด้วยเหตุนั้นท่านจึงกล่าวว่า โปเสนฺตี แปลว่า ถนอมบุตร

ยญฺจ มาตุธนํ โหติ ยญฺจ โหติ ปิตุทฺธนํ
อุภยมฺเปตสฺส โคเปติ อปิ ปุตฺตสฺส เม สิยา

มารดาย่อมปกปักรักษาทรัพย์สมบัติ อันเป็นส่วนของมารดาและของบิดาทั้งสองฝ่าย เพื่อบุตรของตนด้วยตรึงใจว่าพึงเป็นบุตรเรา

เอวํ ปุตฺต อทุํ ปุตฺต อิติ มาตา วิหญฺญติ

มารดายังได้รับความลำบาก ด้วยอาการที่ให้บุตรสำเหนียกความผิดความชอบว่า อย่างนี้ลูก อย่างโน้นลูก ดังนี้

ปมตฺตํ ปรทาเรสุ นิสฺสิเว ปุตฺตโยพฺพาน
สายํ ปุตฺตํ อนายนฺตํ อิติ มาตา วิหญฺญติ

เมื่อบุตรเจริญรุ่นกำลังคนองมัวเมาอยู่ในปรทารกรรม จนมืดค่ำยังไม่กลับบ้าน มารดาก็ร้อนใจถึงน้ำตาหลั่งไหลคอยหาบุตรอยู่ก็มี ฯ

โสณบัณฑิตได้พรรณาคุณของมารดาดังวิสัชนามาฉะนี้ฯ เพราะมารดาบิดามีอุปการคุณแก่บุตรเห็นปานดังนี้ ท่านจึงจัดว่าเป็นอาหุเนยยบุคคล ควรสักการะบูชาของบุตรและธิดาฯ

อันชีวิตย่อมเป็นของมีชั่วคราว ในที่สุดย่อมมีความดับ ต่างกันก็แต่ระยะกาลที่เป็นอยู่ ยาวบ้าง สั้นบ้าง ตามกำลังแห่งเหตุภายในและปัจจัยภายนอก แม้จักเป็นอยู่ได้ยาวสักปานใด ก็ย่อมมีความดับในอวสาน สมด้วยพระพุทธบรรหารในชราสูตรว่า

อปฺปํ วต ชีวิตํ อิทํ
โอรํ วสฺสสตาปิ มียติ
โย เจปิ อติจฺจ ชีวติ
อถโข โส ชรสาปิ มียติ

ชีวิตนี้น้อยนัก สัตว์ผู้เกิดแล้วย่อมตายเสียแต่ภายในร้อยปี หากว่าผู้ใดเป็นอยู่ล่วงออกไป ผู้นั้นย่อมตายแม้เพราะชราโดยแท้ฯ ความเป็นไปแห่งชีวิตเนื่องด้วยกำลังแห่งเหตุและปัจจัย ดุจความติดแห่งไฟเทียนอันอาศัยเชื้อคือไส้และขี้ผึ้ง นี้เป็นประการหนึ่ง สงเคราะห์เข้าในคาถาแสดงหัวใจพระพุทธศาสนา เป็นภาษิตของพระอัสสชิว่า

เย ธมฺมา เหตุปฺปภวา เตสํ เหตุํ ตถาคโต
เตสญฺจ โย นิโรโธ จ เอวํ วาที มหาสมโณ

ธรรมใดมีเหตุเป็นแดนเกิด พระตถาคตตรัสเหตุแห่งธรรมนั้นด้วย ตรัสความดับแห่งธรรมนั้นด้วย พระมหาสมณตรัสอย่างนี้ฯ

อธิบายความว่า มติข้างพระพุทธศาสนา ถือว่า สิ่งใดมีความเกิดเป็นธรรมดา เมื่อเกิดขึ้น ย่อมมีเหตุแต่งให้เกิดขึ้นทั้งนั้น ยังทรงอยู่ก็เพราะกำลังแห่งเหตุยังทรงอยู่ สิ้นกำลังแห่งเหตุเมื่อใด ย่อมดับเมื่อนั้นฯ บรรยายความแห่งชีวิตเป็นอุทาหรณ์ฯ

ชีวิตนี้มีความเกิดและความดับเป็นคู่กันได้ ในคำว่า ยํกิญจิ สมุทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมํ สิ่งใดมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นมีความดับเป็นธรรมดา เมื่อเกิดขึ้น อันเหตุแต่งให้เกิดขึ้นฯ เหตุนั้นอันเป็นมูลประมวลเรียกว่าชนกกรรม มีกำลังแต่งชีวิตให้เป็นของมีคติอันจะพึงเป็นไปได้ ยาวบ้าง สั้นบ้าง ตกอยู่ในระหว่างนั้นบ้างฯ กรรมมีกำลังสามารถแต่งชีวิตให้ยาว ท่านจัดเป็นกุศลกรรม กรรมมีกำลังทุรพล แต่งชีวิตให้เป็นไปสั้นท่านจัดเป็นอกุศลกรรมฯ ชีวิตอันชนกกรรมเป็นกุศลแต่งย่อมเป็นของมีคติอันจะพึงเป็นไปได้ยาว เช่น เทียนเล่มใหญ่หรือเล่มยาวย่อมจุดอยู่ได้นาน แต่ถ้ามีปัจจัยภายนอกมาตัดรอน เช่นกายต้องประหารถูกเพลิงและอื่น ๆ ย่อมดับเสียเร็วกว่าระยะกาลนั้น เช่นไฟเทียนอันยังไม่สิ้นเชื้อถูกลมพัดดับ ถ้าได้ปัจจัยภายนอกสนับสนุนย่อมเป็นไปได้สุดกำลัง เช่นไฟเทียนอันตั้งอยู่ที่กำบังลมฉะนั้นฯ ชีวิตอันชนกกรรมเป็นอกุศลแต่งย่อมเป็นของมีคติอันจะพึงเป็นไปสั้น เช่นเทียนเล่มเล็กหรือเล่มสั้นย่อมจุดมอดเร็ว ยิ่งถูกปัจจัยภายนอกบีบคั้น เช่นได้เครื่องอุปโภคไม่สมบูรณ์ เป็นต้นว่าอาหารและที่อยู่ไม่สบายย่อมดับเร็ว เช่นไฟเทียนชนิดนั้นถูกลมพัดลามเข้าด้วย ไม่ติดอยู่ได้ถึงไหน ถ้าได้ปัจจัยภายนอกอุปการะ เช่นได้รับบริหารเป็นอย่างดี ก็พอเป็นไปได้สุดกำลัง ดังเทียนเล็กอันจุดอยู่ในที่สงัดลมฯ ชนกกรรมอันเป็นกุศลแต่ทุรพลคือไม่มีเรี่ยวแรง ย่อมแต่งชีวิตให้มีระยะกาลลดลงมา อันเป็นอกุศลไม่กล้าแข็ง ย่อมแต่งชีวิตให้มีระยะกาลขยายออกไป โดยนัยนี้ชีวิตจึงมีระยะกาลตกอยู่ในระหว่างนั้น เช่น เทียนเล่มใหญ่อันมีไส้ใหญ่ทั้งพื้นไม่ดี และเทียนเล่มเล็กอันมีไส้น้อยและพื้นดีมีไส้และมีฝีมือพื้นเป็นเครื่องทอน หรือขยายระยะกาลที่เทียนนั้นจะพึงติดอยู่ฉะนั้นฯ ครั้นกำลังแห่งเหตุมาสิ้นลง ชีวิตย่อมไม่ทรงอยู่ได้ ย่อมดับไปเหมือนไฟเทียนสิ้นเชื้อแล้วย่อมดับไปเองฯ

บัณฑิตเข้าใจว่า สิ่งทั้งปวงเกิดขึ้นเพราะเหตุย่อมดับเพราะสิ้นแห่งเหตุอย่างนี้แล้ว ย่อมหายสงสัยว่าเกิดขึ้นด้วยอย่างไร ใครเป็นผู้สร้างอย่างไรจึงดับ และดับในระยะกาลต่าง ๆ กัน สมด้วยพระคาถาประพันธพุทธอุทานว่า

ยทา หาว ปาตุภวนฺติ ธมฺมา
อาตาปิโน ฌายโต พฺราหฺมณสฺส
อถสฺส กงฺขา วปยนฺติ สพฺพา
ยโต ปชานาติ สเหตุธมฺมํ
ยโต ขยํ ปจฺจยานํ อเวทิ ฯ

ในกาลใดแล ธรรมทั้งหลายย่อมปรากฏแก่พราหมณ์ผู้เพียรพิจารณาอยู่ ในกาลนั้น ความสงสัยทั้งปวงของพราหมณ์นั้นย่อมสิ้นไป เพราะมารู้ธรรมอันมีเหตุ และเพราะได้รู้ความสิ้นแห่งปัจจัยทั้งหลาย ด้วยประการาฉะนี้ ฯ

ปกิรณกเทศนา เรื่องนี้ได้เคยพิมพ์ในงานศพหม่อมราชวงศ์หญิงผะอบ เสนีวงศ์ (เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖) ซึ่งเป็นคุณย่าทวดของภรรยาข้าพเจ้า

เป็นปกิรณกเทศนาของท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม (ตำแหน่งขณะนั้น) ซึ่งต่อมาได้เป็นสมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี) วัดมหาธาตุ

จากลูก
วินัย

พระธรรมเทศนา

ของ

พระอาจารย์ ผั้น อาจาโร ที่วัดป่าอุดมสมพร

สิงหาคม ๒๕๑๘

(คัดลอกจากหนังสืออนุสรณ์งานศพพระอาจารย์ ผั้น อาจารเถระ)

การที่เรามานี่จุดประสงค์ของพวกเราท่านทุกรูปทุกนามไม่มีจุดอื่น ต้องการความสุขต้องการความเจริญต้องการคุณงามความดีเท่านั้น ที่นี้เราจะทำวิธีไหนเล่าจึงจะเข้าถึงความสุขความสบาย พระพุทธเจ้าได้วางศาสนาคำสั่งสอนไว้ ท่านสอนถึงทาน, ศีล, สมาธิ, ปัญญา นี้เป็นหลักของพระพุทธศาสนา เราทั้งหลายก็ต้องการคุณงามความดี ความดีนี้มิใช่อื่น ดีด้วยศีลดีด้วยสมาธิดีด้วยปัญญา ความงามนั้นในบาลีท่านบอกว่า อาทิกัลยานัง มัชเฌกัลยานัง ปริโยสานกัลยานัง กัลยาแปลว่าความงาม งามเบื้องต้นไพเราะ เบื้องต้นคือผู้มีศีล ให้พากันรู้จักศีล ศีลคืออะไร ไม่ใช่ฟ้าอากาศเป็นศีลต้นไม้ภูเขาเลากาเป็นศีล บ้านเมืองเป็นศีลกุฏิศาลาเป็นศีล โรงธรรมโบสถ์วิหารเป็นศีล ศีลคือกายวาจาใจของเรา เราพากันสำรวมกายสำรวมวาจาสำรวมใจให้เรียบร้อย เราไม่ทำโทษน้อยใหญ่ทั้งกายทั้งใจของเราแล้ว จะเกิดในภพใดชาติไหนก็ตามเป็นคนเรียบร้อยเป็นคนงาม คนไม่เรียบร้อยคือคนไม่สำรวมระวังกายของเราวาจาของเราใจของเราไม่เป็นคนเรียบร้อยมันก็เลยไม่งาม ถ้าผู้ใดระวังสำรวมกายวาจาให้เรียบร้อยแล้ว โทษน้อยใหญ่ไม่มีทางกายวาจาใจแล้ว คนนั้นเป็นคนงาม นี่ให้รู้จักงามเบื้องต้นไพเราะเบื้องต้น

เวลานี้กายของเราก็เรียบร้อย วาจาของเราก็เรียบร้อย เหลือแต่ดวงใจมันยังร่อนเร่อยู่ มันไม่ทันเรียบร้อย ดูซิเรียบร้อยเป็นยังไง คือมันไม่ส่งข้างซ้ายข้างขวาข้างหน้าข้างหลังข้างบนข้างล่าง ตั้งเฉพาะท่ามกลางหน้าอกของเรา เฉพาะท่ามกลางดวงใจของเรา ปกติกายปกติใจเรียกว่าศีล นี่มันเป็นยังงี้ เหตุนั้นให้พากันให้พึงรู้พึงเห็นพึงเข้าใจนี่เราพากันมาอบรมบ่มนิสสัยของเรามาฝึกหัด เราต้องการความดี ไม่เป็น

เพราะอื่น นี่เพราะเหตุนี้แหละ มัชเฌกัลยานัง งามท่ามกลางคือผู้มีสมาธิ สมาธิท่านไม่ได้ว่าอื่นเป็นสมาธิ ท่านว่าจิตตั้งมั่นดูซิ จิตของเราตั้งมั่นหรือไม่ตั้ง ตั้งมั่นเป็นยังไงเล่า มันตั้งครือกับเสาศาลาตั้งยังงี้แหละ อุปมาให้เห็น ยังงี้มันก็อาศัยได้ ถ้ามันไม่ตั้งมันก็โค่นมันหักไปยังงี้แหละ มันก็อาศัยไม่ได้ ทีนี้จิตของเรามันไม่อยู่มันส่งโน้นส่งนี้ ส่งข้างหน้าข้างหลังข้างซ้ายข้างขวาข้างบนข้างล่างอยู่ยังงั้น มันก็อาศัยไม่ได้ซี ต้องทำให้มันตั้ง คือไม่ส่งข้างหน้าข้างหลังข้างซ้ายข้างขวาข้างบนข้างล่างให้มันตั้งเฉพาะท่ามกลางหน้าอกของเรา

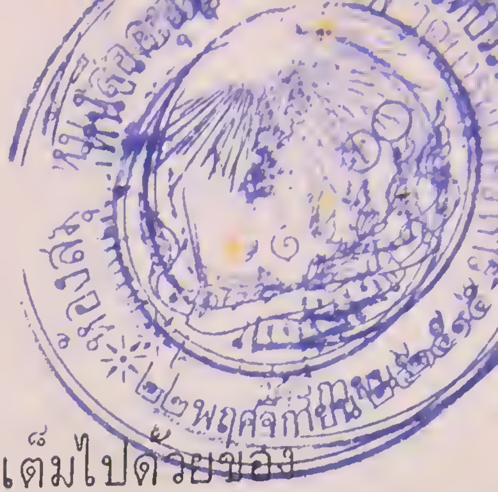
เมื่อจิตของเราตั้งมั่นอยู่ในตัวก็เป็นสมาธิ เดี๋ยวนี้คนทั้งหลายจ้องหาของเที่ยงที่พึ่งของตน ทีนี้สิ่งทั้งหลายมันไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าจึงได้วางศาสนาไว้ ท่านว่ามันไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยงสิ่งนั้นก็เป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นไม่ใช่ตัวตน รู้ไว้นี่เราพยายามจะทำให้มันเที่ยง จิตของเราถ้ามันไม่เที่ยงไม่แปรผันโยกย้ายไปมา ก็พึ่งพาอาศัยได้ นี่มันพึ่งไม่ได้จิตของเรา ให้ตั้งอยู่นี้ ไปโน้น ให้ตั้งตรงโน้นไปตรงนี้อยู่ยังงั้น ว็อกแว็กง่อนแง่น คลอนแคลนอยู่นี้

นี่แหละพระพุทธเจ้าท่านจึงได้วางไว้ให้ทำสมาธิ ปริโยสานกัลยานัง งามที่สุดคือผู้มีปัญญา ปัญญาไม่ใช่คำพูดนั่น ๆ นี่ ๆ คือเป็นผู้มีความรู้รอบในกองสังขาร รู้จักในสังขาร กายสังขาร จิตสังขาร สังขารความปรุงความแต่ง มันปรุงเป็นกุศลหรืออกุศล นี่ให้รู้เท่าสังขารให้รู้เท่าวิญญาณของเรา นี่เรียกว่าปัญญา เดี๋ยวนี้เราเป็นปุญญาภิสังขารหรืออปุญญาภิสังขาร มันเป็นกุศลหรืออกุศล กุศลเป็นยังไง กุศลนั้นคือจิตของเราดีมีความสุขความสบาย ไม่ปรุงอื่น อกุศลนั้นเป็นยังไง จิตของเราไม่ได้ทุกข์ยากวุ่นวายเดือดร้อน ท่านจึงได้วางไว้ให้เราทั้งหลายเป็นสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานเป็นเทศนาอุบายให้รู้ เพื่อชี้แจงแสดงเหตุผลให้รู้จักดีรู้จักชั่ว ท่านวางไว้ทั้งสมถกรรมฐานวิปัสสนากรรมฐาน กรรมที่กระทำฐานะที่ตั้ง สมถะแปลว่ายังไง สมถะคือทำใจให้สงบ สงบจากอารมณ์สัญญาทั้งหลาย

เมื่อจิตของเราสงบแล้วอุปมาเหมือนน้ำที่สงบ น้ำสงบมันก็ใส จิตเราสงบมันก็ใส ใสสะอาดปราศจากทุกข์ปราศจากโทษปราศจากภัยปราศจากเวรปราศจากความชั่วช้า

ลามกปราศจากความทุกข์ความจน ความอดความอยาก ความลำบากรำคาญไม่มี มันสงบ น้ำสงบมันก็มองเห็นตนมองเห็นตัว มองเห็นดีเห็นชั่ว เมื่อจิตสงบได้แล้ว มันจะได้เกิดเป็นวิปัสสนากรรมฐาน ไม่ใช่ว่าเข้ากรรมฐาน เข้าวิปัสสนา ไม่ใช่เข้ากุฏิเข้าห้อง เข้าประตู ปิดเอายังงั้น เข้าตู้เอายังงั้นหรอก ท่านให้ภาวนาให้รู้จักจิตสงบ จิตดีหรือไม่ดี มันสงบแล้วมันก็ใส เกิดวิปัสสนาญาณความรู้ รู้ยังไงเล่า รู้จักที่เกิดแห่งสังขาร รู้จักที่ดับแห่งสังขาร นี่มันจึงเป็นวิปัสสนา รู้ที่เกิดที่ดับแห่งสังขาร รู้ทุกข์รู้โทษในสังขาร เมื่อเห็นทุกข์เห็นโทษแห่งสังขาร ภัยแห่งสังขารมันก็ตัด มันไม่อยากได้ทุกข์ มันไม่อยากได้โทษ เห็นไหมเล่ามันเกิดจากไหนเล่า คือรู้จักที่เกิดไม่รู้จักที่ดับ มันเกิดมาจากไหนสังขารทั้งหลาย มันเกิดมาจากจิตของเรา ความปรุงความแต่งความคิดความนึก มันนึกมาจากไหนเดี๋ยวนี้ ได้ยินได้ฟังแล้วเอหิปัสสิโก จงร้องเรียกสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม มาดูธรรมที่ไหนเล่า ดูรูปธรรมนามธรรมของเรานี่แหละ รูปธรรมก็อัตภาพ ร่างกายของเรามาดูนี่ แขนสองขาสองศีรษะอันหนึ่ง มาดูเพราะเหตุใด เราถือว่านี่แหละเป็นตัวเป็นตน ว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคลเป็นเราเป็นเขา เรามาดูซิมันเป็นตัวเป็นตนจริงไม๊ คนอยู่ตรงไหน ผมนี่รึเป็นคน หรือขนเป็นคน หรือเล็บเป็นคน หรือฟันเป็นคน หรือหนังเป็นคน ไม่ใช่ไม่ใช่เรอะ หรือว่าหนังเนื้อเรอะ หรือกระดูก หรือตับไตไส้น้อยไส้ใหญ่ มันเป็นชื่อต่างหากล่ะ เป็นคนที่ไหนล่ะ ให้รู้ให้เห็นมันซี่ข้อนี้น่ะ นี่หละให้พากันพึงรู้กรรมฐาน นี่หละให้ดูรูปธรรมนามธรรมล่ะ ผู้ปรุงผู้แต่งคือความคิดความนึกอารมณ์สัญญา นี่เป็นนามธรรมเป็นแต่คิดแต่นึกเฉย ๆ ให้มาพิจารณานี่หละ ให้รู้จักนะรู้จักโม หัวใจตัวเรา มันจึงจะรักษาได้ เราไม่รู้จักนะรู้จักโม หัวใจเรามันจึงรักษาไม่ได้ซี่ล่ะ

ท่านเทศนาไว้ว่านี่เราเป็นคนที่ไหนเล่า ตจะปริยันโต มีหนังหุ้มอยู่เป็นที่สุดรอบ ปูรัณนานัปปการัสสะอสุจิโน เต็มไปด้วยของไม่สะอาดมีประการต่าง ๆ อัตถิอิมัสสมิง กาเย ในกายนี้ ท่านไม่ได้บอกกายโน้น กายนี้ก็แปลว่าซี้ในตัวของเราทุกคน เต็มไปด้วยของไม่สะอาด อะไรล่ะในกายนี้ เกศาคือผม ผมมันสะอาดยังไงล่ะ สะอาดทำไมต้องพากันชำระสะสาง หรือมันสะอาด ผมหลุดใส่ข้าวใส่อาหารรับประทานได้

ไหมล่ะ รับได้ไม้ผมคน ไม่ได้ไม่ใช่เรอะ จะสะอาดยังไงล่ะ นี่หละ เต็มไปด้วยของไม่สะอาดยังงี้ ก็เพ่งพิจารณาให้มันรู้มันเห็น

โลมาคือขน นขาคือเล็บ ทันตะคือฟัน ตโจคือหนัง มังสังคือเนื้อ เต็มไปยังงี้ นหารูคือเส้นเอ็น อัฏฐิคือกระดูก อัฏฐิมิญชังคือเยื่อในกระดูก วักกังคือไต หทยังคือหัวใจ ยกะนังคือตับ กิโลมะกังคือพังผืด ปีหกังคือม้าม ปัปผาสังคือปอด อันตังคือไส้ใหญ่ อันตคุณังคือไส้น้อย อุทริยังคืออาหารใหม่ กะรีสังคืออาหารเก่า เต็มไปด้วยอย่างนี้ ของไม่สะอาดให้ดูซี่ เรามาอาศัยสิ่งเหล่านี้ เราว่าเป็นคน เป็นคนที่ไหนล่ะ มันก็เป็นชื่อ ๆ ไปคนละอันแล้ว จำแนกแจกตรงนี้หละเราจะรู้ธรรมเห็นธรรม ถ้าเราไม่จำแนกอย่างงี้แล้วเราเกิดทิฏฐิ เกิดมานะอหังการมะมังการ ถือตัวถือตนว่าเป็นคนเป็นตัว ว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคล ว่าเป็นเราเป็นเขา เป็นผู้หญิงเป็นผู้ชาย เป็นพระเป็นเณร พอเราพิจารณาแล้วเอาอะไรมาเป็นคน กระดูกนั่นเรอะ กระดูกเป็นคนยังไงเล่า นี่หละให้รู้จัก “โม”

“นะ” แปลว่าไม่ใช่ คืออะไรล่ะ “นะ” นี่เรามาอาศัยนะโมนี้อยู่ ให้เรารู้จักนะรู้จักโม มันจะได้ไม่เกิดวุ่นวายเดือดร้อน “นะ” คืออะไรเล่า ปิตตังน้ำดี ดูซี่น้ำดีที่ไหนล่ะ เสมหังน้ำเสลดล่ะ ปุพโพน้ำเหลือง โลหิตังน้ำเลือด อยู่ที่ไหนล่ะ เสโทน้ำเหงื่อ เมโทน้ำมันข้น อัสสุน้ำตา วสาน้ำมันเหลว เขโฬน้ำลาย สิงคาณิกาน้ำมูก ลสิกาน้ำไขข้อ มุตตังน้ำมูตร เป็นคนหรืออะไร เป็นของทิ้งหรือเป็นของเอาใครเก็บไว้บ้างสิ่งเหล่านี้ ขี้มูกใครเก็บบ้างล่ะ น้ำลายใครเก็บไว้ล่ะ เลือดออกมาใครเก็บไว้ล่ะ ของทิ้งทั้งโม้ด นี่หละ

เมื่อเห็นอย่างนี้แล้วเราก็จะละสักกายทิฏฐิความถือว่าเป็นตัวเป็นตนสัตว์บุคคล มันจะไม่เกิดทิฏฐิมานะมันจะละ ราคะ โลภะ โทสะ โมหะ อวิชชาตัณหาอุปาทาน ภพชาติได้ จิตมันก็ไม่ทะเยอทะยานดิ้นรนมันไม่กระวนกระวายเดือดร้อน จิตมันก็สงบเป็นศีล, สมาธิ, ปัญญา แน่ะ เหตุนี้ให้พากันรู้จัก นี่หละเรารู้จักธรรมนี่มาอธิบายธรรมะให้ฟัง มาเรียนตรงนี้ เมื่อเห็นเช่นนี้แล้วละสักกายทิฏฐิ มันไม่ถือว่าเป็นตัวเป็นตนแล้ว มันก็เลยไม่มีความโลภความโกรธความหลง จิตของเราสงบ มีความเยือก

ความเย็น มีความเบาความสบาย นี่อธิบายให้ฟังแล้ว เข้าใจแล้วต่อไปให้พากันพิจารณา สิ่งเหล่านี้ เออ เรามาถือว่าเป็นคนเป็นคน มันเป็นตรงไหน ท่านอธิบายให้ฟังแล้ว มันเป็นยังงี้ ชี้แจงแสดงให้ในตัวของเรานี้นี่หละ

ผู้จะถึงความสุขความเจริญเข้าสู่มรรคสู่ผลก็มาพิจารณาที่ตรงนี้ ถ้าเราพิจารณาเห็นธรรมนี้แล้ว รู้สังขารร่างกายของเรานี้แล้ว ผู้นั้นหละเห็นธรรม ผู้เห็นธรรมแล้วจะได้เห็นคำสอนของพระพุทธเจ้า จะได้เห็นพระพุทธเจ้า จะรู้จักพระ-พุทธเจ้า เมื่อเห็นพระพุทธเจ้าแล้วผู้นั้นจะได้เข้าสู่ปรินิพพาน ดับทุกข์ในวัฏสงสาร ไม่ท่องเที่ยวเวียนว่ายตายเกิดอีกมันเป็นยังงี้ เหตุนั้นให้พากันพึงรู้พึงเห็นและพึงเข้าใจต่อไป

เอ้าวันนี้ฟังเทศน์ พอหรือยังฟังเทศน์ ท่านทั้งหลายรู้มาแล้ว อะไรก็ทราบมาแล้วไม่ใช่เรอะ เกิดแก่เจ็บตายก็ทราบแล้วไม่ใช่เรอะ สุขทุกข์ก็ทราบแล้วไม่ใช่เรอะ หรือยัง เราก็เห็นหมดแล้ว ต่อไปนี้ฟังธรรม ฟังเทศน์ไม่มีที่สิ้นสุด เอ้าเข้าที่ฟังธรรม นั่งฟังธรรมนั่งสบาย ๆ นั่งขัดสมาธิขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้ายก็ได้ เมื่อใจเราสบายแล้วให้ระลึกถึงที่พึ่งของเรา อะไรที่เป็นที่พึ่งของเรา คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ให้เชื่อว่าพระพุทธเจ้าอยู่ในใจ พระธรรมอยู่ในใจ พระอริยสงฆ์อยู่ในใจ ทำไมว่าอยู่ในใจ พุทธะความรู้ก็อยู่ในใจ ไม่ได้อยู่ที่อื่น

เชื่อมั่นอย่างนั้นแล้วจงนึกบริกรรมภาวนาว่าอย่างนี้ พุทโธ ธัมโม สังโฆ พุทโธ ธัมโม สังโฆ พุทโธ ธัมโม สังโฆ สามหนแล้ว ให้รวมเอาแต่พุทโธ พุทโธ คำเดียว หลับตางับปากเสีย ลิ้นก็ไม่กระดุกกระดิก ให้ระลึกเอาในใจ ความรู้สึกพุทโธมันรู้ตรงไหนล่ะ ระลึกดูซี่ พุทโธ มันรู้สึกตรงไหน ก็ตั้งสติไว้ตรงนั้น เพ่งดูที่ความรู้ เดี๋ยวนี้เราอยากรู้ว่าตัวเราเป็นอย่างไร ที่พึ่งของเราที่อยู่ของเรา เราอยากรู้ มันเป็นอยู่ยังไง มันเป็นสุขหรือเป็นทุกข์ มันดีหรือมันชั่ว วัดดูให้รู้จักความรู้อยู่ตรงไหนตั้งสติไว้ตรงนั้น ตาก็เพ่งดูตรงนั้น หูของเราก็ไปฟังตรงนั้น ฟังเพราะเหตุใด เพราะอยากรู้ว่าเราน่ะมันดีหรือมันชั่ว มันเป็นสุขหรือมันเป็นทุกข์ มันดียังไง คือใจเราสงบใจเราดี มีความสุขความสบายเย็นอกเย็นใจ ไม่ทุกข์ไม่ร้อน

ไม่วุ่นไม่วาย พุทโธใจเบิกบาน สว่างในอกในใจ แน่ะ มันดียังงี้ ดียังงี้ นำความสุขความเจริญให้ในปัจจุบันและในเบื้องหน้า

เรามานี่ก็ต้องการความสุขความสบาย นี่เรื่องเป็นยังงั้น ใจเราสบายคือที่อธิบายมานี่หละ ให้รู้จักใจเราดีมีความสุขความสบาย เย็นอกเย็นใจไม่ทุกข์ ไม่ร้อนไม่วุ่นไม่วาย ธรรมดวงนี้ละนำที่พึ่งของเรานี่หละที่อยู่ของเรา ธรรมดวงนี้ย่อมรักษาบุคคลให้ไปสู่สุคติในปัจจุบันและเบื้องหน้า ธรรมดวงนี้นำความสุขความเจริญให้ในปัจจุบันและในเบื้องหน้า ธรรมดวงนี้นำความสุขความเจริญให้ ดูซี่ จิตเราสบายไม๊ล่ะ นั่งก็สบาย กายะลหุตา จิตตะลหุตา เบาตนเบาตัว เบาร่างเบากาย หายโรคหายภัย หายเคราะห์ หายเข็ญ หายกิเลสจัญไร หายความชั่วช้าลามก หายความทุกข์ความจน เพราะจิตเราไม่จน เพราะจิตเรามีความสุข จิตเรามีความสบาย ไม่ใช่ว่าข้าวของเงินทองสบาย บ้านช่องสบาย การงานสบายใจเราสบาย

เมื่อใจเราสบายแล้ว การงานก็สบาย การเล่าเรียนก็สบาย ทำมาหาอะไรก็สบาย ครอบครัวก็สบาย เมื่อเป็นยังงั้นชาวบ้านร้านตลาดก็สบาย ประเทศชาติก็สบาย เราดับขันธ์แล้วก็อยู่ที่สบาย เราไม่ต้องคำนึงถึงอดีตอนาคต อดีตล่วงไปแล้วดีก็ดีชั่วก็ชั่วมาแล้ว อนาคตข้างหน้าก็ยังมาไม่ถึง เมื่อในปัจจุบันนี่สบาย อนาคตมันก็สบาย เพราะผู้นี้เป็นผู้ทำบุญ อันนี้เรียกว่าบุญ ว่าให้รู้จักให้เข้าใจไว้ คุณงามความดีให้รู้จัก

เมื่อใจเราดีแล้วทำอะไรมันก็ดี หาอะไรมันก็ดี นี่ให้รู้จักซิของดี มันเป็นอย่างที่อธิบายไหมล่ะ จิตของเราพุทโธ ใจเบิกบานสว่าง เย็นอกเย็นใจไม่ทุกข์ไม่ร้อน พุทโธเป็นผู้เบิกบาน พุทโธเป็นผู้สว่างไสว พุทโธเป็นผู้ผ่องใส มันใสก็เห็นตนเห็นตัวเห็นเราเห็นเขา ใจใสใจสะอาดปราศจากทุกข์ปราศจากโทษ ปราศจากภัยปราศจากเวร ปราศจากความชั่วช้าลามก ปราศจากความทุกข์ความจน มันจะจนอะไร ใจเราดีแล้ว ใจเราไม่จน ใจเราไม่ทุกข์จะเอาทุกข์มาแต่ไหน ดูซี่ ไม่ใช่ฟ้าอากาศทุกข์ ดูให้รู้ซี่ เรามาฝึกหัดอยากรู้ว่าอะไรสุข อะไรทุกข์ สุขก็คือที่อธิบายให้ฟังมานี่น่ะทุกข์มันเป็นยังไง ก็คือใจไม่สงบใจไม่ดี ใจไม่ดีก็ทุกข์ยากวุ่นวายเดือดร้อน อันนี้ทำ

สัตว์ทั้งหลายให้ได้รับความทุกข์ความยากในปัจจุบันและเบื้องหน้า บางคนเรียนทำไมไม่ดี การงานทำไมไม่ดี ค้าขายทำไมขาดทุนขาดรอน อยากได้ยศฐาบรรดาศักดิ์ทำไมไม่ได้ เพราะเหตุใด เพราะใจมันไม่ดี ใจไม่ดีก็ทุกข์ยากวุ่นวายเดือดร้อน อันนี้นำสัตว์ทั้งหลายให้ได้รับความทุกข์ยากทั้งในปัจจุบัน และเบื้องหน้า ไม่ใช่อื่นไกล

ดูซี่ เรานั่งอยู่นี่ใจมันยังทุกข์ยากแล้ว ให้หนักให้หน่วงให้ง่วงให้ทุกข์ ขัดตนขัดตัว เจ็บตรงนั้นปวดตรงนี้ ให้เกิดโรคภัยเกิดกิเลสเกิดจัญไร เกิดความชั่วช้าลามกเกิดความทุกข์ความยากขึ้นมานี่หละ วิปัสสนา เรารู้แจ้งเห็นจริงแล้ว สัจจธรรมทั้งหลายไม่ได้มาจากอื่น รีบนึกพุทโธตัดมันเสียอย่าปล่อยไว้ ถ้าเราปล่อยไว้เราก็เป็นคนจน คนทุกข์ต่อไป เป็นคนชั่วช้าลามกต่อไป เราไม่อยากได้ไม่ใช่เรอะ สิ่งเหล่านี้ก็ดูซิ ใจเราไม่ดีก็ทุกข์ยาก พิจารณาให้แน่นอนลงไปซี่ นี่แหละ เราว่าเป็นกรรมอันโน้นอันนี้ กรรมมาจากไหนเล่า กรรมไม่ได้มาจากฟ้าอากาศต้นไม้ภูเขาเลากา กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม กรรมเกิดจากกายของเราจากวาจาดวงใจของเรา

นี่กรรมเกิดจากนี้ แต่ขณะนี้กายกรรมของเราก็ดีแล้ว วจีกรรมวาจาของเราก็ดีแล้ว ยังเหลือแต่มโนกรรม คือความน้อมนึก เรานึกกรรมอันใดไว้ กรรมดีหรือกรรมชั่ว กัมมัสสะโกมหิ กรรมเป็นของ ๆ ตน กัลยานัง วา ปาปะกัง วา ตัสสะทายาทา ภวิสสันติ เราทำกรรมอันใดไว้ เป็นบุญหรือเป็นบาป เราจะได้รับผลของกรรมสืบไป กัลยานัง คือกรรมดี เราจะรู้ได้ยังไงเล่า รวมสั้น ๆ คือใจเราดีมีความสุขความสบาย เบาตนเบาตัว นี่แหละกรรมดีเป็นยังงั้นไม้ ปาปะกัง กรรมชั่วเป็นยังไงเล่า ใจไม่ดี ทุกข์ยากวุ่นวายใจไม่สงบ ไปก่อกรรมก่อเวรก่อภัยอยู่ ให้หนักให้หน่วงให้ง่วงให้เหงาให้ทุกข์ให้ยาก นี่แหละกรรมไม่ดี มโนกรรมความน้อมนึก เราน้อมนึกกรรมใดไว้ ปล่อยวางมันเสียซี่ อย่าไปนึกมันซี่ กรรมทั้งหลายน่ะเราไปนึกเอา ถ้าเราไม่นึกมันก็ไม่ได้ นี่กรรมเก่าก็ยังไม่หมดกรรมใหม่ก็ต่อเรื่อยไป จะหมดสักทีเรอะ อยากหมดกรรมก็หยุดเสียซี่ อย่าไปทำกรรมซี่ นั่งอยู่นี่ก็ยังไปทำ ภเว ภวา สัมภวันติ มันเที่ยวก่อภพ น้อย ๆ ใหญ่ ๆ อยู่นี่แหละ เราเห็นก็ตัดเสียซี จึงจะเป็นวิปัสสนา ตัดความชั่วตัดอารมณ์ทั้งหลาย ต่างคนต่างได้ยินแล้ว ต่อไป สันทิฏฐิโก ผู้ปฏิบัติรู้เอง เห็นเอง

นะ จะอธิบายก็ไม่มีที่สิ้นสุด อธิบายแล้ว ต่างคนต่างได้ยินแล้ว โอปนะยิโก น้อมเข้ามาหาตน ปัจจัตตัง รู้จำเพาะตน ถ้าตนไม่รู้แล้วคนอื่นจะมาบอกสักเท่าไหร่ ๆ ก็ไม่เชื่อ

สุขทุกข์ทั้งหลาย ดีชั่วทั้งหลายของตนเห็นแล้วมันเชื่อ นี่หละจำไว้ เราทำบุญอันนี้เรียก ปฏิปติบูชา บูชาอย่างเลิศประเสริฐแท้ เราทำบุญอันนี้เราล้างบาปล้างกรรม ไม่มีวิธีอื่นจะล้างได้ จะล้างด้วยน้ำก็ล้างไม่ได้ ตัดด้วยมีดด้วยดาบก็ไม่ได้ อาศัยเรานั่งสมาธิภาวนานี่หละ จิตเราสงบแล้วมันก็หมดกรรมผู้นี้ไม่ทำกรรม กรรมมันจะมาจากไหนล่ะ นี่หละให้พากันรู้จักไว้ ต่อไปนี้ให้ทำบุญใหญ่ที่สุด เรียกว่าปฏิปติบูชา บูชาอย่างเลิศอย่างประเสริฐแท้ ต่อไปนี้จำไว้ว่าผู้ปฏิบัติเห็นเองรู้เอง ถ้าไม่รู้แล้วคนอื่นบอกให้ไม่ได้ ได้อธิบายให้ฟังแล้วหนทางข้อปฏิบัติ ให้สัญญาไว้ว่าได้ยินเสียงทั้งหลายก็ตาม รู้ว่าสิ่งนั้นไม่มีอันตรายแล้วเราไม่ต้องเดือดร้อน ให้รู้ไว้ ต่อไปนี้จะไม่อธิบายละ ต่างคนต่างฟัง โอปนะยิโก น้อมเข้าใจของเรา มันเป็นสุขหรือเป็นทุกข์ให้รู้จัก มันดีหรือมันชั่วให้รู้จัก เรียกว่า สันทิฏฐิโก ผู้ปฏิบัติรู้เองเห็นเอง

นี่มันไม่เที่ยง สังขารของเรานี้ ทุกข์ก็ทุกข์จริง ๆ อนัตตาไม่ใช่ตัวตน ถ้าไม่ใช่อย่างนี้ ก็บอกมันซิว่าอย่าเจ็บอย่าปวด อย่าเป็นนั่นอย่าเป็นนี่ มันไม่อยู่ในบังคับบัญชาใคร เป็นอนัตตา ดูซี่ ต่างคนต่างทำความสงบ เรานั่งอยู่นี่ยังสงบได้น้อยประเทศชาติของเราจะให้สงบยังไง จะให้คนอื่นสงบได้ยังไงเล่า นี่หละ ท่านบอกแล้ว ถ้าใจเราไม่ดี จะเอาอะไรมาดีล่ะ ภาวนาไป เห็นแต่ทุกข์ ก็เลยทุกข์เรื่อยไป ต้องฝึกหัดอบรมซี่ ให้มันเลยทุกข์ จะได้หมดทุกข์ แล้วก็เบาสบาย

ข้าพเจ้าเห็นว่าพระธรรมเทศนาของพระอาจารย์ ผู้นี้มีคุณประโยชน์ต่อมวลมนุษย์มาก เป็นพระธรรมเทศนาที่มีค่าสูงสุด สมควรที่ท่านทั้งหลายจะพึงปฏิบัติตามเพื่อให้ถึงซึ่งความสุขอันแท้จริง คือพระนิพพาน

จากลูกน้อย

สมเด็จพระญาณสังวร วัดบวรนิเวศวิหาร

เทศนาพิเศษ

ศาสนา และ ทศพิธราชธรรม

ความเจริญผาสุกหรือความเสื่อมทรามเลวร้ายในประเทศเราปัจจุบันมีการวิจัยออกมาแล้วว่า "*ข้าราชการ*" เป็นองค์กรสำคัญอย่างหนึ่ง

ข้าราชการดีมีศีลธรรมหรือมี "*ทศพิธราชธรรม*" เป็นหลักในการปกครองแล้วประชาชนจะอยู่เย็นเป็นสุข

หากข้าราชการไร้ศีลธรรม ปกครองประชาชนนอกลู่นอกแนว "*ทศพิธราชธรรม*" ประชาชนจะเดือดร้อนทุกหย่อมหญ้า ต้องเข้าป่าถืออาวุธรบราฆ่าฟันกันจองล้างจองผลาญไม่สิ้นสุด

สมเด็จพระญาณสังวร แห่งวัดบวรนิเวศวิหาร ท่านกล่าวถึงหลักในการปกครองของข้าราชการ และทศพิธราชธรรม อันหมายถึงธรรมสำหรับพระราชาหรือนักปกครองได้อย่างควรที่ข้าราชการและผู้ปกครองทุกระดับจะรับไว้เป็นสติปัญญาและสิริมงคลแห่งตน เนื่องในวันปีใหม่ ทั้งควรใช้เป็นหลักปฏิบัติสืบต่อไป เพื่อความผาสุกทุกฝ่าย

สมเด็จพระญาณสังวรกล่าวถึงความสำคัญของทศพิธราชธรรมและศาสนาไว้อย่างชวนคิดว่า สิ่งไหนที่เรามีอยู่สมบูรณ์ เรามักจะไม่เห็นความสำคัญ ตัวอย่างเช่น ลมหายใจเข้าออก เราไม่รู้สึกถึงลมหายใจเลยว่าเป็นอย่างไร เช่นเดียวกับศาสนาอันเปรียบเหมือนเส้นชีวิตเส้นหนึ่งในการดำรงชีวิต แต่ไม่ค่อยได้สนใจกันตามควร

ศาสนา แปลเป็นข้อยุติกันว่า *คือคำสั่งสอน ทุกคนจะต้องมีการสั่งสอนใจของตนเองอยู่เสมอหรือบางครั้ง*

ศาสนา แปลว่า *ปกครอง ทุกคนต้องมีการปกครองใจตนเอง ปกครองตนเองอยู่เสมอ*

นอกจากนี้เรายังต้องมีผู้ปกครองภายนอกส่วนใหญ่ก็คือ ท่านผู้ใหญ่ที่ปกครองลงมาตามลำดับ เช่น ที่ทำงาน ครอบครัว โรงเรียน วัด ฯลฯ

ขณะเดียวกัน เราต้องมีการปกครองใจของตัวเองด้วย เราต้องรู้จักสั่งสอนใจตัวเอง อบรมตัวเอง

ตัวเราเองมิใช่มีความรู้ความสามารถตามที่เรียนมาแล้วจะมีดีเสมอไป คนเรามีส่วนไม่ดีอยู่ในตนหลายประการ ทางพระเรียกว่า "*กิเลส*" หมายถึง ความรัก โลภ โกรธ หลง ความดิ้นรนปรารถนาทั้งหลาย ความไม่รู้หลงถือเอาผิดมีสิ่งต่าง ๆ คอยยั่วเย้าให้เกิดกิเลส

เพราะฉะนั้นประการแรกจึงไม่ควรที่จะประมาทว่า ตัวเรามีความรู้ความสามารถอย่างเดียวก็เพียงพอ

เมื่อมีตำแหน่งหน้าที่ ต้องไม่ประมาท ต้องสำนึกว่ายิ่งเป็นผู้ใหญ่เป็นคนโตมากเท่าใด สิ่งที่จะมาชักชวนให้เป็นไปในทางที่ผิด ยิ่งมีมากขึ้น

ตัวใหญ่ เงาก็ใหญ่
เงา . . . คือสิ่งผิดที่จะมาชักชวนให้ทำผิด

ถ้าเราไม่มีศาสนาเป็นเครื่องอบรมสั่งสอน แนะนำปกครองตัวเองให้รู้จักเว้นในทางที่ควรเว้น ประพฤติในทางที่ควรประพฤติ ความที่ใหญ่จะทำให้กล้าในทางที่ผิดมากยิ่งขึ้น

มากกว่าคนเล็ก เพราะเขายังมีผู้ใหญ่คอยสอดส่องดูแล ส่วนผู้ใหญ่ไม่มีใครดูแลเพราะเป็นใหญ่เสียแล้ว

แต่ถ้าเรามีศาสนา จะไม่ประพฤติผิด แม้นจะไปอยู่แห่งไหนก็จะประพฤติตนดีไม่กล้าทำผิด ทั้งคนใหญ่คนเล็กจะไม่ถลำไปในสิ่งที่ผิดง่าย ๆ แม้จะอยู่ผู้เดียวโดยไม่มีผู้ใดดูแลว่ากล่าว

เพราะมีศาสนาเป็นหลักใหญ่คอยดูแลว่ากล่าวอบรมสั่งสอนเป็นหลักปกครองใจ ทุกคนจึงต้องมีศาสนาประจำตัว แต่มิใช่เพียงแค่เรียนรู้บนโต๊ะหนังสือ หรือเพียงฟังเทศน์ฟังธรรมตามวัดวาอารามเท่านั้น เพราะนั่นเป็นเพียงเสมือนกับฟังสินค้าทางโฆษณา การที่จะมีศาสนาประจำตัวจริง ๆ ต้องรับเอาเข้ามาเป็นหลักยึดเหนี่ยวในทางประพฤติ ปฏิบัติ เป็นสิ่งเตือนสติปัญญาให้เจริญยิ่งขึ้น

สำหรับ "*ทศพิธราชธรรม*" นั้น เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการปกครองตั้งแต่คนส่วนใหญ่ถึงคนส่วนน้อย

เป็นธรรมสำหรับพระราชา หรือนักปกครอง ๑๐ ประการ ซึ่งนำมาแจงเป็นข้อ ๆ โดยสังเขป

๑. *ทาน* หมายถึงการให้เป็นการช่วยผู้ที่ต้องการช่วย เพราะมีความขัดข้องแร้นแค้นนั้น ๆ เช่น ผู้ที่ขาดอาหารก็ให้อาหารช่วย ขาดเสื้อผ้าก็ให้เสื้อผ้าช่วย ขาดที่อยู่อาศัยก็ให้ที่อยู่อาศัยช่วย ขาดหยูกยารักษาโรค ให้หยูกยารักษาช่วย รวมความว่าเกิดความแร้นแค้นด้วยสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือที่ใดที่หนึ่งก็ให้สิ่งที่ต้องการนั้น ๆ ช่วย ดังนี้เรียกว่า ทาน

๒. *ศีล* คือความประพฤติ ต้องเว้นจากความชั่วร้ายทั้งหลาย ความประพฤติอันใดที่เป็นความชั่วร้ายก่อให้เกิดเวร ให้งดความประพฤติอย่างนั้น ไม่ทำสิ่งที่เป็นความชั่วร้ายนั้น ไม่พูดสิ่งที่เป็นความชั่วร้ายนั้น รวมความว่าเว้นการที่ควรเว้นต่าง ๆ ทั้งทางกายวาจา

๓. *ปริจาคะ* การสละ อันหมายความว่า สละสิ่งที่มีประโยชน์น้อยแก่สิ่งที่มีประโยชน์มาก ยกตัวอย่างเช่นว่า สละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะร่างกาย เช่น เจ็บป่วยที่อวัยวะร่างกายก็ยอมสละทรัพย์รักษา, สละอวัยวะร่างกายเพื่อรักษาชีวิต ในเมื่อต้องการที่จะรักษาชีวิตไว้ก็ยอม และ...สละได้ทุกอย่างทั้งทรัพย์ อวัยวะร่างกายตลอดจนถึงชีวิต ในเมื่อประพฤติธรรมคือความถูกต้องหรือหน้าที่อันต้องปฏิบัติเช่นทหาร ยอมสละทุกอย่างเพื่อปฏิบัติหน้าที่รักษาประเทศชาติ ดังนี้เรียกว่าบริจาคหรือสละ

๔. *อาชวะ* ความตรง คือความประพฤติซื่อตรง ไม่คิดทรยศต่อเพื่อน มิตรสหาย ต่อหน้าที่การงานตลอดจนถึงประชาชน

๕. *มัทวะ* ความอ่อนโยน คือความมีอาการทางกายวาจาอ่อนโยนสุภาพ ไม่แสดงความแข็งกระด้าง มิใช่หมายความว่าอ่อนแอ แต่ว่าอ่อนโยนสุภาพ ไม่แสดงความแข็งกระด้างแสดงการยกตนเหนือคนอื่น มีความอ่อนโยน สุภาพทางกาย ถึงวาจา พูดจาอะไรก็อ่อนโยน สุภาพ

๖. *ตปะ* ความเพียร เป็นผู้กล้าหาญในการทำสิ่งที่ควรทำ ไม่กลัวเกรงในการทำดังกล่าว ไม่มีความเกียจคร้าน ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสม่ำเสมอไม่บกพร่อง มีความเป็นผู้กล้า มีความเพียร ไม่อ่อนแอย่อท้อเข้มแข็งถ้าทำดังนี้จะเป็นที่ยำเกรงของบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหลาย ไม่กล้าที่จะละเมิด

๗. *อโกธะ* ความไม่โกรธ หมายถึงว่า ความมีจิตที่ประกอบด้วยเมตตา มุ่งที่จะปรารถนาดีเป็นที่ตั้ง ไม่เป็นคนใจน้อยหงุดหงิดง่าย แต่มีใจหนักแน่น ไม่คิดจะเอาแต่โทษใคร รู้จักให้อภัยและมีเมตตา

๘. *อวิหิงสา* ความไม่เบียดเบียน คือการไม่ทำอะไรที่เป็นการเบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนทั้งทางตรงและทางอ้อม มีจิตประกอบด้วยกรุณา คิดช่วยเหลือและทำการช่วยเหลืออยู่เสมอ

๙. *ขันติ* ความอดทน คือ รู้จักอดทนต่อความตรากตรำต่าง ๆ เช่นรู้จักอดทนต่อหนาว ร้อน หิว กระหาย ทนต่อสิ่งที่ไม่เป็นสุข ไม่สนุกต่าง ๆ อดทนต่อเวลาที่ต้องพบความทุกข์ ตลอดจนถึงเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยก็ต้องมีน้ำอดน้ำทน รู้จักอดทนต่อความเจ็บใจต่อถ้อยคำที่เขามาว่ากล่าวในบางครั้งบางคราว อันจะทำให้เกิดความเจ็บใจ ช้ำใจ ก็ให้มีความอดทน

๑๐. *อวิโรธนะ* ความไม่ผิด เมื่อรู้ว่าอะไรผิดก็ไม่ทำ เพราะทุกคนย่อมต้องมีความผิดบ้างไม่มากก็น้อย ด้วยสิ่งที่ไม่รู้ซึ่งมีอยู่มากหรืออาจจะพลั้งเผลอทำให้ผิดอยู่บ้าง แต่ว่าอะไรที่รู้ว่าผิดก็ไม่ควรทำ คือไม่ทำผิดทั้งที่รู้ ควรรอบคอบในสิ่งที่จะทำทั้งหลาย ระมัดระวังไม่ให้ผิดหรือจะผิดก็แต่น้อย อีกอย่างต้องรักษาความเที่ยงธรรม ความยุติธรรม ในเมื่อเป็นผู้ใหญ่ ต้องไม่ลำเอียงเพราะความชัง ความหลง ความกลัวทั้งหลายดังนี้คือความไม่ผิด

ทศพิธราชธรรม หรือธรรม ๑๐ ประการ สำหรับพระราชาหรือนักปกครองนี้ บัณฑิตทั้งหลายในอดีตมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ได้ยกขึ้นมาสงสอนพระราชาเพื่อให้ใช้หลักธรรม ๑๐ ประการปกครองประเทศ เมื่อพิจารณากันให้ถ่องแท้แล้ว ธรรม ๑๐ ประการนี้เป็นหลักปกครองทั่วไป ผู้ที่มีหน้าที่ปกครองทั้งหลายพึงประพฤติปฏิบัติด้วย

แม้แต่ผู้อยู่ใต้ปกครองหรือใต้บังคับบัญชา ตลอดจนถึงราษฎรทั่วไป ต้องปฏิบัติตามธรรมทั้ง ๑๐ ประการต่อผู้ปกครองและผู้บังคับบัญชาด้วยเช่นกัน

เช่นเมื่อผู้ปกครองมีทานให้ ผู้อยู่ใต้ปกครองก็ต้องมีทานตอบสนอง

ยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่น ฝ่ายปกครองหรือรัฐบาลใช้จ่ายทรัพย์ทำนุบำรุงประเทศและอาณาประชาราษฎร์ทั่วไป ฝ่ายประชาราษฎร์ก็ต้องเสียภาษีอากรให้แก่รัฐบาลเพื่อนำเงินนั้นมาใช้จ่าย เรียกได้ว่ามีทานต่อกัน

นอกจากนี้ ต้องมีศีลต่อกัน มีบริจาคต่อกัน มีความซื่อตรง อ่อนโยน ความไม่โกรธ เมตตาจิตต่อกัน มีความไม่เบียดเบียน ประกอบด้วยกรุณาต่อกัน มีความอดทนต่อกัน มีความประพฤติไม่ผิดต่อกัน

เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว จะเกิดความสุขสมบูรณ์เรียบร้อย

ธรรมทั้ง ๑๐ ประการนี้ ได้กล่าวว่า เป็นหลักศาสนาซึ่งเป็นหลักใหญ่ที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ราชการทุกคนจะต้องพึงยึดถือปฏิบัติ อันเป็นความสุขความเจริญแก่ตนเอง แก่ประชาชนส่วนรวม

ขอให้ผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครอง ทุกคนทุกฝ่ายทุกระดับ นำทศพิธราชธรรมนี้ไปพิจารณาและใช้เป็นหลักประพฤติปฏิบัติตามสมควร.

ข้าพเจ้า – ได้รับความเมตตาจากสมเด็จพระญาณสังวร วัดบวรนิเวศวิหาร อนุญาตให้คัดมาลงได้ในหนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพคุณแม่

จากลูก

วินัย

แสงไฟ – เงาไม้

พระสาสนโสภณ (นิรนฺตรเถร)

วัดเทพศิรินทราวาส

เรียบเรียง

ติณฺหํ โควิกนฺตนนฺติ.

ภคินี[๑] ทั้งหลาย ! ตะเกียงน้ำมันกำลังตามไฟอยู่ น้ำมันก็ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืนหมดไปสิ้นไป ไส้ตะเกียงก็ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน หมดไปสิ้นไป เปลวไฟก็ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน หมดไปสิ้นไป กระทั่งแสงไฟก็ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หมดไปสิ้นไปเป็นธรรมดา ถ้าผู้ใดจะพึงกล่าวว่า ตะเกียงน้ำมันที่กำลังตามไฟอยู่โน้ม น้ำมันก็ดี ไส้ตะเกียงก็ดี เปลวไฟก็ดี ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หมดไปสิ้นไปเป็นธรรมดา แต่ว่าแสงไฟนั้น เที่ยงยั่งยืนไม่หมดไปสิ้นไป ผู้นั้นจะชื่อว่า กล่าวถูกตามความเป็นจริงหรือไม่ ? พระคุณ-เจ้าขา ! ผู้นั้นจะชื่อว่า กล่าวถูกตามความเป็นจริงหาได้ไม่ เพราะว่าน้ำมันก็ดี ไส้ตะเกียงก็ดี เปลวไฟก็ดี แต่ละอย่างก็ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หมดสิ้นไปเป็นธรรมดาแล้ว ไฉนแสงไฟนั้นจะเป็นของเที่ยง ยั่งยืน ไม่หมดไปสิ้นไปเล่า แสงไฟย่อมเป็นของไม่เที่ยงยั่งยืนหมดไปสิ้นไปแท้ ไม่จำต้องกล่าวถึง ทำนองเดียวกันนั่นเทียว. ภคินีทั้งหลาย ! ผู้ใดจะพึงกล่าวว่าอายตนะภายใน ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ของเราเป็นของไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน แต่ว่าเราอาศัยอายตนะภายใน ๖ นี้รู้รสอารมณ์ สุขก็ตาม ทุกข์ก็ตาม อทุกขมสุขก็ตาม อันใดสุข ทุกข์ หรืออทุกขมสุขอันนั้น เป็นของเที่ยง ยั่งยืน มีอยู่เสมอทุกเมื่อไม่แปรผัน ผู้นั้นจะชื่อว่า กล่าวถูกตามความเป็นจริง

---

๑. แปลว่า น้อง หญิงเป็นคำบรรพชิตพูดกับสตรี.

หรือไม่ ? พระคุณเจ้าขา ! ผู้นั้นจะชื่อว่า กล่าวถูกตามความเป็นจริงหาได้ไม่ เพราะเหตุไร เพราะว่าอาศัยเหตุใด ๆ ที่คู่ควรกัน เกิดเวทนา สุขก็ตาม ทุกข์ก็ตาม อทุกขมสุขก็ตาม (แต่พอ) เพราะเหตุที่คู่ควรกันนั้น ๆ ดับไป เวทนา สุขก็ตาม ทุกข์ก็ตาม อทุกขมสุขก็ตามย่อมดับไป หมดไปสิ้นไปเป็นธรรมดา. ถูกแล้วภคินีทั้งหลาย ! ความเห็นอย่างนี้นี่เป็นของอริยสาวกผู้เห็นอยู่ด้วยปัญญาชอบตามความเป็นจริง.

ภคินีทั้งหลาย ! ต้นไม้ใหญ่มีแก่น ยืนต้นอยู่ รากก็ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หมดไปสิ้นไป ลำต้นก็ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หมดไปสิ้นไป กิ่งใบก็ไม่ยั่งยืน หมดไปสิ้นไป กระทั่งเงาไม้ก็ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หมดไปสิ้นไปเป็นธรรมดา ถ้าผู้ใดจะพึงกล่าวว่า ต้นไม้ใหญ่มีแก่นยืนต้นอยู่โน้น รากก็ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หมดไปสิ้นไป ลำต้นก็ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หมดไปสิ้นไป กิ่งใบก็ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หมดไปสิ้นไป แต่ทว่าเงาต้นไม้นั้นเที่ยงยั่งยืน ไม่หมดไปสิ้นไป ผู้นั้นจะชื่อว่า กล่าวถูกตามความเป็นจริงหรือไม่ ? พระคุณเจ้าขา ! ผู้นั้นจะชื่อว่ากล่าวถูกตามความเป็นจริงหาได้ไม่ เพราะว่ารากก็ดี ลำต้นก็ดี กิ่งใบก็ดี แต่ละอย่างก็ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หมดไปสิ้นไปเป็นธรรมดาแล้ว ไฉนเงานั้นจะเป็นของเที่ยง ยั่งยืน ไม่หมดไปสิ้นไปเล่า เงาย่อมเป็นของไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หมดไปสิ้นไปแท้. ไม่จำต้องกล่าวถึง ฉันเดียวกันนั่นเทียว. ภคินีทั้งหลาย ! ผู้ใดจะพึงกล่าวว่าอายตนะภายนอก ๖ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ ของเราเป็นของไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน แต่ทว่าเราอาศัยอายตนะภายนอก ๖ นี้ รู้รสอารมณ์ สุขก็ตาม ทุกข์ก็ตาม อทุกขมสุขก็ตาม อันใด สุข ทุกข์ หรือ อทุกขมสุข อันนั้น เป็นของเที่ยงยั่งยืน มีอยู่เสมอทุกเมื่อไม่แปรผัน ผู้นั้นจะชื่อว่า กล่าวถูกตามความเป็นจริงหรือไม่ ? พระคุณเจ้าขา ! ผู้นั้นจะชื่อว่า กล่าวถูกตามความเป็นจริงหาได้ไม่ เพราะเหตุไร เพราะว่าอาศัยเหตุใด ๆ ที่คู่ควรกัน เกิดเวทนา สุขก็ตาม ทุกข์ก็ตาม อทุกขมสุขก็ตาม (แต่พอ) เพราะเหตุที่คู่ควรกันนั้น ๆ ดับไป เวทนา สุขก็ตาม ทุกข์ก็ตาม อทุกขมสุขก็ตาม ย่อมดับไป หมดไปสิ้นไปเป็นธรรมดา ถูก

แล้วภคินีทั้งหลาย! ความเห็นอย่างนี้นี่เป็นของอริยสาวกผู้เห็นด้วยปัญญาชอบตามความเป็นจริง.

ท่านพระนันทกะ เทศนาสอนนางภิกษุณี เปรียบเวทนาด้วยแสงไฟและเงาไม้ มีนัยฉะนี้ เพื่อให้เห็นสภาพของเวทนาตามความเป็นจริงแล้วไม่ติดใจในเวทนาซึ่งเป็นสิ่งอาศัยเหตุเกิดขึ้น เหตุดับผลย่อมดับไปตาม โดยทั่ว ๆ ไปแล้วในพระบาลีแสดงว่า อาศัยจักษุเป็นต้น ซึ่งเป็นอายตนะภายใน และอาศัยรูปทั้งหลายเป็นต้น ซึ่งเป็นอายตนะภายนอก เกิดจักษุวิญญาณเป็นต้นขึ้น ทั้ง ๓ อย่างนี้ประชุมกันเกิดผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา แต่ในเทศนานี้แยกเป็นอายตนะภายในส่วนหนึ่ง อายตนะภายนอกส่วนหนึ่งดังกล่าวมา น่าจะสันนิษฐานว่า เพื่อจะให้เห็นชัดว่าทั้ง ๒ นี้ไม่ติดเนื่องกัน แต่เพราะนันทิราคะ ความเพลิดเพลินยินดีติดใจผูกพันไว้จึงติดเนื่องกันแยกกันไม่ออก ลางแห่งท่านจึงเปรียบอายตนะภายในเหมือนโคดำ อายตนะภายนอกเหมือนโคขาว ต่างตัวต่างก็ไม่ติดเนื่องกันต่างก็แยกกันอยู่ เพราะถูกฉันทราคะ ความพอใจติดใจซึ่งเป็นเหมือนสายเชือกล่ามติดเข้าไว้ อายตนะทั้ง ๒ ฝ่ายจึงติดเนื่องกัน แยกจากกันไม่ได้ ดุจโค ๒ ตัวนั้นถูกผูกล่ามติดกัน ลางแห่งเปรียบอายตนะภายในเป็นดุจฝั่งน้ำฝั่งใน อายตนะภายนอกเป็นดุจฝั่งน้ำฝั่งนอก ท่ามกลางซึ่งคนเราจะจมลงไป ได้แก่นันทิราคะความเพลิดเพลินยินดีติดใจ น่าจะด้วยเหตุผลเช่นนี้ ท่านพระนันทกะจึงเทศนาสอนนางภิกษุณีต่อไปอีกโดยนัยว่า ภคินีทั้งหลาย! คนฆ่าโคหรือลูกมือคนฆ่าโค ฆ่าโคแล้วเอามีดเชือดเนื้อที่คม ค่อย ๆ ตัดเชือดเฉือน พังผืด เส้นเอ็น ในระหว่าง ๆ ถลกลอกเอาหนังโคออกเป็นรูปเดิม โดยที่เนื้อภายในก็ไม่ชอกช้ำทั้งหนังภายนอกก็ไม่ชำรุด ครั้นแล้วก็เอาหนังโคนั้นคลุมตัวโคไว้อย่างเดิม ถ้าผู้ใดจะพึงกล่าวว่า โคนี้ติดอยู่กับหนังอย่างเดิมตามปกติธรรมดา ผู้นั้นจะชื่อว่ากล่าวถูกตามความเป็นจริงหรือไม่? พระคุณเจ้าขา! ผู้นั้นจะชื่อว่า กล่าวถูกตามความเป็นจริงหาได้ไม่ เพราะเหตุไร เพราะโคนั้นถูกเขาตัดเชือดเฉือน พังผืด เส้นเอ็น ในระหว่างถลกลอกเอาหนังออกเสียแล้ว เอาหนังนั้นคลุมไว้เท่านั้น จึงไม่ติด

กับหนังเหมือนอย่างเดิม ภคินีทั้งหลาย ! นี้เป็นข้ออุปมา เนื้อโคภายในได้แก่อายตนะภายใน ๖ หนังภายนอกได้แก่อายตนะภายนอก ๖ พังผืด เส้น เอ็น ได้แก่นันทิราคะความเพลิดเพลินยินดีติดใจ มีดเชือดเนื้อที่คม ได้แก่อริยปัญญา ปัญญาอันประเสริฐซึ่งสามารถตัดกิเลส ตัดสังโยชน์ ตัดเครื่องผูกใจ ในระหว่าง ๆ ขาดสิ้นไปดังนี้.

โคตัวนั้นมองดูก็เป็นรูปโค แต่เนื้อไม่ติดกับหนังแล้ว ท่านผู้เช่นนั้น ตาเป็นต้น ของท่านก็ยังมี รูปทั้งหลายเป็นต้นก็ยังมีอยู่ แต่นันทิราคะ ขาดสิ้นเสียแล้วแล.

ข้าพเจ้า – ได้รับเมตตาจากพระสาสนโสภณ เจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาส อนุญาตให้นำมาลงได้ ในหนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพคุณแม่

จากลูก

วินัย

ข้ามฝั่งได้

พระสาสนโสภณ (นิรนฺตรเถร)

วัดเทพศิรินทราวาส

เรียบเรียง

ติณฺโณ ปารคโต ถเล ติฏฺฐติ พฺราหฺมโณติ

มีผู้เอางูพิษ ๔ ตัวมาให้คนหนึ่งเลี้ยงดูปรนนิบัติ พร้อมทั้งสั่งให้คอยเลี้ยงดูปรนนิบัติเป็นอย่างดี ถ้ามันขัดใจขึ้นมา ก็จะกัดถึงตายหรือแทบตาย คนนั้นกลัวจึงออกหนี เขาบอกอีกว่ามีเพชฌฆาต ๕ คนตามมาข้างหลัง ทันเวลาใด ก็ฆ่าเวลานั้น คนนั้นกลัวหนีไปอีก เขาบอกอีกว่า ยังมีเพชฌฆาตอีกคนหนึ่ง เงื้อดาบดักคอยทีติดตามอยู่ทันเวลาใด ก็ฆ่าเวลานั้น คนนั้นถูกเข้าเช่นนี้กลัวใหญ่ หนีไปพบหมู่บ้านร้าง เข้าบ้านหลังไหนก็ว่างเปล่า ไม่มีอะไรไปทั้งสิ้น กระทั่งภาชนะนั้น ๆ ในบ้านเรือนก็ว่างเปล่า ไม่มีอะไรไปทั้งนั้น เขาบอกอีกว่า พวกโจรปล้นบ้านเรือน เข้ามายังหมู่บ้านร้างนี้อีก หนีงูพิษ ๔ ตัวมาก็แล้ว หนีเพชฌฆาต ๕ คนมาก็แล้ว หนีเพชฌฆาตลึกลับถือดาบ เงื้อซุ่มคอยทีมาก็แล้ว ยังจะมาพบพวกโจรปล้นบ้านเรือนอีกเล่า ทำไฉนดี หนีอีก มาพบทะเลใหญ่ ฝั่งฟากนี้ล้วนแต่มีภัยเฉพาะหน้าไปทั้งนั้น ฝั่งฟากโน้นปลอดภัย เรือแพนาวาสำหรับข้ามหรืออะไรอื่นก็ไม่มี จึงรวบรวมกิ่งไม้ใบหญ้ามัดเป็นแพ ใช้มือเท้าวักว่ายไปสู่ฝั่งฟากโน้นโดยสวัสดี ข้ามขึ้นฝั่งยืนอยู่บนบกได้สำเร็จ

นี้เป็นกระแสความอุปมาที่พระบรมศาสดาตรัสไว้ ทรงไขข้ออุปมาว่า :–

งูพิษ ๔ ตัว ได้แก่มหาภูตรูป ๔ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ที่ผสมกันเป็นรูปร่างกายนี้

เพชฌฆาต ๕ คน ได้แก่อุปาทานขันธ์ ๕ รูปูปาทานขันธ์ เวทนูปาทานขันธ์ สัญญูปาทานขันธ์ สังขารูปาทานขันธ์ วิญญาณูปาทานขันธ์

เพชฌฆาตคนที่ ๖ ได้แก่นันทิราคะ ความเพลิดเพลินยินดี

หมู่บ้านร้าง ได้แก่อายตนะภายใน ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

ที่ทรงเปรียบอายตนะภายใน ๖ ด้วยหมู่บ้านร้างหมู่หนึ่งนั้น เพราะเรือนหลายหลัง รวมเป็นหมู่บ้านหมู่หนึ่งฉันใด เรือนคืออายตนะภายใน ๖ หลัง รวมเป็นหมู่บ้านอายตนะหมู่หนึ่งฉันนั้น ก็เมื่อพิจารณาตามเป็นจริงโดยถ่องแท้แล้ว เรือนอายตนะทั้ง ๖ นี้ จักปรากฏเป็นของว่างของเปล่า ไม่มีอะไรหรือใครเป็นผู้ครองอยู่ทั้งสิ้น กระทั่งภาชนะเครื่องใช้ไม้สอยถ้วยโถโอชามในเรือนอายตนะนั้น ๆ ก็เป็นของว่างของเปล่า ไม่มีอะไรเป็นสาระแก่นสารอยู่เลยทั้งนั้น

หมู่โจรปล้นบ้าน ได้แก่อายตนะภายนอก ๖ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์

ที่ทรงเปรียบเช่นนี้ ก็เพราะ ตาระส่ำระสาย เหมือนบ้านเรือนถูกโจรเข้าปล้น เพราะรูปที่น่าพอใจแลไม่น่าพอใจ หูก็ระส่ำระสาย เหมือนบ้านเรือนถูกโจรปล้น เพราะเสียงที่น่าพอใจแลไม่น่าพอใจ เป็นต้น

ทะเลใหญ่ ได้แก่โอฆะกิเลสเพียงดังห้วงน้ำ ๔ คือ กาม ภพ ทิฏฐิ อวิชชา

ฝั่งฟากนี้ที่มีภัยเฉพาะหน้าไปทั้งนั้น ได้แก่สักกายะ คือ สังขารร่างกายนี้ที่ยึดมั่นเป็นตัวเป็นตนนั่นเอง

ฝั่งฟากโน้นที่ปลอดภัย ได้แก่พระนิพพาน

แพ ได้แก่อริยมรรคมีองค์ ๘ มีสัมมาทิฏฐิ เป็นต้น

พยายามวักว่าย ได้แก่บำเพ็ญเพียรเข้มแข็ง

ข้ามขึ้นฝั่ง ยืนอยู่บนบกได้สำเร็จ ได้แก่เป็นพระอรหันต์แล

อธิบายว่า—นามรูปนี้จะพิจารณาในแง่ไหน ส่วนไร ใช้ไม่ได้หมด เป็นโทษไปทั้งนั้น น่าเบื่อหน่าย รูปแยกออกเป็นธาตุ ๔ ก็เป็นเสมือนงูพิษ ๔ ตัว คอยฉก

กัดให้เจ็บปวด เดือดร้อนอยู่ร่ำไปไม่รู้จบ เป็นสิ่งให้เกิดลำบากด้วยการบริหารประคับประคอง นามที่อยู่อาศัยรูปนี้เล่า ก็วุ่นวายอยู่กับรูปนี้ ไม่รู้สิ้นสุด นามรูปนี้จะพิจารณาในแง่อุปาทานขันธ์ ๕ ก็เช่นกัน แต่ละอุปาทานขันธ์ ก็เป็นเพชฌฆาตไปหมด คอยแต่จะฆ่าผู้ยึดมั่นให้ตาย เพราะอุปทานยังมีอยู่ตราบใด ก็มีตัวให้ถูกฆ่าอยู่ตราบนั้น ซ้ำยังมีนันทิราคะ ซึ่งตามธรรมดา ผู้ไม่ปฏิบัติจะไม่รู้สึกว่าเป็นโทษอะไร ที่แท้กลับเป็นเพชฌฆาตลึกลับ ถือดาบเงื้อคอยทีอยู่ เผลอสติเมื่อใด เป็นพั่นคอเมื่อนั้น พิจารณาต่อไปโดยลำดับข้ออุปมา จนเล็งเห็นรวมลงว่า ขึ้นชื่อว่า สักกายะคือสังขารร่างกายนี้ที่ยึดมั่นเป็นตัวเป็นตนแล้วเป็นโทษก่อให้เกิดทุกข์แท้ ผู้เล็งเห็นแน่แก่ใจแล้ว เบื่อหน่าย หวังความปล่อยวางพ้นไปเสีย จึงได้มุ่งหน้าพากเพียรพยายามอย่างเต็มกำลัง ละฝั่งฟากนี้คือสักกายะเสีย แล้วข้ามขึ้นฝั่งฟากโน้น คือ พระนิพพานดังกล่าวมาแล้วแล

ข้าพเจ้า – ได้รับเมตตาจากพระสาสนโสภณ เจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาส อนุญาตให้นำมาลงได้ ในหนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพคุณแม่

จากลูก
วินัย

โอวาทของท่านธมฺมวิตกฺโก ภิกขุ

เจ้าคุณนรรัตนราชมานิต

วัดเทพศิรินทราวาส

---

๑. " PERSONAL MAGNET "

เรื่องที่มีคนเมตตากรุณา เห็นอกเห็นใจนั้น เป็นเพราะ **คุณธรรมความดี** ของ **ตนเอง** หลายประการด้วยกัน เป็นต้นว่า **วิริยะ อุตสาหะ บากบั่น เข้มแข็ง แรงกล้า** และ **จิตใจเมตตากรุณา ไม่เย่อหยิ่งจองหอง** เป็นเหตุให้ผู้ที่แวดล้อมอยู่เกิดความเมตตากรุณารักใคร่เห็นอกเห็นใจ คิดที่จะช่วยเหลือ

คนซึ่งมี **กิริยามารยาทอ่อนโยน สุภาพนิ่มนวล** ย่อมเป็นที่เสน่หารักใคร่ของคนที่ได้พบเห็นและพยายามที่จะช่วยเหลือ นี่เป็น Personal Magnet คือ เสน่ห์ในตัวของตัว เพราะฉะนั้น จงพยายามรักษาคุณสมบัติดังกล่าวนี้ไว้ จะเป็นเครื่องช่วยตัวเองให้บรรลุความสำเร็จสมประสงค์ทุกประการ ทุกกาลเวลา ทั้งปัจจุบันและอนาคต

๒. เมตตา

อย่ากลัว จงรักษาตัวให้บริสุทธิ์ ไม่มีอะไรทำอันตรายได้

จงจำไว้ว่า ถ้าปรารถนาความเมตตาและความเห็นอกเห็นใจจากผู้อื่น ก็ควรส่งกระแสใจที่ประกอบด้วยความเมตตาและความเห็นอกเห็นใจไปยังท่านเหล่านั้น แล้วก็จะได้รับความเมตตาและความเห็นอกเห็นใจจากท่านเหล่านั้นเช่นเดียวกัน นี่เป็นกฎของจิตตานุภาพแล้วความสำเร็จทั้งหลายที่ปรารถนา ก็จะบังเกิดแก่ตนสมประสงค์ทุกประการเป็นแน่นอนไม่ต้องสงสัยเลย.

๓. สบายใจ

คำว่า **"ไม่สบายใจ"** อย่าใช้ และอย่าให้มีขึ้นในใจต่อไป "Let it go, and get, it out!" ก่อนมันจะเกิด ต้อง Let it go! ปล่อยให้มันผ่านไปอย่ารับเอาความไม่สบายใจไว้ถ้าเผลอไปมันแอบเข้ามาอยู่ในใจได้ พอมีสติรู้สึกตัวว่าความไม่สบายใจเข้ามาแอบอยู่ในใจ ต้อง Get it out! ขับมันออกไปทันที อย่างเลี้ยงเอาความไม่สบายใจไว้ในใจมันจะเคยตัว ทีหลังจะเป็นคนอ่อนแอออดแอดทำอะไรผิดพลาดนิด ๆ หน่อย ๆ ก็ไม่สบายใจเคยตัว เพราะความไม่สบายใจนี้แหละเป็นศัตรู เป็นมาร ทำให้ใจไม่สบาย ประสาทสมองไม่ปกติ เป็นเหตุให้ร่างกายผิดปกติ พลอยไม่สงบไม่สบายไปด้วย ทำให้สมองทึบไม่ปลอดโปร่ง เป็น habit ความเคยชินที่ไม่ดี เป็นอุปสรรคกีดกั้นขัดขวางสติปัญญาไม่ให้ปลอดโปร่งแจ่มใส ต้องฝึกหัดแก้ไขปรับปรุงจิตใจเสียใหม่ ทั้งก่อนที่จะทำอะไร หรือกำลังกระทำอยู่ และเมื่อเวลากระทำเสร็จแล้วต้องหัดให้จิตใจแช่มชื่นรื่นเริงเกิดปีติปราโมทย์เป็นสุขสบายอยู่เสมอ เป็นเหตุให้เกิดกำลังกายกำลังใจ Enjoy living มีชีวิตอยู่ด้วยความเบิกบาน สมองจึงจะเบิกบาน จะศึกษาเล่าเรียนก็เข้าใจจำได้ง่ายเหมือนดอกไม้ที่แย้มเบิกบานต้อนรับหยาดน้ำค้าง และอากาศอันบริสุทธิ์ฉะนั้น

พระพุทธเจ้าสอนว่า "นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ" สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี

หมายความว่า ความสุขอื่นมี เช่นความสุขในการดูละคร ดูหนัง ในการเข้าสังคม Social ในการมีคู่รักคู่ครอง หรือในการมีลาภยศได้รับความสุข สรรเสริญ และได้รับความสุขจากสิ่งเหล่านี้ ก็สุขจริง

๔. สันติสุข

แต่ว่า สุขเหล่านี้มีทุกข์ซ้อนอยู่ทุกอย่าง ต้องคอยแก้ไขปรับปรุงกันอยู่เสมอ

ไม่เหมือนกับความสุข ที่เกิดจากสันติความสงบ ซึ่งเป็นความสุขที่เยือกเย็นและไม่ซ้อนด้วยความทุกข์ และไม่ต้องแก้ไขปรับปรุงตกแต่งมาก

เป็นความสุขที่ทำได้ง่าย ๆ เกิดกับกายใจของเรานี่เอง อยู่ในที่เงียบ ๆ คนเดียวก็ทำได้ หรืออยู่ในสิ่งแวดล้อมสังคมก็ทำได้ ถ้าเรารู้จักแยก **ใจ** หาสันติสุข กายนี้เพียงสักแต่ว่าอยู่ในที่ระคนด้วยความยุ่ง สิ่งแวดล้อมเหล่านั้นไม่ยุ่งมาถึง **ใจ**

แม้เวลาเจ็บหนัก มีทุกข์เวทนาปวดร้าวไปทั่วกาย แต่เรารู้จักทำ **ใจ** ให้เป็นสันติสุขได้ ความเจ็บนั้นก็ไม่สามารถจะทำให้ **ใจ** เดือดร้อนตามไปด้วย

เมื่อ **ใจ** สงบแล้วกลับจะทำให้กายสงบ หายทุกข์เวทนาได้ด้วย

และประสบสันติสุข ซึ่งไม่มีสุขอื่นยิ่งกว่าสันติสุขนั้น พระพุทธเจ้าสอนให้ฝึกเป็น ๓ ทาง คือ

๑. สอนให้สบายกาย วาจา ด้วย **ศีล** ไม่ทำโทษทุจริตอย่างหยาบที่เกิดทางกาย วาจา เป็นเหตุให้เกิดสันติสุขทางกาย วาจา เป็นประการต้น

๒. สอนให้ฝึกหัดให้เกิดสันติสุขทางใจด้วย **สมาธิ** หัดใจไม่ให้คิดถึงเรื่องความกำหนัด

ความโกรธ
ความโลภ
ความหลง
ความกลัว
ความฟุ้งซ่านรำคาญ

ความลังเลใจ ทำให้ใจไม่เด็ดเดี่ยว ไม่เด็ดขาด เมื่อละสิ่งเหล่านี้ได้ เป็นเหตุให้ใจสงบ เป็นสันติสุขทางจิตใจอีกประการหนึ่ง

๓. ทรงสอนให้ฝึกหัดให้เกิดสันติสุขทางทิฏฐิ ความเห็นด้วย **ปัญญา** พิจารณาให้เห็นว่า

สรรพสิ่งทั้งหลายไม่แน่นอน เป็น **อนิจจัง** ไม่เที่ยง คงทนอยู่ไม่ได้ ต้องเสื่อมสิ้นแปรปรวน ดับไป เรียกว่าเป็น **ทุกข์**

ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา อ้อนวอน ขอร้อง เร่งรัด ให้เป็นไปตามความประสงค์ ท่านเรียกว่า **อนัตตา**

เมื่อเรารู้เห็นความเป็นจริงเช่นนี้ จะทำให้จิตใจของเราเข้มแข็ง มั่นคง เด็ดเดี่ยว ไม่หวั่นไหวไปตามเหตุการณ์ทั้งหลาย

เพราะรู้เห็นตามความเป็นจริงด้วยปัญญาว่าสิ่งเหล่านั้นมันไม่แน่นอน
มันคงอยู่ไม่ได้ ต้องเปลี่ยนแปลง เสื่อมสิ้นดับไป
ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาผ่าผืนของเรา
อย่าไปเร่งรัดให้เสียกำลังใจ
คงรักษาใจให้เป็นอิสระมั่นคงอยู่เสมอ
ไม่หวั่นไหวไปตามเหตุการณ์เหล่านั้น
เป็นเหตุให้ใจตั้งอยู่ในสันติสุข

เป็นอิสระเกิดอำนาจทางจิต Mind Power ที่จะใช้ทำกรณียะอันเป็นหน้าที่ของตนได้สำเร็จสมประสงค์

"นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี"

It needs a Peaceful Mind to support a Peaceful Body, and it needs a Peaceful Body to support a Peaceful Mind, and it needs Both Peaceful Body and Mind to attain all success that which you wish.

๕. ทำอาไรไม่ผิดเลย ก็คือคนไม่ทำอะไรเลย

"DO NO WRONG IS NOTHING"

จงระลึกถึงคติพจน์ว่า "Do not wrong is do nothing!" **"ทำอะไรไม่ผิดเลย ก็คือไม่ทำอะไรเลย!"**

ความผิดนี้แหละ เป็นครูอย่างดี ควรจะรู้สึกบุญคุณของตัวเองที่ทำอะไรผิดพลาดและควรสบายใจที่ได้พบกับอาจารย์วิเศษ คือ ความผิด จะได้ตรงกับคำว่า **"เจ็บแล้วต้องจำ!"** ตัวทำเอง ผิดเอง นี้แหละ เป็นอาจารย์ผู้วิเศษ เป็น

Good example ตัวอย่างที่ดี เพื่อจะได้จดจำไว้สังวรณ์ระวังไม่ให้ผิดต่อไป แล้วตั้งต้นใหม่ด้วยความไม่เลินเล่อเผลอประมาท อดีตที่ผิดไปแล้วก็ผ่านพ้นล่วงเลยไปแล้ว แต่อาจารย์ผู้วิเศษยังคงอยู่คอยกระซิบเตือนใจอยู่เสมอทุกขณะว่า **"ระวัง! อย่าประมาทนะ! อย่าให้ผิดพลาดเช่นนั้นอีกน่ะ!"**

ผิดหนึ่งพึงจดไว้ ในสมอง
เร่งระวังผิดสอง ภายหน้า
สามผิดเร่งคิดตรอง จงหนัก เพื่อนเอย
ถึงสี่อีกที่ห้า หกซ้ำอภัยไฉน!

จงสังเกตพิจารณาดูให้ดีเถิด จะเห็นได้ว่า นักค้นคว้าวิทยาศาสตร์ทางโลกก็ดี และทางผู้วิเศษที่เป็นศาสดาจารย์ในทางธรรมทั้งหลายก็ดี ล้วนแต่ผ่านพ้นอุปสรรคความผิดพลาดนับครั้งไม่ถ้วนมาแล้วด้วยกันทุกท่าน

๖. สติสัมปชัญญะ

(ความระลึกได้ และความรู้ตัว)

ที่จะทำอะไรไม่ผิดนั้น ข้อสำคัญอยู่ที่สติ ถ้ามีสติคุ้มครองกายวาจาใจอยู่ทุกขณะจะทำอะไรไม่ผิดพลาดเลย ที่ผิดพลาดเพราะขาดสติ คือ เผลอ เหม่อ เลินเล่อ ประมาท ระเริง หลงลืม จึงผิดพลาด จึงนึกถึงคติพจน์ว่า "กุมสติต่างโล่ป้อง อาจแกล้วกลางสนาม"

ธรรมดาชีวิตทุกชนิด ทั้งมนุษย์และสัตว์ตลอดทั้งพืชพันธุ์พฤกษาชาติ เป็นอยู่ได้ด้วยการต่อสู้ ตรงกับคำว่า "Life is fighting" "ชีวิตคือการต่อสู้" เมื่อต่อสู้ไปไหวขณะใดก็ต้องถึงที่สุดแห่งชีวิต คือ death ความตาย เพราะฉะนั้นยังมีสติอยู่ตราบใดถึงตายก็ตายแต่กาย เช่นกับชีวิตของพระพุทธเจ้า และพระอรหันต์ท่านมีสติไพบูลย์อยู่ทุกขณะจิต ท่านจึงทำอะไรไม่ผิดและถึงซึ่งอมตธรรม คือ ธรรมที่ไม่ตาย ตรงกับคำว่า immortal จึงเรียกว่า ปรินิพพาน คือ นามรูปสังขารร่างกายที่

เรียกว่าเบญจขันธ์ ขันธ์ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ แตกดับไปเท่านั้น

เพราะฉะนั้น ควรฝึกฝนสติ (ความระลึกรู้ก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิด) สัมปชัญญะ (รู้ตัวทุกขณะที่กำลังทำอยู่ พูดอยู่ คิดอยู่) เมื่อทำเสร็จแล้ว ก็มีสติตรวจตราพิารณาดูว่าบกพร่องอย่างไร หรือเรียบร้อยบริบูรณ์ดี ถ้าบกพร่องก็รีบแก้ไขเพื่อให้สมบูรณ์ต่อไป ถ้าเรียบร้อยดีอยู่แล้ว ก็พยายามให้เรียบร้อยดียิ่ง ๆ ขึ้นไปจนถึงที่สุด

๗. อานุภาพของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

ด้วยอานุภาพของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นี้แล จึงชนะข้าศึกคือกิเลสอย่างหยาบ อย่างกลาง และอย่างละเอียดได้!

๑. ชนะความหยาบคาย ซึ่งเกิดกิเลสอย่างหยาบที่ล่วงทางกายวาจาได้ด้วยศีล!

ชนะความยินดียินร้าย หลงรัก หลงชัง ซึ่งเป็นกิเลสอย่างกลางที่เกิดในใจได้ด้วยสมาธิ!

ชนะความเข้าใจ รู้ผิด เห็นผิด จากความเป็นจริงของสังขารซึ่งเป็นกิเลสอย่างละเอียดได้ด้วยปัญญา!

๒. ผู้ใดศึกษาและปฏิบัติตามไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญานี้ โดยพร้อมมูลบริบูรณ์สมบูรณ์แล้ว ผู้นั้นจึงเป็นผู้พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้เป็นแน่นอน ไม่ต้องสงสัยเลย!

เพราะฉะนั้น จึงควรสนใจ เอาใจใส่ ตั้งใจศึกษา และปฏิบัติตามไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญานี้ ทุกเมื่อเทอญ

๘. ดอกมะลิ

ดอกมะลิ เป็นดอกไม้ที่ถูกรับรองแล้วว่าเป็นดอกไม้หอมเย็นชื่นใจที่สุด และขาวบริสุทธิ์ที่สุดในบรรดาดอกไม้ทั้งหลาย

ชีวิตของมนุษย์ที่เป็นอยู่เช่นเดียวกับการเล่นละคร ขอให้เป็นตัวเอกที่มีชื่อเสียงที่สุด เช่นเดียวหรือลักษณะเดียวกับดอกมะลิ อย่าเป็นตัวผู้ร้ายที่เลวที่สุดและให้เห็นว่าดอกมะลินี้จะบานเต็มที่เพียง ๒–๕ วัน ก็จะเหี่ยวเฉาไป

ฉะนั้นขอให้ทำตัวให้ดีที่สุด เมื่อยังมีชีวิตอยู่ให้หอมที่สุดเหมือนดอกมะลิที่เริ่มแย้มบานฉะนั้น

"จงเลือกทำแต่กรรมที่ดี ๆ"

๙. ทำดี ดีกว่าขอพร

"จงเลือกทำแต่กรรมที่ดี ๆ นะ !"

เตือนให้เตรียมตัวไว้ดำเนินชีวิตต่อไปเป็นคำแทนคำอวยพรอย่างสูงสุดประกอบด้วยเหตุผล เมื่อทำกรรมดีแล้ว ไม่ให้พรก็ต้องดี เมื่อทำชั่วแล้วจะมาเสกสรรปั้นแต่งอวยพรอย่างไรก็ดีไม่ได้ ทำชั่วเหมือนโยนหินลงน้ำหินจะต้องจมทันที ไม่มีผู้วิเศษใด ๆ จะมาเสกเป่าอวยพรอ้อนวอนขอร้องให้หินลอยขึ้นมาได้ ทำกรรมชั่วจะต้องล่มจมป่นปี้ เสียราศีเกียรติคุณชื่อเสียงเหมือนก้อนหินหนักจมลงไปอยู่กับโคลนใต้น้ำ ทำดีเหมือนน้ำมันเบา เมื่อเทลงน้ำ ย่อมลอยเป็นประกายมันปลาบอยู่เหนือน้ำ

ทำกรรมดี ย่อมมีสง่าราศี มีเกียรติคุณชื่อเสียง มีแต่คนเคารพนับถือยกย่องบูชา เฟื่องฟุ้งฟูลอยน้ำ เหมือนน้ำมันลอย ถึงจะมีศัตรูหมู่ร้ายจงใจเกลียดชังมุ่งร้ายอิจฉาริษยาแช่งด่าให้จมก็ไม่สามารถจะเป็นไปได้ กลับจะแพ้เป็นภัยแก่ตัวเอง ขอให้จงตั้งใจกล้าหาญพยายามทำแต่กรรมดี ๆ โดยไม่มีความเกรงกลัวหวั่นไหวต่ออุปสรรคใด ๆ ทั้งสิ้น ผู้ที่มีความเลื่อมใสในคุณพระรัตนตรัยด้วย ผู้ที่มีโชคดี ผู้ที่มีความสุขและผู้ที่มีความเจริญประสงค์ใดสำเร็จสมประสงค์ ก็คือผู้ที่ประกอบกรรม ทำแต่ความดีอย่างเดียวนั่นเอง

เรื่องของโลกทิพย์ ที่ท่านอ่านอยู่นี้ เรียบเรียงจากเรื่อง

Life in the world unseen

ตามคำบอกของวิญญาณท่าน Robert Hugh Benson

แปลเป็นภาษาไทยโดย คุณศิริ พุทศุกร์ ผู้บรรยายวิชาภาษาอังกฤษฝ่าย
พุทธศาสนา ในสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย โดยได้รับอนุมัติ
จาก Mr. Anthony Borgia เจ้าของเรื่อง

ข้าพเจ้าเองอ่านหนังสือเรื่องโลกทิพย์แล้วรู้สึกชอบมาก เพราะข้อความในหนังสือที่บรรยายไว้ กลับมาสนับสนุนเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาอย่างมากมาย และตรงกับหลักธรรมในหนังสือพระไตรปิฎกของเรา ข้าพเจ้าจึงสนใจต่อหนังสือนี้มากเป็นพิเศษ ข้าพเจ้าอยากให้ท่านได้ทราบเรื่องราวของโลกทิพย์เหมือนอย่างที่ข้าพเจ้าได้อ่านมา จึงได้คัดลอกบางส่วนและบางตอนของหนังสือเรื่องนี้มาให้ท่านอ่าน อาจจะไม่ละเอียดดีนัก เพราะหนังสือนี้มีความยาวมาก ๓ เล่มจบ แต่ละเล่มหนาประมาณ ๓๐๐ หน้า ข้าพเจ้าจึงคัดลอกถ้อยคำมาบางส่วนที่เห็นว่าดี และมีประโยชน์มากมาให้ท่านผู้อ่านได้ทราบ เพราะทุกท่านก็คงอยากทราบเหมือนกับข้าพเจ้าเหมือนกันว่า คนเรานั้นน่ะเมื่อใกล้จะถึงมรณกรรม สภาพที่บังเกิดขึ้นในขณะเมื่อจิตกำลังจะพรากจากร่างกายนั้นเป็นเช่นไร ? และเมื่อกายเนื้อแตกดับแล้ว จิตเมื่อออกจากร่างแล้วจะไปไหนต่อไป ? บุคคลจะเข้าถึงสภาวะอันสูงส่ง หรือต่ำทรามขึ้นอยู่กับอะไร ? โลกทิพย์นั้นมีจริงหรือเปล่า ? เป็นปัญหาที่บุคคลเป็นจำนวนมากอยากทราบ แต่เราจะทราบได้เช่นไร ในเมื่อเราเองยังไม่เคยตาย แต่บัดนี้สิ่งสงสัยได้ถูกเปิดเผยแล้วตามคำบอกของวิญญาณท่าน Robert Hugh Benson ซึ่งเป็นบุตรของท่าน เอ็ดเวิด ไวท์ เบ็นสัน ผู้มีตำแหน่งเป็นท่านอาร์ชบิชอบ แห่งแคนเตอเบอรี่องค์ก่อน

วิญญาณของท่าน Robert Hugh Benson ได้ติดต่อกับโลกมนุษย์โดยผ่านร่างของ มร. แอนโธนี บอร์เจียร มร. แอนโธนี มอร์เจีย เป็นผู้ที่ฝึกสมาธิมานาน จนกระทั่งมีความสามารถเห็นผู้ที่ตายไปแล้ว และได้ยินคำพูดของพวกเหล่านี้ด้วย ท่านโรเบิร์ท ฮิว เบ็นสัน ได้เคยรู้จักกับ มร. แอนโธนี มอร์เจียมาก่อน ตอนที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ และหลังจากที่ท่านได้ตายไปแล้วถึง ๔๐ ปี ได้มาบอกเรื่องราวต่าง ๆ ในโลกทิพย์ให้ฟัง ทั้งนี้ก็เพราะในสมัยที่ท่าน โรเบิร์ท ฮิว เบ็นสัน ยังมีชีวิตเป็นคนอยู่นั้นท่านเป็นผู้หนึ่งที่มีสมาธิดีถึงขั้นเห็นโอปปาติกะ ท่านได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับชีวิตหลังจากมรณะกรรมไว้หลายเล่ม แต่เนื่องจากในสมัยนั้น ท่านตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของคำสอนทางศาสนาที่เชื่อกันแพร่หลาย ในสมัยนั้นท่านจึงไม่กล้าเขียนตามความคิดเห็นของตนเองจริง ๆ ฉะนั้นในหนังสือที่ท่านเขียนเกี่ยวกับเรื่อง ชีวิตในโลกของโอปปาติกะ จึงมีผิดพลาดมากมายหลายแห่ง ท่านมีความเสียใจที่ได้สร้างความเข้าใจผิดให้แก่มนุษยชาติ ฉะนั้นเมื่อท่านสิ้นชีวิตลง เมื่อท่านไปพบโลกของโอปปาติกะด้วยตนเอง และได้ศึกษาจนกระทั่งมีความเข้าใจดีพอสมควรแล้ว เมื่อมีโอกาสจึงได้มาติดต่อกับ มร. แอนโธนี เพื่อที่จะบอกเล่าถึงความจริงต่าง ๆ ในเรื่องโลกของโอปปาติกะให้คนทั่วไปเข้าใจถูกต้อง พร้อมทั้งได้พรรณาถึงความยากลำบากในเรื่องการติดต่อกับมนุษย์ไว้อย่างน่าสรรเสริญในความพยายามของท่าน เพราะฉะนั้นหนังสือเรื่องโลกทิพย์จึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษา และหาได้ยากยิ่งเรื่องหนึ่ง และเป็นข้อคิดสำหรับนักศึกษาในปัจจุบันว่า คนที่ตายไปแล้วนั้นไม่ใช่สูญสิ้นไปเลย เพราะยังมีชีวิตอยู่ และมีอยู่อย่างสมบูรณ์ด้วยความดีความชั่วที่เราทำไว้ไม่สูญสิ้นไปไหน ซึ่งหลักอันนี้เป็นหลักของพระพุทธศาสนาแท้ ๆ กฎของกรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้นั้นต้องเป็นความจริงอย่างแน่นอน

ต่อไปนี้ เป็นคำบอกเล่าของวิญญาณของท่านโรเบิร์ท ฮิว เบ็นสัน เล่าให้ฟังถึงสภาพที่ท่านกำลังใกล้จะถึงมรณะกรรม ขณะเมื่อจิตกำลังจะพรากจากร่างกาย ท่านกล่าวว่าวาระสุดท้ายของท่านกำลังใกล้เข้ามาทุกขณะ ในขณะนั้นท่านกำลังนอนเจ็บอยู่บนเตียง รู้สึกมีความหนักอึ้งในจิตใจ เป็นความรู้สึกคล้าย ๆ กับง่วงนอน หลายครั้ง

ท่านบอกว่ารู้สึกคล้าย ๆ กับว่าตนเองกำลังลอยออกไปแล้วก็ค่อย ๆ ลอยกลับเข้ามาใหม่

ท่านเชื่อว่าในระหว่างนี้ผู้ที่เฝ้าดูอาการอยู่ข้างเตียงก็คงจะรู้ว่าแม้ท่านจะยังไม่ตาย ก็คงกำลังทรุดหนักลงไปทุกที ตลอดเวลารู้สึกว่าตนเองกำลังลอยออกไปและลอยกลับเข้ามา หลายครั้งหลายคราวนี้ จำได้ว่าไม่ได้รับทุกขเวทนา เช่นความเจ็บปวดหรือความอึดอัดแต่อย่างใดเลย ท่านโรเบิร์ท ฮิว เบ็นสัน กล่าวว่า ข้าพเจ้ายังคงสามารถเห็นความเป็นไปในห้องนั้น และยังคงได้ยินว่าบุคคลในห้องนั้นพูดอะไรกันบ้าง และข้าพเจ้าก็รู้สึกว่าอาการของข้าพเจ้าได้ก่อให้เกิดความหมดหวังแก่ผู้ที่เฝ้าดูอยู่โดยรอบ แต่แม้กระนั้นข้าพเจ้าก็กลับมีความรู้สึกปีติยินดี และตื่นเต้นอย่างที่ไม่เคยมีมาแต่ก่อน ขณะนี้ข้าพเจ้ารู้แน่แล้วว่าข้าพเจ้ากำลังจะตาย และก็รู้สึกกระตือรือล้นอยากจะตายเสียเร็วๆ ในระหว่างนี้ข้าพเจ้าไม่มีความรู้สึกหวาดกลัวสงสัยหรือเสียใจอย่างใดเลยในการที่ต้องจากโลกนี้ไป คงต้องการอยู่อย่างเดียว คืออยากไปเสียให้พ้นเท่านั้น

ทันใดนั้นเอง ข้าพเจ้าก็เกิดความรู้สึกอยากจะลุกขึ้นอย่างรุนแรงและก็รู้สึกว่าตนเองกำลังลุกขึ้นจริง ๆ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้เห็นว่าผู้ที่ได้เฝ้าดูอาการอยู่โดยรอบนั้นหาได้เห็นไม่ว่าข้าพเจ้ากำลังลุกขึ้น เพราะเขาเหล่านั้นมิได้เข้ามาช่วยประคองข้าพเจ้า หรือห้ามปรามมิให้ลุกขึ้นแต่อย่างใดเลย บัดนี้เมื่อข้าพเจ้าลุกขึ้น (ตามความรู้สึกของตนเอง) เช่นนี้แล้วจึงได้หันไปมองดูรอบ ๆ ก็ได้เห็นร่างอันปราศจากชีวิตของข้าพเจ้านอนทอดอยู่บนเตียง แต่ตัวของข้าพเจ้าเองซึ่งเป็นตัวที่แท้จริงยังคงมีชีวิตและรู้สึกสบายดี ข้าพเจ้ายังคงจ้องดูร่างของตนเองอยู่เช่นนั้นอีกพักหนึ่ง พร้อมกับนึกประหลาดใจว่าจะทำอย่างไรต่อไปดี ข้าพเจ้ายังคงมองเห็นความเป็นไปต่าง ๆ ในห้องนั้นอย่างชัดเจน แต่ก็รู้สึกเหมือนว่ามีหมอกบาง ๆ คล้ายกลุ่มควันลอยอยู่ โดยทั่วไปในห้องนั้นข้าพเจ้าก้มลงมองดูตัวเองโดยอยากจะทราบว่า มีเสื้อผ้าชนิดใดสวมอยู่บ้างหรือเปล่า และก็รู้สึกประหลาดใจอย่างยิ่งที่เห็นว่าตนเองกำลังสวมผ้าชุดเดิมนั่นเอง

ตอนนี้เองข้าพเจ้าเริ่มหวนระลึกถึงความรู้เก่า ๆ เกี่ยวกับโลกทิพย์ที่เคยค้นคว้ารวบรวมปะติดปะต่อกันเข้าในสมัยเมื่อยังเป็นมนุษย์ ข้าพเจ้ารู้ทันทีว่า บัดนี้ข้าพเจ้าได้ตายแล้ว แต่ก็รู้อีกว่าข้าพเจ้ากำลังมีชีวิตอยู่ในบัดนี้ ข้าพเจ้าตระหนักดีว่าได้สลัดทิ้งความเจ็บปวดของร่างกายออกไปแล้ว ในระหว่างนี้รับรองว่าไม่มีความรู้สึกสลดใจหรือเสียใจในสภาวะที่ชาวโลกมนุษย์สมมติเรียกกันว่า "ความตาย" นี้เลย คงมีอยู่แต่ความประหลาดใจว่า จะทำอย่างไรต่อไปดี เพราะบัดนี้ข้าพเจ้าก็ยังมีอินทรีย์รับความรู้สึกต่าง ๆ ได้เหมือนเดิม และยังรู้สึกว่ามีร่างกายอยู่อย่างแท้จริงยิ่งกว่าเดิมเสียอีก

ขณะนี้เองข้าพเจ้าก็เห็นเพื่อนของข้าพเจ้าผู้หนึ่งซึ่งเป็นนักบวชเหมือนกัน ชื่อเอ็ดวิน ได้มาสู่โลกทิพย์ ก่อนข้าพเจ้าประมาณ ๒ หรือ ๓ ปี เราได้ทักทายปราศรัยกันด้วยความยินดี และข้าพเจ้าก็สังเกตเห็นว่าเขานุ่งห่มด้วยเสื้อผ้าแบบเดียวกับข้าพเจ้าเหมือนกัน ในระยะแรก ๆ ข้าพเจ้าปล่อยให้เขาเป็นผู้พูดเสียเป็นส่วนมาก เพราะข้าพเจ้าต้องการจะปรับปรุงตนเองให้คุ้นกับสภาวะอันใหม่นี้เสียก่อน ข้าพเจ้าเพิ่งหลุดพ้นจากความป่วยไข้มาเมื่อครู่นี้เอง เพราะได้พรากจากกายเนื้อมาเสียได้ ดังนั้นความรู้สึกปีติปราโมทย์ที่ได้เป็นอิสระจากความทรมานของร่างกายนี้จึงมีอยู่ไม่น้อย ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าอยากจะชื่นชมกับความรู้สึกอันนี้ต่อไปอีกนาน ๆ เพื่อให้อิ่มใจเสียก่อน เพื่อนของข้าพเจ้าก็ดูเหมือนจะรู้ความจริงข้อนี้ดี

ขณะแรกที่ข้าพเจ้าเริ่มเอ่ยปากพูดนั้นข้าพเจ้าก็สังเกตเห็นว่าเราพูดกันตามปกติเช่นที่เรากระทำกันในโลกมนุษย์นั่นเอง คือเราพูดกันด้วยอาศัยหลอดเสียงในลำคอเหมือนกัน ในที่สุดเพื่อนของข้าพเจ้า ก็บอกให้ข้าพเจ้าเตรียมตัวคอยรับสิ่งที่แปลกประหลาดน่าชื่นชมยินดีมากมายหลายอย่างซึ่งกำลังจะเกิดขึ้นกับข้าพเจ้า และกล่าวต่อไปว่า เขาได้ถูกส่งตัวมาทั้งนี้ก็เพื่อให้มารับข้าพเจ้าโดยเฉพาะ และเนื่องจากบัดนี้ไม่มีความจำเป็นที่ข้าพเจ้าจะต้องอยู่ที่นี่อีกต่อไป เขาจะพาข้าพเจ้าไปส่งยังสถานที่ได้จัดไว้ให้เป็นบ้านของข้าพเจ้าแล้ว ซึ่งข้าพเจ้าก็ตกลงรับคำมอบให้เขาเป็นผู้นำทางโดยทันที เพราะจนบัดนี้ข้าพเจ้าก็ยังหาทราบไม่ว่าเราจะไปยังสถานที่นั้นได้อย่างไร

อย่างไรก็ตาม ก่อนจากไปข้าพเจ้าก็ยังอดเหลียวกลับไปมองดูห้องเดิมของข้าพเจ้าเป็นครั้งสุดท้ายไม่ได้ ปรากฏว่าในห้องนั้นก็ยังคงมีหมอกบาง ๆ ปกคลุมอยู่เช่นเดิม ผู้ที่ยืนอยู่รอบ ๆ เตียงนอน บัดนี้ก็ถอยห่างออกไป และข้าพเจ้าก็สามารถเข้าไปใกล้เตียงนอนจ้องดู "ตัวของข้าพเจ้าเอง" ได้ถนัดตา ไม่มีความรู้สึกเสียใจหรืออาลัยอย่างใดทั้งสิ้น แต่ก็รู้สึกว่าได้เห็นภาพนั้นอย่างชัดเจนจริง ๆ เพื่อนของข้าพเจ้าจึงกล่าวชวนขึ้นว่า ถึงเวลาที่เราจะต้องไปกันแล้ว ดังนั้นเราจึงจากที่นั้นไป

ยิ่งห่างจากห้องออกมา ก็ปรากฏว่าห้องนั้นมีหมอกควันปกคลุมหนาขึ้นทุกทีจนกระทั่งในที่สุด ภาพนั้นก็จางหายไปกับสายตา อันที่จริงจนถึงขณะที่กล่าวมาแล้วนี้ข้าพเจ้าก็ยังคงเคลื่อนไหวโดยใช้เท้าเดินแบบธรรมดานั่นเอง แต่เพื่อนของข้าพเจ้าแนะว่า เนื่องจากข้าพเจ้าเพิ่งหลุดพ้นจากความป่วยไข้มาใหม่ ควรจะได้รับการพักผ่อนโดยอย่าออกกำลังให้มากนัก ด้วยเหตุนั้น เขาจึงเสนอความเห็นว่าไม่ควรจะเคลื่อนไหวโดยแบบที่เคยกระทำมาแล้ว คือโดยใช้ขาเดิน ต่อจากนั้น เขาจึงบอกให้ข้าพเจ้ายึดแขนเขาไว้ให้แน่นและไม่ต้องกลัวอะไรทั้งสิ้น อนึ่งข้าพเจ้าจะหลับตาเสียด้วยก็ได้ในทันใดนั้นเองพอข้าพเจ้าจับแขนเขาและหลับตา ก็รู้สึกว่าตัวลอยขึ้นเหมือนกับความฝันฉะนั้น ผิดกันก็แต่ในขณะนี้มันเป็นความจริงที่สุด การเคลื่อนไหวโดยการลอยนี้ยิ่งนานขึ้นก็ยิ่งเร็วขึ้นทุกที ตลอดเวลานี้ข้าพเจ้าก็หลับตาแน่นด้วยความไว้ใจในตัวเพื่อนของข้าพเจ้าอย่างเต็มที่

ครู่หนึ่งต่อมาความเร็วก็ค่อย ๆ ลดลงบ้าง และในไม่ช้าข้าพเจ้าก็รู้สึกว่าเท้าเหยียบวัตถุแข็ง ๆ เข้าอย่างหนึ่ง เมื่อลืมตาขึ้นตามคำสั่งของเพื่อนผู้นำทาง ข้าพเจ้าก็ต้องประหลาดใจอย่างยิ่งที่ได้เห็นบ้านของข้าพเจ้าที่อยู่ในโลกมนุษย์นั่นเอง เป็นบ้านเหมือนหลังเดิมที่ข้าพเจ้าเคยอยู่ในโลกมนุษย์จริง ๆ แต่ก็ได้รับการปรับปรุงเสียใหม่อย่างที่ข้าพเจ้าคิดว่า แม้ตนเองก็คงไม่สามารถกระทำได้อย่างน่าดู น่าชมเช่นนี้ และโดยเฉพาะสวนที่อยู่รอบบ้านนั้นเองที่สดุดตาข้าพเจ้ามากกว่าสิ่งอื่น

เป็นสวนกว้างขวางมาก และได้รับการรักษาไว้เป็นระเบียบเรียบร้อยอย่างที่ข้าพเจ้าไม่สามารถจะบรรยาย ให้เห็นได้ว่าเรียบร้อยและสวยงามเพียงใด ไม่มีหญ้ารก

หรือเถาวัลย์ต่าง ๆ ให้เห็นเลย ในบรรดาดอกไม้เหล่านั้น เมื่อข้าพเจ้าตรวจดูอย่างใกล้ชิดแล้วก็กล่าวได้ว่า ไม่เคยเห็นมีดอกไม้ที่ใด ๆ ในโลกมนุษย์ที่ออกดอกบานสะพรั่งกันอยู่อย่างมากมาย และสวยงามเช่นนั้นเลย รู้สึกเหมือนว่าดอกไม้ทิพย์เหล่านี้จะส่งกระแสธารแห่งชีวิตนิรันดรออกไปรอบด้าน ในขณะที่เราเดินเข้าไปใกล้ กระแสธารดังกล่าวนี้มีพลังที่ให้ความชุ่มชื้นแก่ดวงวิญญาณเป็นพิเศษ เพื่อนของข้าพเจ้ากล่าวว่าดอกไม้เหล่านี้ไม่มีการเหี่ยวแห้งหรือโรยราเลย

ข้าพเจ้าได้สังเกตเห็นความจริงอีกอย่างหนึ่งว่า ที่ใต้ต้นไม้นั้นไม่ปรากฏมีเงามืดอยู่เลย และในขณะเดียวกันมองหาดวงอาทิตย์ก็ไม่เห็น ดูคล้าย ๆ กับว่าจะมีรังสีแห่งแสงสว่าง อันแผ่ซ่านทั่วไปอยู่ทุกหนทุกแห่ง เพื่อนของข้าพเจ้าบอกว่า แสงสว่างทั้งหมดนี้มาจากพระองค์ผู้ประทานแสงสว่างให้โดยตรง และแสงนี้ก็เป็นแสงทิพย์ที่ห่อหุ้ม และฉายแสงให้แก่ชาวโลกทิพย์อยู่ตลอดกาล

ทุกหนทุกแห่งมีความอบอุ่นอยู่ทั่วไป บรรยากาศเงียบแต่ก็มีลมอ่อนพัดโชยกลิ่นหอมอันชื่นใจมาตลอดเวลา สภาพเช่นนี้มีอยู่ในโลกทิพย์โดยไม่มีวันเปลี่ยนแปลง

สิ่งที่สดุดใจข้าพเจ้าอีกประการหนึ่งคือ ไม่ปรากฏว่ามีรั้วหรือกำแพงกั้นเป็นเขตแดนให้ทราบเลยว่า สวนของข้าพเจ้าควรจะมีอาณาเขตถึงที่ใด เพื่อนของข้าพเจ้าบอกว่าเรื่องเช่นนี้ไม่ต้องมีในโลกทิพย์ เพราะทุกคน (หรือทุกวิญญาณ) จะรู้ได้ดีโดยสัญชาตญาณ และไม่มีความผิดพลาดว่าอาณาเขตของตน ควรจะสิ้นสุดลงแค่ไหน ปัญหาเรื่องบุกรุกจึงเป็นอันไม่มีในโลกนี้ และข้าพเจ้าจะไปเที่ยวเล่นในสวนของใคร ๆ เมื่อใดก็กระทำได้ตามปรารถนา โดยไม่ต้องเกรงผู้ใดจะว่ากล่าวเหมือนอย่างในโลกมนุษย์เลย

ขณะนี้ เพื่อนของข้าพเจ้าได้กล่าวเตือนขึ้นว่า ข้าพเจ้ายังเป็นผู้ใหม่ในโลกทิพย์นี้ จึงควรจะหาที่สบาย ๆ สักแห่งหนึ่งพักสนทนากันถึงเรื่องต่าง ๆ ในที่สุดเราก็มานั่งพักกันอยู่ใต้ร่มไม้ใหญ่แห่งหนึ่ง ณ ที่นี้เราจะเห็นทิวไม้เขียวสดเป็นแนวยาวเหยียดไปสุดสายตาข้าพเจ้าเอนหลังลงนอนกับพื้นหญ้าอันอ่อนนุ่มอย่างสบาย คอยฟังเพื่อนของข้าพเจ้าบรรยายเรื่องน่ารู้ต่าง ๆ ให้ฟังต่อไป

“สิ่งใดก็ตามที่เราได้กระทำไว้” เพื่อนของข้าพเจ้าเอ่ยขึ้น “เราจะต้องรับผลของมันอย่าหลีกเลี่ยงไม่ได้” สภาพความเป็นไปเท่าที่เราเห็นอยู่ต่อหน้าเราบัดนี้ เช่นบ้านอันสงบสุขก็ดี เหล่าบุคคลผู้ดำเนินชีวิตอยู่อย่างสดชื่นรื่นเริงก็ดี ล้วนเป็นผลของผลกรรมที่เขาได้สะสมไว้ในอดีตแล้วทั้งสิ้น สภาพแห่งจิตของท่านผู้ผ่านเข้ามาสู่ภูมินี้ คือท่านจะมีความหยาบและประณีตแห่งจิตมากน้อยเพียงไร ท่านจะมีทรรศนะอย่างไร สภาพเหล่านั้นจะยังคงเป็นของท่านต่อไปในโลกนี้อย่างไม่เปลี่ยนแปลง ทุกท่านสามารถปฏิบัติศาสนกิจของตนต่อไปได้ตามเดิม จนกว่าจะถึงเวลาที่ท่านมีความเห็นเองว่า สมควรจะเลื่อนตนเองขึ้นไปสู่ขั้นที่สูงขึ้นไปกว่านั้น ณ ที่นี้ ไม่มีการบังคับให้ผู้นั้นผู้นี้นับถืออย่างนั้นอย่างนี้ และมีโบสถ์ไว้ให้ผู้ที่ต้องการจะปฏิบัติศาสนกิจได้ปฏิบัติต่อไปได้ตามเดิม

ตลอดเวลาเหล่านี้ ข้าพเจ้ารู้สึกข้องใจอยู่อย่างหนึ่งว่า คือรู้สึกอยากทราบเป็นอย่างยิ่งว่า ใครเป็นผู้กรุณาดูแลสวนของข้าพเจ้าให้เรียบร้อยถึงปานนี้ เพื่อนของข้าพเจ้าดูจะรู้ถึงความคิดข้อนี้ดี ทั้ง ๆ ที่ข้าพเจ้ายังมิได้เอ่ยปากพูดออกมา เขาจึงกล่าวว่าทั้งบ้านและสวนนี้เป็นผลของกุศลกรรมที่ข้าพเจ้าได้สั่งสมไว้ในโลกมนุษย์ ส่วนการออกแบบหรือดัดแปลงให้มีขึ้นเป็นหน้าที่ของชาวโลกทิพย์ ผู้เคยมีความชำนาญในเรื่องนี้โดยตรง เมื่อครั้งยังอยู่ในโลกมนุษย์ ท่านเหล่านี้เมื่อทิพย์กายแยกสรีระกายมาอยู่ในโลกทิพย์แล้ว ก็สามารถทำงานตามที่ตนถนัดต่อไปได้ด้วยความสะดวกยิ่งขึ้น เพราะไม่มีเครื่องถ่วงให้ขัดข้องต่าง ๆ ดังเช่นในโลกมนุษย์ ณ ที่นี้ ทุกท่านจะทำงานด้วยใจรักในงานนั้นจริง ๆ ความสุขของชาวโลกทิพย์ อยู่ที่การทำงานให้สำเร็จตามที่ตนสามารถและให้งานนั้น ๆ เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นอีกด้วยนี่คือรางวัลของการทำงานในที่นี้ แต่งานเช่นก่อสร้างหรือออกแบบสวนของข้าพเจ้านี้ เมื่อกระทำแล้วก็เชื่อว่าเป็นอันแล้วกันไป ไม่ต้องมีการคอยบำรุงรักษาให้เหน็ดเหนื่อยดังเช่นในโลกมนุษย์เลย เพราะที่นี้ไม่มีความชำรุดทรุดโทรม ไม่มีลมร้าย หรือเหตุอันรบกวนทำลายอื่น ๆ ดังเช่นในโลกมนุษย์

ตลอดเวลาที่ข้าพเจ้ายังปรารถนาจะให้มีสวนอยู่ที่นั้นใน สภาพเช่น นั้นมันก็คงอยู่ในสภาพเดิมเรื่อยไป ข้าพเจ้าอยากจะบอกเรื่องราวที่ถูกต้องในโลกทิพย์ ให้กับชาวโลกมนุษย์ได้ทราบความจริง แต่การที่จะกลับไปบอกแก่ชาวโลกถึงเรื่องนี้นั้นน่ากลัวจะเป็นผลสำเร็จน้อยเต็มที เพราะดีไม่ดีชาวโลกมนุษย์จะพากันกล่าวหาว่าเป็นพวกผีปีศาจมาหลอกลวงเขาก็ได้ หรือไม่เช่นนั้น แม้บางคน จะมีความเชื่อ อยู่บ้างว่าเป็นตัวของข้าพเจ้าจริง เขาก็คงหาความต่อไปอีกว่า ข้าพเจ้าคงถูกปีศาจร้ายเข้าสิงเป็นแน่นอนจึงพูดออกมาเช่นนั้น ดังนี้จะเห็นได้ว่าการบอกความจริงเกี่ยวกับโลกทิพย์ให้ชาวโลกมนุษย์ผู้หลงงมอยู่ในความมืดพึงนั้นเป็นการยากลำบากเพียงใด เมื่อครั้งอยู่ในโลกมนุษย์ เราอาจเป็นผู้มีชื่อเสียงหรือมีคนรักมากก็จริง แต่เมื่อเราละมาสู่โลกทิพย์นี้แล้วชาวโลกมนุษย์จะถือเป็นมั่นเหมาะว่าเราได้ตายจากเขาไปแล้วทุกประการนับแต่นั้นไปความรักนับถือ และความทรงจำที่มีอยู่ต่อเราจะค่อย ๆ เลือนหายไปทีละน้อย จนกระทั่งเหลืออยู่แต่ชื่อเท่านั้นเอง แม้ว่าบัดนี้เราชาวโลกทิพย์จะรู้สึกอย่างแน่ชัดว่า เรากำลังมีชีวิตอยู่อย่างแท้จริง ยิ่งเสียกว่าเมื่อก่อนที่เราจะได้มาสู่โลกทิพย์นี้ก็ตาม แต่ชาวโลกมนุษย์จะถืออยู่ตลอดไปว่าเราเป็นผีสาง ซึ่งไม่มีรูปกายอย่างจริงจัง นอกจากปรากฏผ่านไปมาเป็นเงา ๆ แอบแฝงอยู่ในที่มืดทึบทึบบางแห่งเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ เอ็ดวินจึงขอให้ข้าพเจ้าระงับความประสงค์ในเรื่องที่จะติดต่อกับชาวโลกมนุษย์ไว้ก่อน ก็อาจจะค้นพบวิธีติดต่อกับชาวโลกมนุษย์ให้ได้ผลยิ่งขึ้นกว่านี้ก็ได้ ข้าพเจ้าควรจะพักผ่อนเสียชั่วคราวก่อนตามลำพัง เมื่อข้าพเจ้ารู้สึกสดชื่นสบายดีแล้ว ขอให้ส่งกระแสความคิดถึงเขา และเขาจะมาหาข้าพเจ้าในทันที

ต่อจากนั้นข้าพเจ้าก็เอนตัวลงนอนบนฟูกและปล่อยจิตสู่สภาวะกึ่งหลับ ซึ่งในสภาวะเช่นนี้ ข้าพเจ้ายังคงสามารถรู้สึกถึงความเป็นไปของสิ่งที่อยู่โดยรอบได้อย่างดีแต่ขณะเดียวกันก็รู้สึกว่ามีกระแสพลังไหลลงมาสู่ตัวข้าพเจ้า ทำให้รู้สึกสดชื่นเยือกเย็นและตัวเบาขึ้นมาอย่างประหลาด ความอึดอัดซึ่งตกค้างมาเมื่อยังครองกายเนื้อรู้สึกเสมือนว่าได้ผ่านพ้นไปโดยสิ้นเชิง

ข้าพเจ้าอยู่ในสภาวะสดชื่นเช่นนี้ เป็นเวลานานสักเท่าใดไม่สามารถจะทราบได้แต่ในที่สุดข้าพเจ้าก็รู้สึกนอนหลับไปแล้วก็ตื่นขึ้นมาด้วยความสดชื่นกระปรี้กระเปร่าอย่างบอกไม่ถูก ขณะนี้เองข้าพเจ้ากนึกถึงการนัดของเอ็ดวินขึ้นมาได้ จึงส่งความรู้สึกไปถึงเขาทันที ซึ่งในเวลาประมาณ ๒ หรือ ๓ นาที ข้าพเจ้าก็ได้รับความตื่นเต้นเป็นอย่างยิ่ง ที่เห็นเขาเดินเข้าประตูมาในทันใดท่าทางตื่นเต้นของข้าพเจ้าคงจะน่าขำอยู่ไม่น้อย เพราะปรากฏว่าเขาหัวเราะออกมาอย่างเต็มที่ เอ็ดวินได้อธิบาย ให้ข้าพเจ้าฟังว่าเรื่องเช่นนี้เป็นของธรรมดาในโลกทิพย์ และในโลกทิพย์นี้เป็นโลกแห่งความคิดโดยตรง ไม่มีกายเนื้อเป็นเครื่องถ่วงให้หนักและขัดข้องเหมือนอย่างโลกมนุษย์ ดังนั้นเมื่อเราคิดอย่างใดก็จะเกิดผลอย่างนั้นทันที เช่นสมมติว่าเราต้องการจะไปในที่แห่งใดเราจะไปถึงแห่งนั้นได้ในฉับพลันที่คิดจบนั่นเอง

ในโลกมนุษย์เราจะถูกเตือนให้รู้สึกถึงความทุกข์ของร่างกายอยู่ตลอดเวลา ด้วยความร้อน หนาว หิวกระหายบ้าง ด้วยความไม่สบายอิริยาบถบ้าง ด้วยความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าบ้าง ด้วยความบ่วยไข้บ้างนานาประการ แต่ในที่นี้เราจะไม่มีวันได้ประสบความขัดข้องของร่างกาย ดังเช่นกล่าวมาแล้วนั้นเลย อย่างไรก็ตาม ความจริงข้อนี้ก็มิได้หมายความว่าเราจะเป็นเสมือนท่อนซุงที่ไม่มีความรู้สึกสัมผัสต่อโลกภายนอกเช่นนั้น แต่เป็นเพราะว่าความรู้สึกทุกประการของเราเกิดจากจิตใจโดยเฉพาะจริง ๆ

บัดนี้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าถึงเวลาแล้วที่ควรจะไปสำรวจดูสถานที่ต่าง ๆ ในโลกใหม่แห่งนี้ ข้าพเจ้าเหลือบไปเห็นโบสถ์อยู่หลังหนึ่ง อยู่ไม่ไกลออกไปนัก จึงออกความเห็นว่าเราควรจะไปดูที่โบสถ์นั้นก่อนแล้วเราก็บ่ายหน้าไปตามทางนั้นทันที ในระหว่างทางก่อนจะถึงโบสถ์ เอ็ดวินได้บอกว่า เขาอยากจะพาข้าพเจ้าไปเยี่ยมเพื่อนคนหนึ่งซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก ต่อมาอีกสักครู่เราก็ได้พบชายคนหนึ่งนั่งอยู่ที่ชายสวนผลไม้ขนาดใหญ่ หลังจากได้ทักทายปราศรัยกันแล้ว เอ็ดวินได้กล่าวว่า เนื่องจากข้าพเจ้าเป็นผู้มาถึงโลกทิพย์ใหม่ ๆ เขาจึงอยากจะพาข้าพเจ้าชมสภาพความเป็นไปของโลกนี้ ชายผู้นี้ข้าพเจ้าสังเกตเห็นท่าทางเป็นคนมีอายุอยู่ในวัยกลางคน แต่ข้าพเจ้าก็ได้ทราบความ

จริงจากเอ็ดวินว่า การทายอายุของผู้ที่อยู่ในโลกทิพย์นี้เป็นเป็นการลำบากมาก เพราะเป็นกฎความจริงว่า ในที่นี้เมื่อเรามีภูมิธรรมแห่งจิตสูงขึ้นริ้วรอยแห่งความมีอายุดังเช่นที่ปรากฏในโลกมนุษย์นั้นก็ค่อย ๆ หายไปทุกที กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ยิ่งเราอยู่ ณ ที่นี้ไปนาน ๆ และมีภูมิธรรมสูงขึ้น เราก็จะหนุ่มขึ้นทุกที

ความงามหรือความน่าเกลียดของกายทิพย์ ขึ้นอยู่กับจิตใจในโลกมนุษย์วัยอันเป็นที่พึงปรารถนาของบุคคลทั้งหลายก็คือวัยหนุ่มสาว อันเป็นระยะเวลาที่ร่างกายและจิตใจถึงความเจริญขั้นสูงสุด แต่มีข้อเสียอยู่อย่างหนึ่งคือในโลถมนุษย์นั้นวัยหนุ่มเช่นว่านี้อยู่ในระยะตอนกลางแห่งอายุของบุคคลทั่วไป แต่ในโลกทิพย์นี้มิได้เป็นอย่างนั้น วัยหนุ่มสาวของเราเป็นวัยที่ทรงตัวอยู่ในระยะปลาย และคงอยู่เช่นนั้นไปโดยไม่เปลี่ยนแปลง ดังนั้นบุคคลที่ถึงแก่ความตายจากโลกมนุษย์มานั้นเป็นผู้ชราภาพ ครั้นมาสู่โลกนี้แล้วยิ่งอยู่นานไปก็จะยิ่งเป็นสาวขึ้นทุกขณะ ส่วนผู้ที่ตายจากโลกมนุษย์มาเมื่อยังเป็นเด็ก ครั้นมาอยู่ที่นี่นานไปก็จะเคลื่อนไปหาวัยหนุ่มสาวยิ่งขึ้นเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะผู้ที่ต้องตกระกำลำบากมามากในโลกมนุษย์หรือผู้ที่มีวัยชราภาพมากนั้น เมื่ออยู่นาน ๆ ไป ริ้วรอยแห่งความลำบากและความชราต่าง ๆ เช่นรอยเหี่ยวย่นหรือแววแห่งความเศร้าหมองที่มีอยู่เดิมนั้นจะค่อย ๆ หายไปเอง คงเหลืออยู่แต่ร่างอันสมบูรณ์เปล่งปลั่งเป็นน้ำเป็นนวล แสดงถึงความสุขกายสุขใจอย่างแท้จริง ทั้งนี้เมื่อเทียบกับผู้อยู่ในอบายภูมิแล้ว ก็จะมีลักษณะตรงกันข้ามทีเดียว เพราะผู้ที่อยู่ในภูมิเช่นนั้นแม้จะเป็นผู้มีเรือนร่างสมบูรณ์เปล่งปลั่งเมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ก็ตาม ครั้นมาอยู่สถานที่อันเป็นทิพย์เช่นนี้แล้ว บุคคลเหล่านั้นไม่มีกายเนื้อหยาบ อันจะปิดบังจิตใจโสมมชั่วร้ายของเขาทำให้ผู้อื่นหลงได้อีกต่อไป ร่างทิพย์ของเขาซึ่งสำเร็จด้วยธาตุใจ จะมีลักษณะบูดเบี้ยว เหยเกและวิกลวิการตามสภาพแห่งจิตใจอันโสมมของเขา โดยไม่ผิดเพี้ยนและเขาจะเคลื่อนไปสู่วัยชรายิ่งขึ้นทุกขณะ

ความระทมทุกข์ของชีวิตในโลกมนุษย์นั้นอาจทำให้เกิดความวิกลวิการ และความน่าเกลียดให้แก่กายเนื้อก็จริง แต่ไม่สามารถจะทำให้ร่างทิพย์เกิดความน่าเกลียด

ตามไปได้เลย หากจิตใจผู้นั้นบริสุทธิ์สะอาดนี้เป็นคุณลักษณะประการหนึ่งของกายทิพย์ คุณสมบัติวิเศษอีกอย่างหนึ่งก็คือ ร่างทิพย์เช่นนี้จะไม่ตกอยู่ในอำนาจของโรคร้ายหรือเชื้อโรคแต่ประการใดเลย เพราะในภูมิอันมีความถี่สูงขึ้นเช่นนี้ ไม่มีเชื้อโรคชนิดใดสามารถดำรงอยู่ได้เลย เพียงเท่านี้ท่านคงจะเห็นได้แล้วว่า ความเป็นอยู่ในโลกนี้มีความยุติธรรมเพียงใด ในโลกมนุษย์ท่านเห็นร่างเนื้อที่ห่อหุ้มจิตใจอยู่ก็ยังไม่สามารถอนุมานได้ว่าใครมีจิตใจผ่องใสหรือชั่วช้าเพียงไหน เพราะผู้ที่มีร่างกายน่ารักสมบูรณ์สะอาดนั้น อาจมีใจที่สกปรกชั่วร้ายอย่างเหลือแสนก็ได้ ในทางตรงกันข้ามผู้ที่มีเรือนร่างอันขี้ริ้วขี้เหร่หาความน่าดูมิได้เลยนั้น อาจมีจิตใจประณีตบริสุทธิ์อย่างยิ่งก็ได้ แต่ในที่นี้ไม่มีใครหลอกกันได้อีกต่อไป จิตใจของเขามีสภาพเป็นเช่นไร ร่างทิพย์ของเขาก็มีสภาพเป็นอย่างนั้น

เอ็ดวินได้พาข้าพเจ้าท่องเที่ยวไปตามสถานที่ต่าง ๆ ชายผู้หนึ่งได้นำเราเข้าไปในสวนผลไม้ของเขา และได้เด็ดผลไม้มาให้ข้าพเจ้าผลหนึ่ง ซึ่งมีรูปร่างคล้าย ๆ กับลูกพลับแล้วทั้ง ๒ ท่านก็พากันมองดูข้าพเจ้ารับประทานผลไม้นี้อย่างขบขัน เมื่อข้าพเจ้าบิผลไม้ออก น้ำผลไม้ภายในก็ไหลออกมาในตอนนี้ข้าพเจ้าคงจะได้แสดงท่าเกรงว่าน้ำผลไม้จะเปื้อนเสื้อผ้าเหมือนดังผลไม้ในโลกมนุษย์เป็นแน่ แต่ข้าพเจ้ากลับต้องได้รับความประหลาดใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งที่ได้เห็นน้ำผลไม้ไหลออกไปอยู่กับตา ก็ไม่ปรากฏร่องรอยว่าได้หยดลงบนเสื้อผ้าของข้าพเจ้า หรือลง ณ ที่ใด ๆ เลย ทั้ง ๒ ท่านต่างพากันหัวเราะอย่างขบขันที่เห็นข้าพเจ้าแสดงอาการงงงวยเช่นนั้น เอ็ดวินได้อธิบายให้ข้าพเจ้าฟังว่า โลกนี้เป็นโลกที่ไม่มีของเสีย สิ่งใดที่เราไม่ต้องการ สิ่งนั้นจะกลับไปอยู่ตามสภาวะเดิมของมัน ดังนั้นน้ำผลไม้ที่ข้าพเจ้าคิดว่าได้หยดลงบนเสื้อผ้าหรือบนพื้นดินนั้น บัดนี้ได้กลับไปอยู่ที่ต้นไม้ต้นเดิมนั้นแล้ว

หลังจากที่ได้บอกลาเจ้าของสวนผลไม้แล้ว เราก็ได้เดินต่อไปอีกสักครู่หนึ่งก็มาถึงห้วงน้ำใหญ่แห่งหนึ่ง มีขนาดเท่ากับทะเลสาปอย่างย่อม ๆ เราได้เห็นผู้คนมากหน้าหลายตาจับกลุ่มกันอยู่ที่ชายน้ำ บางก็กำลังอาบน้ำอยู่รอบ ๆ ทะเลสาปมีต้นไม้ขึ้น

อยู่ทั่วไป เอ็ดวินได้เอ่ยชวนให้เราไปอาบน้ำด้วยกัน ซึ่งข้าพเจ้าได้ยินเช่นนั้นก็รู้สึกกระอักกระอ่วนเป็นอย่างยิ่ง เพราะคิดไม่ถึงว่าเราจะหาเสื้อผ้ามาเปลี่ยนได้อย่างไร แต่เอ็ดวินได้อธิบายให้เราฟังว่าการอาบน้ำในโลกนี้ ไม่ต้องมีพิธีรีตองหรือเครื่องประกอบอย่างใด ๆ ทั้งสิ้นตราบใดที่มีน้ำพอให้อาบก็เป็นอันว่าอาบกันได้ทันที เราจะว่ายน้ำเป็นหรือไม่นั้นไม่เป็นการสำคัญ เมื่อข้าพเจ้ารีรออยู่ เอ็ดวินก็ทำตัวอย่างให้ดูโดยเดินลงไปในน้ำอย่างหน้าตาเฉย จนกระทั่งจมหายลงไปหมดทั้งตัว

ความประหลาดใจของข้าพเจ้าในครั้งนี้ ก็คงมีไม่น้อยเช่นเคย เพราะเท่าที่คิดไว้ด้วยอำนาจความเคยชินในโลกมนุษย์ว่าจะต้องเป็นเช่นนั้นและเช่นนี้ ก็ต้องได้รับความผิดหวังหมดทุกประการ แทนที่จะทำให้ร่างกายและเสื้อผ้าของเราเปียก เรากลับรู้สึกเสมือนหนึ่งว่า มีผ้าคลุมผืนใหญ่ห่มคลุมเราอยู่โดยรอบ ในขณะเดียวกันก็รู้สึกว่า มีกระแสพลังคล้าย ๆ กับแรงแม่เหล็กแผ่ซ่านอยู่โดยรอบร่างกายของเรา ทำให้รู้สึกสดชื่นยิ่งกว่าเดิม ความแตกต่างอีกประการหนึ่งก็คือ ความอบอุ่นและการลอยตัว เราสามารถจะยืนบนน้ำหรือลอยไปบนน้ำ หรือไม่ก็จมลงไปอยู่ใต้ผิวน้ำโดยไม่มีความอึดอัดหรืออันตรายแต่อย่างหนึ่งอย่างใด เมื่อข้าพเจ้าขึ้นจากน้ำก็ปรากฏว่าน้ำได้ไหลออกไปจากร่างกายของเราหมดสิ้น แม้เสื้อผ้าของเราก็แห้งสนิทหารอยเปียกหรือชื้นมิได้เลย คุณสมบัติของน้ำในที่นี้เหมือนกับคุณสมบัติของอากาศในโลกมนุษย์นั่นเอง กล่าวคือสามารถแทรกซึมเข้าไปสู่ที่ใดและออกมาจากที่ใด ๆ ก็ได้ โดยไม่มีร่องรอยเหลืออยู่ให้มองเห็นได้เลย นอกจากนั้นในที่นี้ไม่ต้องกลัวว่าจะมีการพลัดตกน้ำไปได้โดยอุบัติเหตุเหมือนดังเช่นในโลกมนุษย์ ทั้งนี้เพราะการเคลื่อนไหวทุกประการของกายทิพย์อยู่ในอำนาจของจิตใจโดยตรงและโดยสมบูรณ์

เราเดินกันมาได้สักพัก ก็มาถึงโบสถ์ ข้าง ๆ ประตูใหญ่มีกระดานป้ายแผ่นหนึ่งแขวนไว้ทำนองเดียวกับโบสถ์ทั่วไปในโลกมนุษย์ ที่กระดานป้ายก็มีประกาศติดไว้โดยบอกแต่เพียงว่าจะมีเทศน์เรื่องอะไรเท่านั้น ไม่ปรากฏมีบอกไว้เลยว่าเทศน์เรื่องนั้น ๆ จะมีขึ้นเมื่อใด หรือเวลาใด ด้วยความประหลาดใจ ข้าพเจ้าได้หันไปถามเอ็ดวินถึงเรื่องนี้ ก็ได้รับคำตอบว่าเรื่องวันและเวลานั้นนับกันไม่ได้ในที่นี้ เพราะไม่มี

กลางวันและกลางคืนสลับกันไปที่จะกำหนดได้เหมือนอย่างในโลกมนุษย์ เมื่อเป็นเช่นนี้ แสดงว่าในที่นี้มีแต่กลางวันอยู่ตลอดเวลาผู้ที่อยู่ในที่นี้จะไม่รู้สึกเลยว่าเวลาได้ล่วงไปเท่าใด ร่างกายของเราไม่มีการแก่ ทรุดโทรม จิตใจก็ไม่มีการมึนงงหรือเฉื่อยชาแต่อย่างใด เพราะฉะนั้น ถ้าพระสงฆ์ต้องการจะเรียกคนมาฟังเทศน์เมื่อใดก็จะส่งกระแสจิตไปเรียกสัปบุรุษของท่านได้ทันที ไม่ต้องมีการสั่นกระดิ่งหรือตีระฆัง เพราะกระแสจิตที่ส่งไปนั้น สามารถจะถึงตัวผู้ที่ต้องการจะมาฟังเทศน์ได้โดยฉับพลัน ต่อจากนั้นผู้ใดที่ปรารถนาจะฟังเทศน์เมื่อได้รับกระแสจิตของท่านแล้วก็ตรงมาได้ทันที

เมื่อออกมาจากโบสถ์ เราเดินมาด้วยกันสักครู่หนึ่ง รูธซึ่งเป็นชื่อของสุภาพสตรีผู้หนึ่งก็เหลือบไปเห็นตึกใหญ่ระโหฐานหลังหนึ่งตั้งตระหง่านอยู่ภายในบริเวณ ซึ่งมีพุ่มไม้ขึ้นเรียงรายอยู่โดยรอบ เอ็ดวินได้กล่าวว่า สถานที่นี้คือที่พักผ่อน หรือพักฟื้นสำหรับดวงวิญญาณของผู้ที่มาสู่โลกทิพย์นี้ โดยประสบมรณะกรรมอันรุนแรงหรือโดยได้รับการป่วยไข้มาเป็นเวลานาน ซึ่งเป็นผลทำให้จิตใจได้รับความกระทบกระเทือนอย่างหนัก ข้าพเจ้ากับรูธจึงถามว่าเราจะได้รับอนุญาตให้เข้าไปดูภายในได้บ้างหรือไม่ ก็ได้รับคำตอบจากเอ็ดวินว่า เนื่องจากเขาเป็นผู้ที่ได้ทำงานเกี่ยวข้องอยู่กับกิจการแผนกนี้ด้วยผู้หนึ่งเหมือนกัน ดังนั้นจึงรับรองได้ว่าจะไม่มีผู้ใดรังเกียจในการที่เราจะเข้าไปดูข้างในเลย เมื่อเราเข้าไปใกล้ก็เห็นว่าตึกหลังนี้มี ๓ ชั้น และเปิดโถงออกทุกด้าน กล่าวคือไม่มีหน้าต่างดังเช่นตึกทั้งหลายในโลกมนุษย์เลย รูปร่างลักษณะภายนอกของตึกดูปรากฏเป็นสีขาวสะอาด แต่เบื้องบนของตึกนี้เราได้เห็นลำแสงสีน้ำเงินพวยพุ่งลงมาจากเบื้องบน และโอบล้อมตึกนี้ไว้โดยรอบ ซึ่งทำให้เกิดการกลมกลืนระหว่างสีทั้ง ๒ เป็นสีที่เย็นตาน่าดูอย่างยิ่ง ลำแสงที่กล่าวนี้เป็นลำแสงที่ชุบชีวิต และบรรเทาความทุกข์ทรมานของดวงวิญญาณทั้งหลายในตึกนี้ ซึ่งยังไม่ตื่นจากภวังค์ เมื่อวิญญาณทั้งหลายเหล่านี้ได้รับการรักษาและชุบชีวิตจนเพียงพอแก่ความต้องการแล้วก็จะตื่นขึ้น และได้รับการแนะนำให้รู้จักกับสภาพของโลกใหม่อย่างน่าตื่นใจ ที่ห้องโถงชั้นนอก เราได้เห็นมีทางเดินเข้าไปสู่ห้องภายในมีขนาดต่าง ๆ กันในห้อง มีเตียงนอนลักษณะน่านอนเป็นอย่างยิ่งตั้งเรียงรายอยู่โดยทั่วไป

ที่บนเตียงแต่ละเตียงมีร่างบุคคลนอนนิ่งอยู่ จากการสังเกตจะรู้สึกว่า ร่างบนเตียงเหล่านั้น กำลังนอนหลับอย่างสนิท โดยมีบุคคลจำนวนทั้งหญิงและชาย ซึ่งคงจะเป็นแพทย์และพยาบาลคอยเฝ้าดูร่างบนเตียงเหล่านั้นอยู่อย่างเอาใจใส่

พอเข้าไปสู่ห้องโถง ข้าพเจ้าก็รู้สึกว่าเราได้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของลำแสงสีน้ำเงินทันที ซึ่งทำให้เรารู้สึกเป็นสุขและสดชื่นยิ่งขึ้นรู้สึกว่าทุกคนในสถานที่นี้ทำงานกันอย่างจริงจังมองดูไม่รู้สึกว่าผู้ใดเป็นหัวหน้าหรือผู้ใดเป็นลูกน้อง และในขณะเดียวกัน เราก็เกิดความรู้สึกเป็นกันเองกับทุก ๆ คน เป็นความจริงอย่างหนึ่งว่าชาวโลกทิพย์ทั้งปวงทำงานกันด้วยความเต็มใจ และมีความรู้สึกเป็นสุขในงานนั้นจริง ๆ ในที่นี้ไม่มีการบังคับให้ทำงานหรือทำงานอย่างขอไปที ทุกคนก้มหน้าก้มตาทำงานและรู้สึกเป็นสุขยิ่งขึ้น เมื่อเห็นงานของตนได้ผล เมื่อใดวิญญาณที่ตกภวังค์อยู่ค่อย ๆ ฟื้นได้สติขึ้นมาทีละน้อย บรรดาผู้ที่เฝ้าพยาบาลอยู่จะรู้สึกปีติยินดีไม่น้อยไปกว่าผู้ที่คอยฟังข่าวอยู่ข้างล่างเหมือนกัน

ข้าพเจ้าได้รับคำบอกเล่าว่า พวกเราทั้ง ๓ คนไม่มีใครถูกนำมายังสถานที่พักฟื้นแห่งนี้ หรือแห่งไหน ๆ เลย ทั้งนี้เพราะการเจ็บป่วยของพวกเราไม่ได้เรื้อรังอยู่นาน และการที่กายทิพย์ขาดจากสรีรกายก็เป็นไปอย่างสงบไม่กระวนกระวาย ซึ่งเป็นเครื่องแสดงว่าพวกเรามีสติดีอยู่ด้วยกันทุกคนในขณะที่จะถึงแก่ความตาย

ร่างที่นอนอยู่บนเตียงเหล่านี้คือกายทิพย์ของผู้ที่ได้ละกายเนื้อผ่านเข้ามาสู่โลกนี้ ตลอดระยะเวลาแห่งการพักฟื้นจะมีแพทย์และพยาบาลคอยให้การรักษา และประคับประคองอยู่ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี ไม่ช้าก็เร็ววิญญาณหรือกายทิพย์เหล่านี้จะมีอาการค่อย ๆ ฟื้นสติขึ้นมาทีละน้อย ๆ ในขณะนี้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบต่าง ๆ จะถูกเรียกตัวมาเพื่อให้ความช่วยเหลือเป็นพิเศษ ในระยะที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อโดยเฉพาะ บางรายเมื่อเริ่มปรากฏอาการรู้สึกตัวขึ้น ก็ค่อย ๆ รู้สึกตัวมากขึ้นทุกขณะจนกระทั่งตื่นขึ้นเต็มที่ แต่ในบางรายเมื่อมีอาการรู้สึกตัวขึ้นบ้างเล็กน้อย ก็กลับหมดสติต่อไปใหม่ ซึ่งผู้พยาบาลต้องคอยเฝ้าให้การรักษาพยาบาลกันต่อไป สำหรับผู้ที่ตื่นขึ้นเต็มที่แล้ว ผู้ที่เฝ้าดูแลอยู่ก็จะพากันรู้สึกปีติยินดีที่เห็นงานของตนเป็นผลสำเร็จไปขั้น

หนึ่งแต่ก็ยังมีงานหนักที่จะต้องกระทำต่อไปอีกเหมือนกัน งานนี้คือ การบอกให้กายทิพย์ที่ตื่นขึ้นมานั้นทราบว่า เขาได้ "ตายจากโลกมนุษย์" แล้วและบัดนี้กำลังมีชีวิตอยู่หลังจาก "การตาย" นั้น งานนี้เป็นงานหนักก็เพราะว่าผู้ตายส่วนมากมักไม่ใคร่ยอมเชื่อว่าจะเป็นเช่นนั้นจริง ๆ การอธิบายให้ทราบจึงต้องค่อยทำค่อยไปอย่างสุภาพและมีเหตุผล โดยปกติผู้ตายเหล่านี้ เมื่อฟื้นขึ้นมาก็ยังจำได้ว่าตนได้รับความเจ็บป่วย และความทุกข์ทรมานมาแล้วอย่างไรในสมัยเมื่อยังครองกายเนื้ออยู่ แต่พอได้อธิบายให้เห็นจริงก็เกิดความตื่นเต้น และความกระหายอยากจะกลับไปหาญาติพี่น้องและมิตรสหายที่อยู่ในโลกมนุษย์ เพื่อถามข่าวคราว ความทุกข์ สุขบ้าง และเพื่อเล่าความจริงว่า ตนยังมีชีวิตอยู่ทั้ง ๆ ที่ได้ตายมาแล้ว แต่ผู้ตายเหล่านี้ก็จะได้รับคำบอกเล่าว่าเขาไม่สามารถจะทำเช่นนั้นได้ เพราะโลกทั้งสองมีสภาวะต่างกัน ส่วนความเป็นไปในโลกมนุษย์เกี่ยวกับญาติพี่น้องและมิตรสหายนั้น ก็จะมีผู้ที่ได้รับมอบหมายในทางนี้คอยเป็นธุระดูแลให้ โดยนัยนี้จะเห็นได้ว่าผู้ตายเหล่านี้ จะไม่ค่อยมีความสบายใจนักโดยที่ยังมีจิตใจเป็นห่วงทางเบื้องหลังอยู่เสมอ จึงผิดกับผู้ที่ได้เตรียมตัวเตรียมใจไว้คอยรับเหตุการณ์ที่จะบังเกิดขึ้นแก่ตนมาก่อนแล้ว ผู้ที่ตายด้วยความมีสติรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงในเรื่องนี้จึงไม่ค่อยมีความเดือดร้อนใจในเรื่องเช่นนี้เหมือนกับผู้ที่มิได้เตรียมตัวเตรียมใจไว้เลย อันที่จริงถ้าชาวโลกมนุษย์มีความเข้าใจเรื่องโลกทิพย์ดียิ่งขึ้นกว่าในปัจจุบัน เรื่องเช่นนี้ก็คงจะไม่มีปรากฏอย่างนั้น เพราะผู้ตายคงจะไม่ต้องได้รับความทรมาน ตื่นเต้นหรือความผิดหวังอย่างมากมาย ดังเช่นในปัจจุบันนี้เลย

ชาวโลกมนุษย์คิดว่าตนเองเป็นผู้ที่เจริญก้าวหน้า เป็นผู้ที่มีอารยธรรมสูง ซึ่งเป็นเรื่องหลงผิดที่น่าเสียใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะชาวโลกมนุษย์พากันถือว่า โลกมนุษย์เท่านั้นมีความเป็นอยู่อย่างเป็นแก่นสารแท้จริง และมีความสำคัญเหนือโลกอื่นใด

ส่วนโลกแห่งวิญญาณนั้น หากจะมีอยู่จริง ชาวโลกมนุษย์ก็คิดเสียว่า คงมีความเป็นอยู่อย่างมืดสลัวหรือเป็นเงา ๆ เท่านั้น หาความแท้จริงอย่างใดไม่ได้เลย เมื่อมีบุคคลหนึ่งบุคคลใดตายจากโลกมนุษย์ไปแล้ว ก็พากันคิดว่าป่วยการที่จะไปคำนึง

ถึงบุคคลนั้นอีกต่อไป เพราะบุคคลนั้นไม่มีความเป็นอยู่อันแท้จริงอย่างใด ๆ อีกต่อไป แล้ว ทรรศนะของชาวโลกมนุษย์เช่นนี้ทำความลำบากให้แก่ชาวโลกทิพย์เป็นอย่างยิ่ง สภาพที่เราเห็นอยู่เบื้องหน้าขณะนี้เป็นประจักษ์พยานได้เป็นอย่างดี เพราะผู้ตายนับจำนวนหลายพันซึ่งถูกส่งมารับการพักฟื้นอยู่ ณ ที่นี้ ล้วนเป็นผู้ที่เขลาต่อความจริงเกี่ยวกับความตายทั้งสิ้น กว่าพยาบาลจะอธิบายชี้แจงเหตุผลให้เห็นจริงได้ก็เป็นงานหนักมิใช่น้อย นี่แหละคือผลของการที่ชาวโลกมนุษย์คิดว่าเป็นผู้วิเศษ เป็นผู้มีความเป็นอยู่อันแท้จริงในโลกของตนยิ่งกว่าในโลกอื่นใด ๆ ทั้งสิ้น

พวกเราชาวโลกทิพย์อดแปลกใจไม่ได้เสมอ ที่เหตุใดมนุษย์จึงปฏิบัติต่อเราเสมือนกับเราเป็นคนอื่น ฉะนั้นด้วยเหตุผลสักแต่ว่าเราได้จากเขาไปสู่โลกอื่นเท่านั้นเอง เพราะการจากไป หรือที่สมมุติเรียกกันว่าความตายนี้ อันที่จริงก็เป็นกระบวน-การธรรมชาติอย่างหนึ่งนั่นเอง ข้อเท็จจริงก็มีอยู่แต่เพียงว่า เราได้ละทิ้งกายเนื้อซึ่งเป็นเครื่องมือชั่วคราวไว้เบื้องหลัง แล้วมาถือเอาชีวิตใหม่ในโลกที่กว้างใหญ่ไพศาลกว่าและสูงกว่าโลกมนุษย์ สิ่งที่ชาวโลกกลัวกันนักหนาและที่เขาตั้งชื่อกันว่าความตายนั้น เป็นเพียงกระบวนการธรรมชาติเป็นปกติธรรมดาเหลือเกิน และไม่มีความเจ็บปวดอย่างใดเลย ท่านลองนึกว่า สมมุติว่าท่านมีเสื้อเก่าตัวหนึ่งซึ่งเก่าผุพังใช้ไม่ได้เก่าไปแล้ว ท่านก็จะถอดมันทิ้งไป แล้วก็หาตัวใหม่มาสวมใส่แทน การถอดเสื้อตัวเก่าออกเช่นนี้ทำให้ท่านเจ็บปวดอะไรที่ไหนบ้างหรือเปล่า ? ดังนั้นความตายซึ่งเป็นเสมือนการถอดเสื้อตัวเก่าทิ้งไป ก็ไม่ใช่เรื่องที่จะต้องมีความเจ็บปวดหรือน่าสยดสยองแต่อย่างใด และเสื้อตัวใหม่หรือว่าโลกใหม่ชีวิตใหม่ที่รอเราอยู่เบื้องหน้านั้นก็เป็นโลกจริงชีวิตจริง มีความเที่ยงแท้ถาวรทุกประการ บุคคลผู้ที่อยู่ในโลกใหม่ และมีชีวิตใหม่เหล่านี้ ก็เป็นคนจริง ๆ มีเลือดเนื้อเช่นเดียวกับท่านและก็เป็นคนที่ครั้งหนึ่งได้เคยกินเคยนอนเคยเดินไปมาอยู่ในโลกมนุษย์เหมือนกับท่านนั่นเอง

คุณสมบัติของมนุษย์ซึ่งเป็นส่วนของจิตใจนั้นจะไม่ตายไปตามกายเนื้อ แต่เขาจะนำติดตัวมากับเขาด้วยในโลกใหม่และชีวิตใหม่นี้ และคุณสมบัติและความสามารถเหล่านั้น ก็ได้รับการพัฒนาให้เจริญเติบโตก้าวหน้าและงอกงามไพศาลขึ้น

อย่างสุดที่จะพรรณาทีเดียว ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นนักวิทยาศาสตร์ หรือศิลปิน หรือนักดนตรี หรือที่มีความถนัดอื่นใด นอกจากนี้ก็ตาม เขาก็จะสามารถดำเนินงานของเขาและศึกษาต่อไปอีกได้อย่างกว้างขวาง และลึกซึ้งอย่างยิ่ง

อันที่จริง การจากโลกมนุษย์มาสู่โลกทิพย์นั้นก็เปรียบเหมือนการเดินทางอย่างหนึ่งนั่นเอง ธรรมดาบุคคลผู้จะเดินทางไปไหนก็ย่อมจะมีการตระเตรียมสิ่งของเครื่องใช้และเสบียงกรังไว้ล่วงหน้า เพื่อว่าจะได้ไม่ต้องลำบากในสภาวะที่มิใช่ที่อยู่ของตนในขณะนั้น นี้เป็นเรื่องปกติวิสัยทางโลกซึ่งทุกท่านย่อมทราบดี และเห็นด้วยอยู่แล้วโดยทั่วกัน แต่ในขณะเดียวกันช่างน่าสลดใจในเมื่อคิดถึงความจริงที่ว่า การเดินทางจากโลกมนุษย์ไปสู่โลกทิพย์ซึ่งทุกคนหลีกเลี่ยงไม่พ้น ต้องออกเดินทางกันอย่างแน่นอนทุกคนไม่เวลาใดก็เวลาหนึ่งนั้น กลับดูเหมือนว่าพวกเราส่วนมากพากันปล่อยปละละเลย ไม่เอาใจใส่กันอย่างใดเลย ทั้ง ๆ ที่มันเป็นการเดินทางครั้งสำคัญและมีความหมายอย่างเหลือเกินในชีวิตของเราทั้งหลายทุกคน หลายต่อหลายคนไม่ยอมแม้แต่จะคิดถึงเรื่องนี้ อย่าว่าถึงกับจะเตรียมตัวเลย เขาสมัครใจที่จะปล่อยตัวไปตามยถากรรมจนกระทั่งวินาทีสุดท้ายที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นเสียแล้ว แต่เรื่องที่ร้ายกว่านี้ก็ยังมีอีก บางคนแม้กระทั่งวินาทีสุดท้ายก็คิดไม่ทัน เพราะว่าการเดินทางของเขาต้องกระทำอย่างกระทันหันเหลือเกิน

กายทิพย์ที่เรามีอยู่นั้นเป็นกายปกติธรรมดาส่วนกายเนื้อซึ่งห่อหุ้มกายทิพย์ไว้ชั่วคราวในขณะที่มันยังคงรวมตัวกันอยู่ได้ในโลกมนุษย์นั้น เป็นการแปรรูปของกายทิพย์ออกไปเป็นอีกแบบหนึ่ง คือเป็นการแปรสภาพเดิมไปบ้างเล็กน้อย เพื่อให้เหมาะกับสภาวะของสิ่งแวดล้อมในโลกมนุษย์ และความต้องการของกายหยาบนั่นเอง

ชีวิตของบุคคลเริ่มต้นในโลกมนุษย์โดยดำรงอยู่ในโลกนั้นชั่วระยะเวลาหนึ่ง ครั้นแล้วก็ผ่านเข้าสู่โลกทิพย์ ดังนั้นคุณสมบัติ ลักษณะ นิสัยใจคอ และความโน้มเอียงต่าง ๆ ก็เริ่มต้นได้รับการสร้างสรรค์ และหล่อหลอมกันในโลกมนุษย์ ครั้นแล้วก็ได้มาต่อกันอีกในโลกทิพย์นี้ลักษณะภายนอกของร่างกายอันแสดงถึงชาติพันธุ์เป็นต้น

ก็จะยังคงอยู่ให้เห็นได้ในลักษณะของหน้าตา สีของผิวและอื่น ๆ อีกเหมือนเมื่อยังครองกายเนื้อในโลกมนุษย์นั่นเอง

ภูมิแห่งชีวิตอันแท้จริงจึงอยู่ในโลกทิพย์นี้เอง เพราะเป็นภูมิที่แท้ถาวร และด้วยเหตุนั้น รูปร่างที่แท้จริงของมนุษย์จึงเป็นรูปร่างในโลกทิพย์หาใช่รูปร่างในโลกมนุษย์ไม่

การไปเยี่ยมเมืองในโลกทิพย์ ข้าพเจ้าเข้าไปถึงตัวเมืองภายในเมืองมีอาณาเขตกว้างขวางมาก มีอาคารงดงามมากมายหลายแห่ง แต่ละอาคารมีสวนและต้นไม้ใหญ่แวดล้อมอยู่โดยรอบ ความสวยงามละลานตาของสวนในเมืองนี้ ยากที่จะกล่าวเปรียบเทียบให้ท่านเห็นจริงได้ นอกจากกล่าวว่าสวนที่สวยที่สุดในโลกมนุษย์นั้นเมื่อมาเปรียบเทียบกับสวนที่นี่แล้ว ก็เป็นอันว่าห่างไกลกันมากจนบอกไม่ถูกเท่านั้นเอง ขณะที่เราเดินไปตามพื้นหญ้าอันอ่อนนุ่มนั้น ทำให้ข้าพเจ้าหวนระลึกไปถึงในโลกมนุษย์ ซึ่งมีอาคารร้านโรงต่าง ๆ ปลูกติดกันอย่างแออัด ถนนหนทางที่แคบและขรุขระ และมีอากาศเหม็นอับอยู่เกือบตลอดเวลา ทั้งนี้เพราะพื้นที่ในโลกมนุษย์มีราคามาก นอกจากนั้นความคับคั่งของยวดยานและเสียงอึกทึกต่าง ๆ อันเกิดจากยวดยานบ้าง เกิดจากเสียงเอ็ดอึงอย่างอื่นอีกบ้าง ทำให้รู้สึกว่าน่าจะเป็นสภาพที่ให้ความเดือดร้อนและอึดอัดยิ่งเสียกว่าความสะดวกและสบาย ชีวิตของชาวโลกมนุษย์เต็มไปด้วยความกระหืดกระหอบ ร้อนรนวุ่นวายต้องแก่งแย่งกันอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ ๆ ก็จะมีเขม่าไฟจากปล่องโรงงาน เป็นเครื่องเพิ่มความรำคาญให้ทุกขณะ แต่ในที่นี่เราเห็นสนามหญ้าอันเขียวขจีดุจสีมรกต ขึ้นได้ระดับเรียบเสมอกันโดยตลอด บรรดาอาคารในเมืองนี้สร้างขึ้นไว้เพื่อความประสงค์หลายอย่างต่าง ๆ กัน ที่เป็นไปเพื่อการศึกษาวิชาต่าง ๆ ก็มีและที่เพื่อส่งเสริมงานศิลปกรรมก็มี อาคารและสาธารณสมบัติเหล่านี้เป็นสาธารณะแก่บุคคลทั่วไปจริง ๆ ไม่มีใครเป็นเจ้าของโดยเฉพาะส่วนตัวและก็ไม่มีการห้ามหวงหรือสงวนไว้ให้แก่ผู้หนึ่งผู้ใดเป็นส่วนตัวเลย ทุก ๆ คนสามารถจะศึกษาวิชาการต่อในแขนงที่เขาชอบมาตั้งแต่ครั้งยังมีชีวิตอยู่ในโลกมนุษย์ได้ตามความสะดวกหรือมิฉะนั้นหากมีวิชาการอย่างหนึ่งอย่างใดที่เขาไม่ได้มีโอกาสศึกษาตามใจชอบ เมื่อ

ครั้งอยู่ในโลกมนุษย์ ซึ่งอาจจะเป็นเพราะเหตุขัดข้องทางการอาชีพหรือทางการเงิน หรือด้วยเหตุอื่น ๆ ก็ตาม เขาก็สามารถจะศึกษาต่อไปได้ในโลกนี้สมใจรักทีเดียว พวกเราชาวโลกทิพย์หาได้ใช้เวลาไปในการฟังเทศน์หรือสวดมนต์อย่างเดียวไม่ แต่เราใช้เวลาของเราเพื่อศึกษาศิลปะและวิทยาการต่าง ๆ ตามความถนัดของแต่ละบุคคล เช่นเดียวกับในโลกมนุษย์เหมือนกัน ต่างกันอยู่ก็แต่ว่าพวกเราที่นี่ทำงานและศึกษาเล่าเรียนกันด้วยความสมัครใจจริง ๆ ไม่มีใครทำเพื่ออาชีพ หรือด้วยความจำเป็นอย่างใดเลย เราทำและเล่าเรียนสิ่งที่เราต้องการในเวลาที่เราต้องการ และเราหยุดเพื่อเปลี่ยนอารมณ์หรือเพื่อเหตุอื่น ๆ ก็ได้ตามเวลาที่เราต้องการจะหยุด ไม่มีการบังคับหรือขู่เข็ญอย่างใดเลย เรามีอาจารย์ผู้สามารถในวิชาการแขนงต่าง ๆ ทุกแขนงไว้คอยแนะนำพร่ำสอนลูกศิษย์อย่างพร้อมมูล ในเมื่อทั้งฝ่ายศิษย์และอาจารย์มีร่างกายและมันสมองที่ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย มีความจำที่ไม่รู้จักลืมและมีความเป็นอิสระที่จะเลือกเรียนเลือกสอนและเลือกทำอะไรก็ได้ตามใจรักของตนจริง ๆ สิ่งใดที่ท่านไม่ชอบโดยฝืนกับนิสัยของท่าน ก็ไม่ต้องทำ เพราะความจำเป็นที่จะต้องทำเพื่ออาชีพหรือเพื่อเศรษฐกิจอะไรในทำนองนั้น ได้หมดสิ้นไปแล้วทุกประการ

โลกทิพย์นี้มิใช่มีอยู่เพียงโลกเดียวเท่านั้น แต่อันที่จริงมีอยู่หลายชั้นหรือหลายภูมิด้วยกัน ซึ่งบางท่านได้แบ่งออกเป็น ๗ ชั้น คือจากชั้นหนึ่งซึ่งเป็นชั้นต่ำที่สุดจนถึงชั้นเจ็ดซึ่งเป็นชั้นสูงที่สุด คำว่าต่ำหรือสูงในที่นี้ หมายถึงความหยาบหรือประณีตแห่งจิตใจ หรืออีกนัยหนึ่งหมายถึงวิวัฒนาการทางจิตซึ่งจะสูงขึ้นไปโดยลำดับ เหมือนการขึ้นบันไดเจ็ดชั้นฉะนั้น อาณาเขตของโลกทิพย์เหล่านี้อยู่ซ้อนกันเป็นชั้น ๆ เป็นเสมือนหนึ่งวงกลมล้อมรอบโลกเราอยู่ อาณาเขตของวงกลมเหล่านี้ยื่นออกไปในอวกาศอันไพศาลและมีส่วนสัมพันธ์กับโลกนี้ในการหมุนไปรอบโลก และรอบดวงอาทิตย์ด้วย แต่ดวงอาทิตย์ไม่ได้มีอิทธิพลอย่างหนึ่งอย่างใดต่อโลกทิพย์เลย ทั้งนี้เพราะดวงอาทิตย์เป็นโลกฝ่ายวัตถุ โดยปกติแล้วเราจะไม่รู้สึกเสียด้วยซ้ำว่ามีดวงอาทิตย์อยู่

ในด้านตรงข้ามภูมิแห่งความมืดมิดซึ่งเป็นภูมิชั้นต่ำนั้นก็อยู่ใกล้กับโลกมนุษย์ที่สุด และส่วนที่ต่ำที่สุดของภูมินี้ก็แทรกซ้อนกันกับโลกมนุษย์ การที่เอ็ดวินบอกให้ข้าพเจ้าหลับตาเสียเมื่อครั้งที่ข้าพเจ้าละกายเนื้อมาใหม่ ๆ และเพิ่งเดินทางเข้ามาสู่ภูมินี้เป็นครั้งแรก ก็เพื่อไม่ต้องการให้เห็นความน่าสยดสยองของภูมินี้นั่นเอง

ในการเดินทางไปเยี่ยมภูมิที่สูงกว่าหรือที่ต่ำกว่าเรานั้น มีข้อแตกต่างกันอยู่ประการหนึ่งคือ เราจะเข้าไปสู่ภูมิที่สูงกว่าไม่ได้นอกจากจะได้รับอนุญาตพิเศษเป็นครั้งคราว หรือต้องเลื่อนสภาวะแห่งจิตของเราให้สูงขึ้นไปจนถึงขั้นนั้นเสียก่อน แต่สำหรับภูมิที่ต่ำกว่าเรานั้น เราจะไปเยี่ยมเมื่อใดก็ได้ แต่แม้กระนั้นก็มีข้อที่ควรสังวรอยู่เหมือนกันว่า เราควรจะต้องศึกษาหาความรู้โดยให้เจ้าหน้าที่ในภูมินั้น ๆ ให้คำแนะนำแก่เราเสียก่อน ในเรื่องนี้ก็เป็นอันตกลงกันว่าเราจะท่องเที่ยวไปในภูมิของเรานี้ให้เห็นความเป็นไปจนเพียงพอเสียก่อน

เกี่ยวกับอาณาเขตอันแน่นอนของโลก หรือภูมิที่เรากำลังอยู่ในปัจจุบันนี้ เราจำต้องเลิกคิดอย่างชาวโลกมนุษย์เสียบ้าง ในโลกมนุษย์ระยะทางเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง แต่ในที่นี้ความใกล้หรือไกลไม่มีความสำคัญแต่อย่างใด เพราะเราสามารถจะไปถึงที่ทุกหนทุกแห่งได้โดยฉับพลันในขณะที่นึกนั่นเอง

โดยลักษณะภูมิประเทศภายนอกของโลกทิพย์นี้ การเปลี่ยนแปลงจะเห็นได้ว่าค่อยเป็นค่อยไปทีละน้อยจากภูมิหนึ่งไปยังอีกภูมิหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นจากภูมิต่ำไปหาภูมิที่สูง หรือที่สูงลงมาหาภูมิที่ต่ำกว่าก็ตาม ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการยากที่จะกำหนดแน่นอนลงไปว่าภูมิหนึ่ง ๆ มีเส้นเขตแดนที่แท้จริงอยู่ที่ใด เพราะการเปลี่ยนสภาพดังกล่าวนี้ค่อย ๆ กลมกลืนเข้าหากันทีละน้อยจนไม่สามารถหาเส้นหลักเขตแดนอันแน่นอน ให้เห็นได้เหมือนกับเส้นเขตแดนของประเทศในโลกมนุษย์

การเดินทางไปสู่ชายแดนของภูมิต่ำ เอ็ดวินจึงกล่าวชวนขึ้นว่า เพื่อพิสูจน์ให้เห็นความจริงข้อนี้เราควรเดินทางไปดูปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ด้วยตนเอง ซึ่งข้าพเจ้ากับรูธก็ตกลงทันที

ในขั้นแรก เราได้ตกลงกันว่าจะลองไปทางด้านภูมิที่ต่ำกว่าเราดูก่อน เราได้มาปรากฏกายอยู่บนทุ่งหญ้ากว้างใหญ่มหึมา เมื่อเดินต่อไปก็รู้สึกว่าความอ่อนนุ่มของพื้นหญ้านั้นค่อย ๆ หายไปทุกที คือยิ่งเดินไกลออกไปก็จะรู้สึกว่าพื้นดินและหญ้าที่เราย่างเหยียบลงไปนั้นแข็งกระด้างยิ่งขึ้น ความเขียวสดของพื้นหญ้าก็ลดน้อยลงเช่นเดียวกัน และดูเป็นสีเหลืองซีดเพิ่มขึ้นทุกขณะ แลดูประหนึ่งหญ้าในโลกมนุษย์ที่ขึ้นอยู่บนพื้นดินที่แห้งแล้ง และแตกระแหง ซ้ำถูกแดดเผาอยู่ตลอดเวลาฉะนั้น โดยรอบบริเวณปราศจากไม้ผลไม้ดอก บ้านเรือนที่อยู่อาศัยใด ๆ ทั้งสิ้น สภาวะที่แวดล้อมยิ่งเพิ่มความว่างเปล่าเปลี่ยวและวังเวง ชวนใจให้เศร้าสลดยิ่งขึ้นทุกย่างก้าว เราเหลียวมองไปโดยรอบจนสุดสายตา แต่ก็หาวี่แววของชีวิตมิได้เลย ไม่ว่าจะเป็นผู้คน หรือพืชสัตว์อย่างหนึ่งอย่างใด เพราะในบัดนี้แม้ต้นหญ้าที่เคยขึ้นอยู่หลดมแหลมเป็นสีเหลืองเกรียมดุจถูกแดดเผาอย่างทารุณนั้น ก็ไม่มีปรากฏให้เห็นอีกต่อไป เรากำลังเดินอยู่บนพื้นดินที่แข็งกระด้าง อย่างที่ข้าพเจ้าไม่เคยประสบมาก่อนเลย นอกจากนั้นบรรยากาศโดยรอบก็เริ่มเยือกเย็นลงเป็นลำดับ ขับความอบอุ่นอันเป็นลักษณะแห่งภูมิของเก่าให้หายไปทันที บัดนี้รอบกายของเรามีแต่ความชื้นแฉะและเย็นยะเยือกจับหัวใจ มันทำให้เราเริ่มรู้สึกหนาวสั่นและหวั่นหวาดไปทั่วทั้งร่างกายและจิตใจอย่างอธิบายไม่ถูก จึงตัดสินใจหันหลังกลับกันและต่างเห็นจริงว่า การเข้าไปสู่ภูมิเช่นนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีกำลังใจและต้องการเครื่องคุ้มกันตัวอย่างมากเพียงใด

การเดินทางไปสู่ชายแดนของภูมิสูง หลังจากที่ได้นั่งพักผ่อนอยู่พักหนึ่งแล้ว ข้าพเจ้าจึงถามเอ็ดวินถึงเรื่องพรมแดนของโลกทิพย์ชั้นที่สูงขึ้นไป และเพื่อให้เป็นเครื่องเปรียบเทียบกันดู ข้าพเจ้าจึงกล่าวแนะนำว่าเราควรไปดูให้เห็นประจักษ์แก่ตาสักครั้ง เอ็ดวินไม่ขัดข้อง เราทั้งสามก็ออกเดินทางทันที และในขณะต่อมาเราก็ได้ปรากฏกายอยู่บนพื้นหญ้าอันอ่อนนุ่มและเขียวขจี แตกต่างกันกับที่เราได้ประสบมาเมื่อสักครู่อย่างหาที่เปรียบมิได้ ข้าพเจ้าไม่สามารถหาถ้อยคำบรรยายให้ถึงใจได้จริง ๆ ว่า ความเขียวอันสดชื่นนี้มีประมาณเพียงไร โดยรอบจะเห็นดอกไม้นานาพันธุ์อันชูช่อบานสะพรั่งส่งกลิ่นหอมตลบอบอวลในบรรยากาศก็แลดูคล้าย ๆ กับ เป็นสีรุ้งทองล่องลอยและ

แทรกซึมเข้าไปให้พลังแห่งความสดชื่นทั้งร่างกายและจิตใจของพวกเราทั่วกัน ทางเบื้องหน้าและด้านข้างของพวกเรา มีเคหะสถานปรากฏอยู่ระหว่างอุทยานอันน่ารื่นรมย์นี้บ้างห่าง ๆ กัน แต่เมื่อเราเหลียวมองไปข้างหลังก็แลเห็นอาคารอันใหญ่ โตระโหฐานและงดงามตั้งเด่นเรียงรายอยู่ ในระยะไกล เอ็ดวินได้บอกแก่เราว่าอาคารเหล่านั้นเป็นที่พำนักของผู้มีจิตประณีตด้วยคุณธรรมอันสูง พร้อมที่จะเลื่อนขึ้นไปอยู่ ในภูมิอันสูงขึ้นไปกว่านี้แล้ว ท่านเหล่านั้นเป็นผู้ทำงานติดต่อโดยใกล้ชิดกับท่านผู้อยู่ ในภูมิที่สูงขึ้นไป และสามารถเข้าถึงภูมิอันประณีตเหล่านั้นได้ โดยไม่ลำบากและขัดข้องเหมือนอย่างพวกเรา ตรงข้ามกับความเยือกเย็นจนหนาวสะท้าน และความหวาดหวั่นวิตกที่เราได้ประสบมาเมื่อสักครู่ ในบัดนี้เรารู้สึกมีความอบอุ่น และปีติแผ่ซ่านไปทั้งร่างกาย และจิตใจอย่างที่ไม่เคยเป็นมาแต่ก่อนเลย เมื่อเราเดินต่อไปรู้สึกว่า รังษีของรุ้งทองนั้นได้ลูบไล้เอิบอาบอยู่รอบกายของเรามากขึ้น ทำให้เรารู้สึกอย่างแจ่มชัดยิ่งกว่าคำบรรยายว่า ความสุขสงบอันเกิดจากความประณีตของจิตนั้นล้นค่ากว่าสมบัติพัสถาน และความสุขอื่นใดทั้งสิ้น ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่า จะต้องพากเพียรปฏิบัติเพื่อความประณีตของจิตให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอย่างไม่หยุดยั้งเป็นอันขาด

ต่อมาเอ็ดวินได้กล่าวชวนเราทั้ง ๒ ว่า บัดนี้เรามีกำลังใจเข้มแข็งพอสมควรแล้ว จึงคิดว่าจะไปเยี่ยมภูมิต่ำ (อบายภูมิ) กันอีกครั้งหนึ่ง ภูมิประเทศเริ่มเปลี่ยน-แปลงตามลำดับ ต้นไม้มีสีเหลืองทวีขึ้น ความเขียวชอุ่มลดน้อยลงทุกที จนกระทั่งในที่สุดต้นหญ้าและดอกไม้หายไปหมดโดยสิ้นเชิง เหลือแต่ภูมิประเทศอันแห้งแล้งทุรกันดารเต็มไปด้วยโขดหินอยู่รอบด้าน แสงเรืองรองค่อย ๆ กลายเป็นแสงสลัว สีเทาลง และในที่สุดก็กลายเป็นความมืดดำสนิทในท่ามกลางความมืดชนิดนี้ผู้มีสภาวะแห่งจิตใจยังเจริญไม่ถึงแล้วจะมองไม่เห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดเลย แต่สำหรับผู้ที่เดินทางมาจากภูมิที่สูงขึ้นไป ก็สามารถมองเห็นในท่ามกลางความมืดได้เป็นอย่างดี พื้นดินที่เราเหยียบอยู่ขณะนี้ รู้สึกว่าแข็งกระด้างเข้าทุกที มองไปรอบกายไม่แลเห็นบ้านคนอยู่ ณ ที่ใดเลย มองตรงไปเบื้องหน้าจะเห็นทางชันขรุขระและลาดชันอย่างน่ากลัว ทางลาดที่เดินนี้มีหินเป็นรอยแตกร้าวอยู่ทั่วไป มีเมือกจับอยู่ ทำให้รู้สึกว่าน่าจะลื่นไถลทำให้

หกล้มได้ง่าย เมือกนี้มีสีเขียวช้ำ ๆ และมีกลิ่นเหม็นอย่างร้ายแรง บริเวณพื้นที่รอบ ๆ มีหินใหญ่น้อยระเกะระกะอยู่ทั่วไปและปรากฏมีหมอกหรือไอบางๆ ซึ่งเป็นไอพิษร้ายแรงอย่างยิ่งลอยอยู่บนพื้นดิน และปกคลุมหินเหล่านี้อยู่ทั่วไป แน่นอนเหลือเกิน หากเรามิได้รับการคุ้มกันเป็นอย่างดีแล้ว คงจะต้องได้รับอันตรายอย่างร้ายแรงจากไอพิษเหล่านี้อย่างไม่ต้องสงสัย เราได้เดินเรื่อย ๆ ต่อมาด้วยความปลอดภัยอีกครู่หนึ่ง เมื่อได้เพ่งสายตาผ่าไอพิษออกไปเบื้องหน้า ก็แลเห็นสิ่ง ๆ หนึ่งเป็นเงาดำ ๆ อยู่ในความมืดสลัวนั้น ครั้งแรกข้าพเจ้าก็คิดว่าภาพที่เราเห็นตะคุ่ม ๆ นั้นแลดูคล้าย ๆ กับจะเป็นร่างมนุษย์กำลังคลานกระเสือกกระสนอยู่บนพื้นดินฉะนั้น แต่แล้วก็ต้องเลิกคิดเช่นนั้น เมื่อนึกขึ้นมาได้ว่าเป็นการสุดวิสัยที่จะมีมนุษย์ผู้หนึ่งผู้ใดมีชีวิตอยู่ในสถานที่อันเต็มไปด้วยพิษร้ายแรงเช่นนี้ได้ แต่เอ็ดวินได้บอกแก่ข้าพเจ้าว่า ร่างเหล่านั้นเป็นร่างของมนุษย์ที่มีจิตใจชั่วหยาบร้ายแรงในดวงจิตของเขาไม่มีสิ่งใดนอกจากความปรารถนาในทางที่ชั่ว และความต้องการที่จะกระทำกรรมลามกนานาประการ จิตใจของเขาถูกครอบงำอยู่ด้วยอกุศลวิตกเป็นส่วนมาก ฉะนั้นหลังจากที่เขาละทิ้งกายเนื้อมาแล้ว เขาจึงได้มาอยู่ในสถานที่อันสมควรแก่เขาอย่างแท้จริงสถานที่เช่นนี้เอง คือมรดกแห่งกรรมอันชั่วร้าย และแห่งจิตใจอันหยาบช้าของเขาทั้งหมดนี้เป็นผลกรรมของเขาเองทั้งสิ้น

เมื่อเราเดินไปอีกพักหนึ่ง ก็ปรากฏว่าหนทางได้ลาดลงไปอีก เมื่อเราเดินเข้าไปใกล้ก็ได้เห็นร่าง ซึ่งน่าจะเป็นร่างของสัตว์มากกว่ามนุษย์นอนเหยียดยาวอยู่บนพื้นหินโดยทั่วไป ข้าพเจ้าไม่อยากจะใช้คำว่า ร่างมนุษย์ ก็เพราะสภาพที่แลเห็นอยู่นั้นทำให้เกิดความสังเวชอย่างสุดที่จะบรรยายได้ อย่างไรก็ตามมันก็เป็นร่างของผู้ที่ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นมนุษย์มาแล้วจริง ๆ เครื่องนุ่งห่มที่ปกปิดร่างกางอยู่นั้นขาดวิ่นไม่มีชิ้นดีซึ่งข้าพเจ้าคิดว่าจะมีปกปิดร่างกายอยู่หรือไม่ ก็ดูเหมือนจะมีค่าเท่ากัน เพราะปรากฏว่าเป็นเศษผ้าชิ้นหยาบ ๆ เก่าแก่ และขาดวิ่นจนกระทั่งสามารถมองเห็นเนื้อได้หมดแทบทุกส่วนของร่างกาย และเนื้อนี้เมื่อเพ่งพินิจดูก็ชวนให้รู้สึกว่าน่าจะเป็นร่างของซากศพมากกว่า ที่จะเป็นของร่างที่ยังมีชีวิตอยู่ทั้งแขน และขามีแต่หนังหุ้มกระดูกอยู่

แทบไม่มิด เมื่อมองดูที่มือ ข้าพเจ้าก็รู้สึกว่าน่าจะเป็นกรงเล็บของสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่งมากกว่าจะเป็นนิ้วมนุษย์ สิ่งที่น่าสยดสยองที่สุดก็คือดวงหน้าของร่างเหล่านี้เอง เป็นดวงหน้าที่บิดเบี้ยว เหยเก จนแทบจะไม่เป็นรูปร่าง ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าสมควรจะเป็นหน้าของสัตว์เสียมากกว่า ดวงตาเล็กและลึกลงไปในกระบอกตา ริมฝีปากใหญ่หนาและบานยื่นออกมาทำให้มองเห็นฟัน ซึ่งมีลักษณะไม่ผิดอะไรกับเขี้ยวของสัตว์นั้นเอง เราจ้องมองร่าง ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นมนุษย์เหมือนกันกับพวกเราเหล่านั้นด้วยความรู้สึกหดหู่อย่างสุดซึ้ง มันทำให้เรารู้สึกประหลาดใจอย่างยิ่งว่า บุคคลเหล่านั้นได้ทำกรรมอย่างใดไว้ร้ายแรงเพียงใด จึงต้องได้รับความทรมานถึงขนาดนี้ ภาพที่อยู่ ณ เบื้องหน้าเรานี้ เอ็ดวินกล่าวว่า ไม่มีประโยชน์อย่างใดเลย ที่เราคิดสงสารหรือช่วยเหลือด้วยวิธีหนึ่งวิธีใด เพราะดวงจิตของเขายังถูกห่อหุ้มอยู่ด้วยความมืดบอดอย่างหนาแน่น เขาไม่เคยแสดงความรู้สำนึกผิดในกรรมชั่วร้ายแต่ปางก่อนเสียเลย ตลอดเวลาเขาจะรู้สึกประหลาดใจว่า เหตุใดร่างกายของเขาจึงได้เปลี่ยนแปลงไปจนถึงขนาดนี้ได้ ดวงหน้าของเขายังคงบอกให้เราทราบว่า หากเขามีโอกาสหรือมีกำลังอีกเมื่อใดเขาจะต้องประกอบกรรมอันเลวร้ายต่อไปอีก อย่างไม่ยอมหยุดยั้ง บุคคลเช่นนี้หมดหวังที่เราจะให้ความช่วยเหลือไม่ว่าโดยประการใด ๆ ทั้งสิ้น

จากลักษณะของเครื่องห่อหุ้มกายอันขาดกระรุ่งกระริ่งนั้น ย่อมแสดงว่าเขาได้รับความทุกข์ทรมานอยู่ ณ ที่นี้มาแล้วหลายร้อยปี เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์เขาไม่เคยละเว้นหรือปราณีผู้หนึ่งผู้ใดเลย หากว่าจะมีช่องทางกระทำได้เพื่อประโยชน์ของเขาเอง เขาไม่เคยคิดถึงความทุกข์ ทรมานทั้งทางกาย และทางใจของเพื่อนมนุษย์ผู้อื่นเลย ในที่สุดกรรมอันเลวร้ายต่าง ๆ ซึ่งเขาได้กระทำแก่ผู้อื่นทั้งหมดนั้น ได้สะท้อนกลับมาหาเขาอย่างเต็มที่จนหมดสิ้น สิ่งที่เป็นมรดกของเขาในบัดนี้ก็คือ ความทรงจำอันไม่มีวันลืม เป็นความทรงจำที่ฝังแน่นอยู่ในสมองชนิดที่ทำอย่างไร ๆ ก็ลืมไม่ได้ เขาถูกหลอกหลอนอยู่ด้วยอำนาจแห่งผลกรรมอันชั่วร้ายในอดีตอยู่ตลอดเวลา

พืชแห่งความเลวร้ายอันบุคคลหว่านไว้ในโลกมนุษย์ก็จะผลิตผลเป็นความทุกข์ทรมาน อันบุคคลผู้นั้นจะต้องเก็บเกี่ยวในโลกทิพย์นี้ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าเขา

จะชอบหรือไม่ก็ตาม ถ้าท่านถามข้าพเจ้าว่า ใครเป็นผู้สร้างภูมิอันแสนจะต่ำช้าเลวทราม และเต็มไปด้วยความทุกข์ทรมานปานนี้ไว้ข้าพเจ้าก็ขอตอบว่า มนุษย์ผู้มีจิตใจเลวทรามต่ำช้าทั้งหลายนั่นเอง ได้ร่วมกันสร้างสถานที่นี้ไว้สำหรับตัวของเขาเอง ในทำนองเดียวกัน บุคคลผู้มีจิตใจประณีตก็ได้ร่วมใจกันสร้างภูมิอันเต็มไปด้วยความผาสุกไว้สำหรับตัวของเขาเอง ภูมิเช่นนี้ย่อมเป็นสิทธิเป็นมรดกของบุคคลผู้มีจิตใจอันเจริญแล้วเป็นผลแห่งกรรมที่เขาจะต้องเสวย โดยหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นเดียวกัน จิตใจที่ใสสะอาดก็ย่อมผลิตผลคือสิ่งที่สะอาด ธรรมชาติอันสวยสดงดงามต่าง ๆ ในโลกทิพย์อันเป็นดินแดนแห่งสุคติภูมิจึงเป็นผลที่ผู้ได้หว่านพืชแห่งความดีไว้ในโลกมนุษย์ จะพึงเก็บเกี่ยวได้อย่างสมใจ

ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่าไม่มีใครเป็นผู้บังคับให้สัตว์ผู้เสวยทุกข์ทรมานอยู่ ณ ที่นี้ต้องเดินทางมาสู่ที่นี้เลย กล่าวโดยสรุปก็คือ หลังจากการแตกดับแห่งกายมนุษย์จะเข้าถึงสภาวะแห่งโลกอันสูงหรือต่ำทรามอย่างไร ก็สุดแต่กรรมของเขาเองทุกสิ่งทุกอย่างเป็นเพราะผลกรรมของเขาเอง

อนึ่งความยากจนของพวกเหล่านี้ไม่ได้เกิดจากสภาพของเศรษฐกิจตกต่ำดังเช่นในโลกมนุษย์ แต่หากเกิดจากความต่ำแห่งจิตใจของเขาเอง เช่นคนที่มีสันดานเห็นแก่ตัว คิดแต่จะได้ไม่คิดให้ใคร และคิดแต่จะเอาเปรียบคนอื่น และยังมีใจเต็มไปด้วยความริษยาและความโลภ บุคคลประเภทนี้แม้ว่าในขณะที่อยู่ในโลกมนุษย์จะเป็นคนร่ำรวยสักเพียงไรก็ตาม แต่เมื่อตายแล้วจะต้องไปเป็นคนจนอยู่ในโลกของโอปปาติกะ เขาจะจนอยู่อย่างนั้นนานแสนนานตราบเท่าที่สภาพแห่งจิตของเขายังเปลี่ยนแปลงไม่ได้ เหตุการณ์ในลักษณะนี้เห็นได้ชัดมากในโลกของโอปปาติกะ พวกที่อยู่ในภูมินี้ซึ่งมีจำนวนมากมาย มาจากคนทุกชาติทุกเผ่าในโลกมนุษย์มาจากคนทั้งชั้นต่ำ และชั้นสูงในโลกมนุษย์ ความต่ำแห่งจิตใจของคนเหล่านั้นจะดึงดูดให้พวกเหล่านี้ต้องมาอยู่ในภูมิเดียวกัน

มีบุคคลเป็นจำนวนมาก ที่กว่ากายทิพย์จะพรากจากกายเนื้อออกมาได้ก็ต้องได้รับความทุกข์ทรมานมากมายเหลือแสนและยิ่งกว่านั้น เมื่อเข้าสู่โลกทิพย์นี้แล้ว ก็ยิ่ง

มีความทุกข์ร้อนมากขึ้นไปอีกมีหลายต่อหลายรายเหลือเกินที่ครั้งยังเป็นมนุษย์ ได้เคยเป็นคนใหญ่คนโตมีผู้คนยกย่องนับถืออย่างมากมาย แต่เมื่อมาสู่ที่นี้แล้ว กลับรู้สึกว่าตนเองด้อยและหมดค่าลงไปแทบไม่มีอะไรเหลือเลยในทำนองเดียวกัน ก็มีหลายต่อหลายรายที่เมื่อครั้งอยู่ในโลกมนุษย์ เป็นผู้ต่ำต้อยและอาภัพเสียเหลือประมาณ แต่เมื่อมาสู่สถานที่นี้แล้วกลับรู้สึกว่ามีผู้นิยมนับถือยกย่องเป็นอย่างสูง จนกระทั่งตนเองก็เกือบจะไม่เชื่อว่าจะเป็นไปได้ถึงเพียงนั้น ณ ที่นี้เราวัดความสูงต่ำของบุคคลกันด้วยความบริสุทธิ์แห่งจิตของผู้นั้น ๆ อย่างเดียว

ในโลกทิพย์นี้ เราจะปิดบังหรือสวมหน้ากากกันไม่ได้อีกต่อไป เพราะเราจะเปิดเผยลักษณะประจำตัว หรือธาตุแท้ของเราสิ้นเชิง เราจะเห็นผู้อื่น และผู้อื่นก็จะเห็นเราตามความเป็นจริงทุกประการ

สมดังที่พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้ว่า

บุคคลที่ได้ทำบุญไว้ ย่อมบันเทิงใจในโลกทั้งสองคือในโลกนี้ก็บันเทิงใจ ละจากโลกนี้ไปแล้วก็ย่อมบันเทิงใจในโลกหน้าอีก และทุกครั้งเมื่อนึกขึ้นมาว่า เราได้ทำบุญไว้ก็ย่อมบันเทิงใจ และเมื่อไปสู่สุคติแล้วย่อมบันเทิงใจเพิ่มขึ้นอีกหลายเท่า

และอีกแห่งหนึ่ง พระพุทธเจ้าก็ตรัสไว้ว่า สำหรับบุคคลที่รู้แล้วว่า เราไม่อาจจะเอาชนะความแก่และความตายได้ ก็ควรจะปลูกฝังความเชื่อไว้ให้มั่นคงในพระ-รัตนตรัย ประพฤติแต่กายสุจริต, วจีสุจริต, มโนสุจริต เพราะคนที่มีศรัทธามั่นคงในพระรัตนตรัย ประพฤติแต่ความดีอยู่เสมอนั้น เมื่อยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ก็จะได้รับคำสรรเสริญจากบัณฑิตทั้งหลาย และเมื่อละจากโลกนี้ไปแล้วก็จะไปมีความสุขมีความบันเทิงใจอยู่ในสวรรค์อีก

(คัดมาจากบางส่วนของหนังสือโลกทิพย์ได้รับอนุญาตจาก
อาจารย์ พร รัตนสุวรรณ สำนักค้นคว้าวิญญาณ)

จากลูกน้อย

การปฏิวัติไทย ๒ แนวทาง

สวัสดี ท่านอาจารย์และเพื่อนนิสิตนักศึกษา ที่เคารพ

กระผม พลโท หาญ ลีนานนท์ รู้สึกเป็นเกียรติอย่างสูง ที่ได้รับเชิญให้มาพูดในเรื่องการปฏิวัติไทย ๒ แนวทาง เพราะเรื่องที่จะพูดคุยกันนี้ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความมั่นคงปลอดภัยของชาติ

ก่อนอื่น ผมขอออกตัวก่อนว่า ผมจะพูดในฐานะประชาชนคนหนึ่งที่ไม่ได้เกี่ยวกับหน้าที่ราชการหรือสถาบันกองทัพบกแต่อย่างใด ดังนั้น ขอได้โปรดกรุณาเข้าใจตามนี้ด้วย

เอาละครับ เพื่อไม่ให้เป็นการเสียเวลา ผมจะขออนุญาตเข้าเรื่องเลย

ปัญหาที่เราจะพูดกันคือ การปฏิวัติไทย ๒ แนวทาง ก่อนอื่นผมจะขอวิเคราะห์ประเด็นที่จะพูด คือ ประการแรก – การปฏิวัติ, และประการที่สองแนวทางการปฏิวัติ ประการสุดท้ายคือ การปฏิวัติไทย

ต่อประเด็นแรก – การปฏิวัติ ทุกท่านคงจะเข้าใจกันดีว่า การปฏิวัติคืออะไร ตามทรรศนะของผม ผมคิดว่า การปฏิวัติก็คือการเปลี่ยนแปลงจากของเก่า ไปสู่ของใหม่ที่ดีกว่า และการเปลี่ยนนี้มีอัตราการเปลี่ยนที่รวดเร็ว ดังนั้น การปฏิวัติจึงมีความหมายที่แจ่มชัดและหนักแน่นกว่าการปฏิรูป หรือมีน้ำหนักยิ่งกว่าการบูรณาการ

เมื่อการปฏิวัติเป็นการเปลี่ยนแปลง จากของเก่าไปสู่ของใหม่ในอัตราความเร็วสูงและดีขึ้น การเปลี่ยนแปลงนี้จึงจำเป็นจะต้องมีวิธีการและกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่รัดกุม เข้มแข็ง เด็ดขาดอย่างเพียงพอ

การปฏิวัติเมื่อเกิดขึ้นอาจจะชนะหรือล้มเหลวก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นชัยชนะหรือล้มเหลว ก็อาจจะเกิดขึ้นได้ทั้งที่รุนแรงหรือไม่รุนแรงก็ได้

อย่างไรก็ตาม การปฏิวัติที่ชนะและไม่รุนแรงนั้น นับเป็นความต้องการสูงสุดของนักปฏิวัติทั้งปวง หัวใจของการปฏิวัติจึงอยู่ที่ความมีศิลปของผู้นำของขบวนปฏิวัติ ศิลปของขบวนปฏิวัตินั้น จะเกิดขึ้นได้ย่อมจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญหลายด้าน ที่สำคัญคือ

ประการแรก – จะต้องมีอุดมการ – ว่าจะปฏิวัติไปสู่อะไร อะไรเป็นอุดมการของขบวนปฏิวัติ จะต้องตอบให้ได้ ขบวนปฏิวัติใดที่ค้นหาอุดมการไม่ได้ หรือมีอุดมการชนิดเพ้อฝัน หรือมีอุดมการคลุมเครือ ล้วนแต่พบจุดจบเดียวกัน คือ ความตาย และความพ่ายแพ้ อุดมการจึงเป็นปัจจัยเอกของขบวนปฏิวัติ ในโลกปัจจุบัน ขบวนปฏิวัติทั้งหลายมีทางเลือกอยู่ ๓ อุดมการ คือ

– อุดมการเพื่อสร้างสังคมประชาธิปไตย

– อุดมการเพื่อสร้างสังคมคอมมิวนิสต์

– อุดมการเพื่อสร้างสังคมฟาสซิสต์ (เผด็จการ)

อุดมการเหล่านี้ล้วนเกิดจากพื้นฐานของความรู้ความเข้าใจอย่างแจ่มชัด ต่อปัญญาปรัชญา ปัญหาทฤษฎี และปัญหาประวัติศาสตร์ของสังคมนั้น ๆ

ประการที่สอง – จะต้องมีเป้าหมาย ขบวนปฏิวัตินั้น จะทำอะไรจะต้องมีเป้าหมายของการปฏิบัติ เป้าหมายนั้นกำหนดขึ้นจากวัตถุประสงค์ของอุดมการเป็นสำคัญ เป้าหมายของขบวนปฏิวัตินั้น จะต้องมีเพียงเป้าหมายเดียวและเป็นเป้าหมายหลัก จะมีหลายเป้าหมายไม่ได้ จากเป้าหมายนี้จะทำให้เกิดแนวทางการปฏิวัติได้ ปัจจุบันเป้าหมายของการปฏิวัติมีอยู่ ๒ เป้าหมาย คือ

– เพื่อทำการปฏิวัติประชาธิปไตย

– เพื่อทำการปฏิวัติสังคมนิยม

ดังนั้นแนวทางของการปฏิวัติจึงเกิดมีอยู่ ๒ แนวทางดังกล่าว ปัญหาที่มีอยู่เวลานี้ก็คือ เป้าหมายการปฏิวัติประชาธิปไตย จะต้องเกิดขึ้นก่อน และเป็นขั้นตอนแรกที่จะทำการปฏิวัติสังคมนิยมต่อไป สังคมประชาธิปไตยเกิดจากการปฏิวัติประชาธิปไตย สังคม

คอมมิวนิสต์เกิดจากการปฏิวัติสังคมนิยม แต่การปฏิวัติสังคมนิยมจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากไม่ได้ทำการปฏิวัติประชาธิปไตยเสียก่อน ส่วนสังคมเผด็จการไม่ได้เกิดจากการปฏิวัติ แต่เกิดจากการรัฐประหารด้วยอำนาจ

ประการที่สาม – จะต้องมีวิธีการ ขบวนปฏิวัติทุกขบวน จะต้องมีหรือจะต้องกำหนดวิธีการของตนขึ้น วิธีนี้เกิดจากการกำหนดจากเป้าหมายของการปฏิวัติ ซึ่งเป้าหมายนี้ทำให้เกิดแนวทาง วิธีการปฏิวัติจึงเป็นภาพสะท้อนของแนวทางนั่นเอง ต่อปัญหาวิธีการนี้เอง จึงทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ที่จะต้องดำเนินการต่อไป เช่น

– ปัญหานโยบาย

– ปัญหายุทธศาสตร์และยุทธวิธี

– ปัญหาการต่อสู้

โดยสรุป การปฏิวัติใด ๆ จะเกิดขึ้นได้นั้น จะต้องมีองค์ประกอบ ๓ ประการที่สำคัญ คือ อุดมการ – เป้าหมาย – วิธีการ นี้เสมอ การปฏิวัติจะสำเร็จและบรรลุผลได้นั้น ขึ้นอยู่กับศิลปของผู้นำขบวนปฏิวัตินั้น ๆ ที่จะใช้ความรู้ความเข้าใจอย่างแจ่มชัด ที่สำคัญที่สุดคือ จินตภาพของการมีศิลปการปฏิวัติที่ถูกต้อง เป็นไปได้และสอดคล้องกับความจริงแท้ของสังคมที่ต้องการปฏิวัติเสมอ

ต่อไปนี้ กระผมจะขอเรียนในเรื่องการปฏิวัติสักเล็กน้อย ความจริงแล้วการปฏิวัตินั้นมีอยู่ ๓ ชนิดด้วยกัน จึงจะเรียกว่าเป็นการปฏิวัติที่สมบูรณ์ กล่าวคือ

– จะต้องมีการปฏิวัติทางการเมือง

– จะต้องมีการปฏิวัติทางเศรษฐกิจ

– จะต้องมีการปฏิวัติทางสังคม

การปฏิวัติที่สมบูรณ์ จะต้องประกอบด้วยองค์ ๓ นี้เสมอ จึงจะเรียกว่าเป็นการปฏิวัติอย่างแท้จริง การปฏิวัติที่ถูกต้องนั้น จะต้องเกิดขึ้นตามลำดับ คือ

จะต้องมีการปฏิวัติทางการเมืองเสียก่อน จึงจะทำการปฏิวัติเศรษฐกิจได้ และจึงปฏิวัติสังคมให้บรรลุอุดมการของขบวนปฏิวัติได้ จะไม่มีขบวนปฏิวัติใดเริ่มลงมือปฏิวัติทางสังคม หรือลงมือกระทำการปฏิวัติเศรษฐกิจ เพราะเป็นการกระทำที่สวนทางของกระบวนการปฏิวัติ

การปฏิวัติทางการเมืองนั้น มีวัตถุประสงค์ที่จะเข้าครอบครองอำนาจปกครองสูงสุดของประเทศ และดำเนินการสถาปนาระบอบการปกครองที่ประชาชนต้องการขึ้น เมื่อระบอบปกครองประเทศมีความมั่นคงเข้มแข็ง และมีเสถียรภาพอย่างแท้จริงแล้ว ระบอบการปกครองจะเป็นตัวที่จะนำไปสู่การปฏิวัติเศรษฐกิจของประเทศ ที่สอดคล้องกับระบอบปกครอง และเป็นพื้นฐานหรือเป็นรากฐานอันสำคัญของระบอบปกครอง ระบบเศรษฐกิจที่ถูกสร้างขึ้นโดยระบอบปกครอง จะสามารถเจียรนัยสังคมให้มีการพัฒนาขึ้นเป็นสังคมตามอุดมการได้สมบูรณ์

โดยสรุป การปฏิวัติทางการเมือง มุ่งไปสู่การสถาปนาระบอบการปกครองที่มีเสถียรภาพ ระบอบการปกครองอย่างมีระบบและมีเสถียรภาพ จะเป็นตัวชี้นำไปสู่การปฏิวัติทางเศรษฐกิจ เพื่อสถาปนาระบบและโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับระบบทางการเมือง และจะทำให้เกิดระบบทางสังคมที่เป็นอุดมการ ตามกระบวนการปฏิวัติโดยลำดับ

จะไม่มีประเทศใดที่ทำการปฏิวัติเศรษฐกิจ เพื่อไปทำการปฏิวัติการเมือง หรือปฏิวัติสังคมเพื่อไปปฏิวัติเศรษฐกิจกับการเมืองได้

ดังนั้น ในการปฏิวัติทั้งหลายนั้น การปฏิวัติการเมืองนับว่าสำคัญที่สุด และจะต้องเกิดขึ้นเป็นอันดับแรกเสมอ ไม่มีการปฏิวัติทางการเมือง ก็จะไม่มีการปฏิวัติเกิดขึ้น

ลำดับต่อไปนี้ กระผมจะขอพูดเฉพาะการปฏิวัติทางการเมือง

การปฏิวัติทางการเมือง คือ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั่นเอง แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง คือ การเปลี่ยนแปลงอำนาจปกครองประเทศ ซึ่งมีอยู่ ๒ ลักษณะ คือ

– การเปลี่ยนแปลงอำนาจบุคคล หรือ
การเปลี่ยนแปลงอำนาจของคณะบุคคล
– การเปลี่ยนแปลงอำนาจของประชาชน

บุคคลคนเดียวถ้ามีอำนาจปกครองสูงสุดเพียงคนเดียว เรียกว่า มีอำนาจปกครองแบบสมบูรณ์ จึงเป็นเผด็จการ การมีอำนาจของคณะบุคคลในการปกครองประเทศ ก็เรียกได้ว่ามีอำนาจปกครองแบบรวมศูนย์ จึงเป็นเผด็จการ ส่วนการมีอำนาจของประชาชนในการปกครองประเทศ ก็เรียกได้ว่ามีอำนาจปกครองแบบประ-ชาชน จึงเป็นประชาธิปไตย

การเปลี่ยนแปลงอำนาจปกครองประเทศ จึงเป็นเรื่องของการช่วงชิงอำนาจปกครองประเทศของคน ๒ กลุ่ม คือ คนกลุ่มน้อย กับคนกลุ่มใหญ่

การเอาอำนาจปกครองจากคนกลุ่มน้อย มาเป็นของคนกลุ่มใหญ่หรือส่วนใหญ่ เป็นการเปลี่ยนแปลงทางประชาธิปไตย แต่การเอาอำนาจปกครองจากคนกลุ่มใหญ่ มาเป็นของคนกลุ่มน้อย จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงทางเผด็จการ

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง จึงมีอยู่ ๒ อย่าง คือ การเปลี่ยนแปลงทางประชาธิปไตย กับการเปลี่ยนแปลงทางเผด็จการ การเปลี่ยนแปลงทั้งสองชนิดนี้ จึงมีลักษณะเป็นการแย่งชิงอำนาจปกครองประเทศ ระหว่างกลุ่มเผด็จการ (คนส่วนน้อย) กลับกลุ่มประชาธิปไตย (คนส่วนใหญ่) นั่นเอง

ความยุ่งยากของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมีอยู่ตรงนี้ และเป็นภาระหน้าที่อันหนักหน่วงของขบวนปฏิวัติทั้งปวง ความสำเร็จหรือความล้มเหลวอยู่ตรงนี้เอง

โดยสรุป การปฏิวัติทางการเมืองก็คือ การเปลี่ยนแปลงอำนาจปกครองประเทศ ซึ่งเกิดขึ้นอยู่ ๒ ขั้นตอน คือ เปลี่ยนจากบุคคลมาสู่อำนาจของคณะ และเปลี่ยนจากอำนาจของคณะมาสู่สังคมของประเทศ การเปลี่ยนแปลงทั้งสองขั้นตอนโดยสรุป เป็นการแย่งชิงอำนาจปกครองประเทศของคนกลุ่มน้อย (เผด็จการ) กับคนกลุ่มใหญ่ (ประชาธิปไตย)

เมื่อกล่าวมาถึงตอนนี้แล้ว กระผมจะใคร่พูดต่อไปถึงเรื่อง **แนวทางการปฏิวัติ**เสียเลย

แนวทางการปฏิวัติทางการเมือง ก็คือ แนวทางการเปลี่ยนแปลง อำนาจปกครองประเทศนั่นเอง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากเป้าหมายทางการเมืองที่ได้กล่าวแล้วในตอนต้น กล่าวคือ แนวทางการปฏิวัติประชาธิปไตยกับแนวทางการปฏิวัติสังคมนิยม

แนวทางการปฏิวัติประชาธิปไตย คือ การเปลี่ยนแปลงอำนาจการปกครองจากคนกลุ่มน้อยให้มาเป็นอำนาจปกครองของคนกลุ่มใหญ่

แนวทางการปฏิวัติสังคมนิยม คือ การเปลี่ยนแปลงอำนาจการปกครองจากคนกลุ่มใหญ่ ให้มาเป็นอำนาจปกครองของคนกลุ่มน้อย โดยชาวสังคมนิยมคอมมิวนิสต์

แนวทางปฏิวัติสังคมนิยม จะเกิดขึ้นได้โดยอาศัยแนวทางการปฏิวัติประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานต่อสู้ ดังนั้น การปฏิวัติประชาธิปไตย และแนวทางปฏิวัติประชาธิปไตย จึงเป็นเครื่องมือของนักประชาธิปไตย และนักสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่ปฏิวัติ

ดังนั้น เรื่องที่เราจะพูดกันต่อไปก็คือ **การปฏิวัติประชาธิปไตย** และ **แนวทางการปฏิวัติประชาธิปไตย**

ผมขอย้ำอีกว่า แนวทางการปฏิวัติประชาธิปไตย คือ การเปลี่ยนแปลงอำนาจการปกครอง จากคนกลุ่มน้อยให้มาเป็นอำนาจปกครองของคนกลุ่มใหญ่ จึงเป็นแนวทางของคนกลุ่มใหญ่ ที่จะต้องสู้เพื่อให้มีอำนาจในการปกครองประเทศเป็นของตนเอง

แนวทางการปฏิวัตินี้เอง ที่เป็นการช่วงชิงกันอยู่ ๒ ขบวนการ คือ ขบวนประชาธิปไตย กับขบวนคอมมิวนิสต์ และเป็นการต่อสู้กันระหว่างสองขบวนนี้เสมอ

บนเส้นทางการปฏิวัตินี้ จึงมีการยึดถือแนวทางการปฏิวัติประชาธิปไตยที่แตกต่างกันของ ๒ ขบวนนี้ด้วย คือ **แนวทางปฏิวัติประชาธิปไตยของขบวน**

ประชาธิปไตย กับ **แนวทางปฏิวัติประชาธิปไตยของขบวนคอมมิวนิสต์** ความจริงอันหนึ่งที่ปรากฏขึ้นก็คือ **การปฏิวัติประชาธิปไตย จะเกิดขึ้นในประเทศที่มีการปกครองเผด็จการเท่านั้น การปฏิวัติประชาธิปไตย จะไม่เกิดขึ้นในประเทศที่เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์**

ต่อไปผมอยากจะขอเรียนในเรื่อง–แนวทางการปฏิวัติประชาธิปไตยของขบวนคอมมิวนิสต์ สักเล็กน้อย

ในขั้นการปฏิวัติประชาธิปไตยเพื่อเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนี้ ขบวนคอม-มิวนิสต์จะไม่ทำสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ แต่พวกเขาจะทำประชาธิปไตย ต่อปัญหาประชาธิปไตยของคอมมิวนิสต์นี้ ไม่ใช่ระบอบประชาธิปไตยที่เกี่ยวกับอำนาจปกครอง แต่ปัญหาประชาธิปไตยของคอมมิวนิสต์ เป็น **วิธีการประชาธิปไตย** เท่านั้น วิธีการประชาธิปไตย เป็นเพียงยุทธวิธีหรือกลลวง ที่นำเอาคนส่วนใหญ่ไปทำการปฏิวัติประชาธิปไตย วิธีการนี้จึงทำให้คนส่วนใหญ่ของประเทศ ที่ถูกกดขี่ด้วยระบอบปกครองเผด็จการ เข้าร่วมกับขบวนคอมมิวนิสต์โดยไม่รู้ตัว หรือบางทีก็เรียกว่าเป็นแนวร่วมทางการเมืองของขบวนคอมมิวนิสต์โดยไม่ได้เจตนา

ปัญหาวิธีการประชาธิปไตยนี้ คนส่วนใหญ่ต้องระมัดระวัง ถ้าหากขบวนคอมมิวนิสต์ใช้วิธีการประชาธิปไตยได้สำเร็จ เขาก็สถาปนาระบอบเผด็จการสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ต่อไป คนส่วนใหญ่จะผิดหวัง เพราะแทนที่จะได้ระบอบประชาธิปไตย แต่กลับได้ระบอบเผด็จการสังคมนิยมคอมมิวนิสต์แทน

ปัญหาระบอบเผด็จการสังคมนิยมคอมมินิสต์นี้ ขบวนคอมมิวนิสต์ยังหลอกลวงคนส่วนใหญ่ต่อไป พวกขบวนคอมมิวนิสต์จะไม่เรียกว่า ระบอบเผด็จการสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ หรือระบอบเผด็จการของชนกรรมาชีพ หรือระบอบเผด็จการสมบูรณ์แบบ แต่ขบวนคอมมิวนิสต์จะเรียกว่า ระบอบประชาธิปไตยแผนใหม่ หรือระบอบประชาธิปไตยของประชาชน

ปัญหาการปฏิวัติประชาธิปไตยของขบวนคอมมิวนิสต์นั้น เขามีอุดมการเพื่อสังคมคอมมิวนิสต์ มีเป้าหมายที่จะปฏิวัติสังคมนิยม โดยอาศัยการปฏิวัติประชาธิปไตย

เป็นพื้นฐาน แนวทางของเขาในขั้นต้นคือ แนวทางปฏิวัติประชาธิปไตย หากประสบชัยชนะ เขาก็จะยึดถือแนวทางปฏิวัติสังคมนิยมต่อไป

ในการปฏิวัติประชาธิปไตยขั้นต้น เขาต้องอาศัยกำลังทางการเมือง หรือพลังประชาธิปไตยที่หลอกลวงได้ กับกำลังทางทหาร หรือหลังกองทัพปลดแอก หรือพลังกองทัพแดง

ขบวนคอมมิวนิสต์ใช้กำลังทางการเมือง มีเป้าหมายเพื่อโค่นล้มคณะรัฐบาลของประเทศ ส่วนกำลังทางทหารมีเป้าหมายเพื่อทำลายกองทัพแห่งชาติ การปฏิวัติประชาธิปไตยของขบวนคอมมิวนิสต์ จะต้อง**ใช้วิธีการรุนแรง**เสมอ วิธีการรุนแรงของขบวนนี้ แสดงออกได้เป็น ๒ ทาง คือ **การสงครามประชาชน กับการลุกขึ้นสู้ด้วยอาวุธ การสงครามประชาชนเป็นแนวทางปฏิวัติประชาธิปไตยตามแนวความคิดของจีน ส่วนการลุกขึ้นสู้ด้วยอาวุธ เป็นการปฏิวัติประชาธิปไตยตามแนวความคิดของโซเวียต**

การโค่นล้มคณะรัฐบาล หรือระบอบการปกครองประเทศ ด้วยพลังทางการเมืองนั้น ขบวนคอมมิวนิสต์จะต่อสู้ในเมือง เพื่อสร้างสถานการณ์ปฏิวัติให้มีความรุนแรง และนำความรุนแรงนั้นไปสู่สถานการณ์ปฏิวัติด้วยอาวุธต่อไป

โดยสรุป **แนวทางการปฏิวัติประชาธิปไตยของขบวนคอมมิวนิสต์ คือ แนวทางรุนแรง หรือแนวทางการใช้อาวุธเป็นหลัก ปัญหาชี้ขาดของชัยชนะในการปฏิวัติของคอมมิวนิสต์ คือ กองกำลังทางการเมือง** หรือพูดให้ชัดคือ **พลังประชาธิปไตยของประชาชนนั่นเอง** ถ้าพลังนี้สนับสนุนขบวนคอบมิวนิสต์ จะด้วยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม จะสามารถทำให้ขบวนคอมมิวนิสต์มีชัยชนะ จะสามารถยึดอำนาจรัฐได้ และเปลี่ยนแปลงการเมืองจากระบอบเผด็จการ ไปสู่ระบอบเผด็จการชนกรรมาชีพได้สำเร็จ

ต่อไปนี้ กระผมจะขอพูดถึงเรื่อง **การปฏิวัติประชาธิปไตยของขบวนประชาธิปไตย และแนวทางของขบวนประชาธิปไตยในการปฏิวัติ**

ผมขอเน้นอีกทีว่า การปฏิวัติประชาธิปไตยของคอมมิวนิสต์นั้น ใช้วิธีการรุนแรง ซึ่งหมายความว่า เขาจะมีนโยบายปฏิวัติที่รุนแรง มียุทธศาสตร์และยุทธวิธีที่รุนแรง และมีการต่อสู้ที่รุนแรง อาจจะเป็น **สงครามประชาชน** หรือ **การลุกขึ้นต่อสู้ด้วยอาวุธ**

อันนี้เป็นการปฏิวัติที่แตกต่างจากการปฏิวัติประชาธิปไตยของขบวนประชาธิปไตย ซึ่งยึดถือการปฏิวัติที่สันติไม่รุนแรง อย่างไรก็ตาม **การปฏิวัตินั้นขึ้นอยู่กับศิลปและจินตภาพของผู้นำขบวนปฏิวัติ** ว่าจะนำการปฏิวัติได้อย่างราบรื่นเพียงใด

โดยทั่วไปแล้ว เงื่อนไขภายในจะเป็นผู้กำหนดระดับความรุนแรงของการปฏิวัติ เงื่อนไขภายในที่สำคัญ คือ

๑. ระบอบปกครองเดิมเป็นเผด็จการเข้มแข็งหรือไม่

๒. กองทัพเป็นประชาธิปไตยหรือไม่

๓. ระบบราชการเป็นประชาธิปไตยหรือไม่

๔. ระบบเศรษฐกิจกดขี่ขูดรีดทารุณเพียงใดหรือไม่

๕. สังคมมีกฎเกณฑ์ยึดถือ Law & Order เพียงใดหรือไม่

๖. สังคมมีกลุ่มอิทธิพลอันธพาลอยู่มากมายเพียงใดหรือไม่

๗. ขบวนปฏิวัติมี Leader และ Leadership ที่ถูกต้องหรือไม่

๘. ขบวนปฏิวัติมีทฤษฎีและแนวทางถูกต้องหรือไม่

๙. ขบวนปฏิวัติมีกำลังการเมืองเข้มแข็งหรือไม่

๑๐. ขบวนปฏิวัติมีกำลังทางทหารเข้มแข็งหรือไม่

๑๑. ขบวนปฏิวัติมีการกระทำอันชอบธรรมในแผ่นดินหรือไม่

โดยสรุปแล้ว เงื่อนไขภายในที่เป็นตัวชี้ขาดในการปฏิวัติ ว่าจะสำเร็จได้หรือไม่ และจะรุนแรงเพียงใดหรือไม่ เช่นการปฏิวัติในอังกฤษไม่รุนแรง การปฏิวัติ

ในฝรั่งเศสรุนแรง การปฏิวัติในอเมริกามีสงคราม การปฏิวัติในอินเดียไม่มีสงคราม การปฏิวัติในญี่ปุ่นไม่รุนแรง การปฏิวัติในไนจีเรียรุนแรง เป็นต้น

จึงเห็นได้ว่า ความรุนแรงหรือไม่รุนแรงในการปฏิวัตินั้น เกิดจากศิลปและจินตภาพของขบวนปฏิวัติที่มีเงื่อนไขภายในชาติ เป็นตัวกำหนดเป็นสำคัญ

ฉะนั้น ขบวนประชาธิปไตยที่จะปฏิวัติประชาธิปไตยได้สำเร็จนั้น จะต้องแก้ปัญหาและชี้นำเงื่อนไขภายในได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัดกุม หากไม่สามารถจะชี้นำเงื่อนไขภายใน จนสามารถควบคุมสถานการณ์ได้อย่างสมบูรณ์แล้ว ย่อมจะเกิดความรุนแรงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผิดกับขบวนคอมมิวนิสต์นั้น ต้องการความรุนแรงจึงจะปฏิวัติสำเร็จ และก้าวไปสู่การเป็นคอมมิวนิสต์เต็มรูปได้ จึงเห็นได้ชัดว่า การปฏิวัติประชาธิปไตยของขบวนประชาธิปไตยนั้น มีความยากลำบากยิ่งกว่าขบวนคอม-มิวนิสต์หลายเท่า และจะต้องอาศัยขบวนปฏิวัติที่มีศิลปและจินตภาพที่ถูกต้องแจ่มชัดอีกด้วย

การปฏิวัติประชาธิปไตยของขบวนประชาธิปไตย จึงจำเป็นจะต้องอาศัยเครื่องมือสำคัญในการปฏิวัติ ๒ ด้าน คือ

ประการแรก – ด้านกองทัพ และข้าราชการถืออาวุธอื่น ๆ

ประการที่สอง – ด้านประชาชนที่มีการจัดตั้ง

ไม่ว่าจะเป็นด้านกองทัพ หรือด้านประชาชน จะต้องจัดตั้งให้เป็นขบวนประชาธิปไตยให้ได้ หมายความว่า กองทัพจะต้องติดอาวุธทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย และให้กองทัพมีศรัทธาเชื่อมั่นในลัทธิและระบอบประชาธิปไตยส่วนในด้านประชาชน จะต้องจัดตั้งให้เป็นประชาธิปไตย เข้าหนุนกองทัพในการปฏิวัติประชาธิปไตยตามภารกิจร่วมกัน

ความพร้อมของกองทัพประชาธิปไตย กับความพร้อมของประชาชนประชา-ธิปไตย จะเป็นหลักประกันการปฏิวัติที่ไม่รุนแรง หากประชาชนพร้อม แต่กองทัพไม่พร้อม การปฏิวัติก็จะรุนแรง หรือในทางกลับกัน กองทัพพร้อม แต่ประชาชนไม่พร้อม การปฏิวัติก็รุนแรงได้

การปฏิวัติประชาธิปไตยในประเทศใดประเทศหนึ่งนั้น กระทำได้อยู่ ๒ วิธีการ คือ

วิธีแรก Bottom up หรือล่างขึ้นบน

วิธีที่สอง Top down หรือบนลงล่าง

วิธีบนลงล่างไม่รุนแรง และทำได้ง่ายกว่า ส่วนวิธีล่างขึ้นบนรุนแรง หรือรุนแรงมาก และทำได้ยาก

ปัญหาคือ บนจะพร้อมหรือไม่ และล่างจะเต็มใจเอาด้วยหรือไม่ หรือล่างพร้อม แต่บนไม่พร้อม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นวิธีใดก็ตาม ปัญหาชี้ขาดอยู่ที่ความพร้อมของกองทัพ กับความพร้อมของประชาชนเป็นสำคัญ

ดูตัวอย่างจากขบวนคอมมิวนิสต์ เขาใช้เวลานานมากเพื่อเตรียมกองทัพให้พร้อม และเขาก็หลอกลวงประชาชนให้พร้อม พอได้เวลาขบวนคอมมิวนิสต์ก็ยึดเมืองได้ ดังนั้น ปัญหาบนหรือปัญหาล่างจึงไม่ใช่สิ่งสำคัญ

ดังนั้น จะปฏิวัติประชาธิปไตยด้วยขบวนประชาธิปไตย ปัญหากองทัพต้องพร้อม ปัญหาประชาชนต้องพร้อม ปัญหาบนและปัญหาล่างจะต้องไม่ขัดขวางหรือไม่มีปัญหา ความสำเร็จจึงจะเกิดขึ้น

ตัวอย่างเวียดนามใต้ หรือลาว หรือเขมร ประชาชนพร้อม แต่กองทัพและปัญหาบนไม่พร้อม จึงพ่ายแพ้ต่อขบวนคอมมิวนิสต์

ตัวอย่างในมาเลเซีย กองทัพ, ปัญหาบน, ปัญหาล่าง, ปัญหาประชาชนพร้อมทุกอย่าง จึงเอาชนะขบวนคอมมิวนิสต์ได้ และปฏิวัติประชาธิปไตยสำเร็จจนขบวนคอมมิวนิสต์เข้ามาอยู่บริเวณชายแดนไทยแถว ๆ สงขลา ยะลา และสตูล เป็นต้น

วิธีการที่จะนำมาปฏิวัติประชาธิปไตยในประเทศนั้น จำเป็นต้องมีนโยบายปฏิวัติ, มียุทธศาสตร์ ยุทธวิธี และมีการต่อสู้ที่ถูกต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนด้วย

วิธีการที่จะนำมาใช้นั้น ย่อมเป็นปัญหายุทธวิธีที่ละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง และตั้งอยู่บนฐานของเงื่อนไขภายในที่เป็นความจริงแท้ของสังคม การวิเคราะห์จากข้อมูลที่เป็นความจริงแท้ ย่อมจะสามารถกำหนดยุทธวิธีที่ถูกต้อง และนำไปสู่ชัยชนะได้

ลำดับต่อไปนี้ กระผมจะขอพูดถึงประเทศของเราบ้าง ตามหัวข้อ การปฏิวัติไทย

ก่อนอื่น อยากจะพูดว่า ทำไมต้องปฏิวัติไทย อะไรทำให้ต้องปฏิวัติ และจะปฏิวัติกันอย่างไร

ประเทศไทยของเราในยุคใหม่ เชื่อได้ว่ามีการปฏิวัติกันจริง ๆ กัน ๒ ครั้ง คือ

ครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง มีการปฏิวัติการปกครองโดยไม่เปลี่ยนระบอบการปกครอง ตัวอย่างที่เห็นชัดคือ พระองค์ได้ทรงกระจายอำนาจปกครองให้ทันสมัย และได้ทรงเลิกทาส ในครั้งนั้นพระองค์ได้ทรงสละพระราชอำนาจปกครองอันเป็นของพระองค์ ให้เจ้านายชั้นสูงทรงปกครองแทนพระองค์เพื่อประโยชน์สุขของแผ่นดิน แม้พระองค์จะอยู่ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชก็ตาม แต่พสกนิกรมีประชาธิปไตยด้านเสรีภาพ ด้านกฎหมาย และด้านปกครองตนเองในท้องถิ่น พระองค์ได้ทรงเลิกทาสอย่างสันติ ซึ่งถือว่าเป็นการปฏิวัติประชาธิปไตยครั้งสำคัญที่สุดในรัชกาล จนประชาชนมีสิทธิเสรีภาพโดยสมบูรณ์ จึงเห็นได้ว่าพระเจ้าอยู่หัวในรัชสมัยที่ ๕ ได้ทรงปฏิวัติประชาธิปไตยครั้งแรกของประเทศ ทั้ง ๒ ด้าน คือ

- ด้านอำนาจอธิปไตย ด้วยการกระจายอำนาจ
- ด้านเสรีภาพ ด้วยการเลิกทาส

พระเจ้าอยู่หัวองค์ต่อมา ได้รับมอบพระราชกรณียกิจสืบมา โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ฯ ได้ทรงพัฒนาระบบประชาธิปไตยต่อจากพระราชบิดา เพื่อเตรียมการไปสู่การปฏิวัติประชาธิปไตยครั้งสุดท้าย คือ การเปลี่ยนระบอบการปกครองเลยทีเดียว พระองค์ทรงทดลองเมืองประชาธิปไตย โดยใช้ดุสิตธานีเป็นตุ๊กตา เพื่อให้ข้าราชการทั้งหลายฝึกจิตใจเป็นนักประชาธิปไตยและเข้าใจในปัญหาการสร้างระบบ

ประชาธิปไตยในการปกครอง พระองค์ทดลองยังไม่บรรลุผลก็เสด็จสวรรคตเสียก่อน พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ได้ทรงสืบทอดต่อมา และได้เตรียมการสำคัญ คือ

ทรงเตรียมพระองค์ที่จะเปลี่ยนระบอบการปกครอง ตามพระราชประสงค์ของสมเด็จพระราชบิดา คือ ทรงมอบอำนาจปกครองประเทศให้แก่ประชาชน โดยที่พระองค์จะทรงดำรงตำแหน่งเป็นพระมหากษัตริย์ ภายใต้รัฐธรรมนูญการปกครองประเทศ

ในระหว่างนี้พระองค์ได้เตรียมการร่างรัฐธรรมนูญปกครองประเทศขึ้น เพื่อจะได้สละพระราชอำนาจ และมอบรัฐธรรมนูญให้ประชาชนได้จัดการปกครองตนเองอย่างสมบูรณ์ ในระหว่างที่เตรียมการและเตรียมพระองค์อยู่ ก็เกิดการปฏิวัติประชาธิปไตยขึ้นโดยคณะราษฎร์

ดังนั้นการปฏิวัติครั้งที่สอง จึงเกิดขึ้นเมื่อคณะราษฎร์ได้ทำการปฏิวัติประชาธิปไตยด้วยการใช้วิธีการรัฐประหารยึดอำนาจปกครองประเทศจากพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ในปี ๒๔๗๕ พระองค์ทรงยินยอม และให้ความร่วมมือด้วยดี โดยการสนับสนุนให้มีรัฐธรรมนูญปกครองประเทศเสนอโดยคณะราษฎร์ และได้แก้ไขโครงการแผนเศรษฐกิจแห่งชาติด้วย

คณะราษฎร์จึงเป็นคณะปฏิวัติที่เปลี่ยนระบอบการเมืองได้สำเร็จ โดยการยึดอำนาจของพระเจ้าอยู่หัว มาให้แก่ประชาชนได้สำเร็จ และเป็นการปฏิวัติสันติ

คณะราษฎร์ยังไม่ทันที่จะมีการปฏิวัติเศรษฐกิจและสังคม ให้สอดคล้องกับระบอบปกครองแต่อย่างใด ก็มีรัฐประหารเกิดขึ้นหลายต่อหลายครั้งในกลุ่มผู้นำคณะราษฎร์ จนในที่สุดกลุ่มเผด็จการได้ครอบครองอำนาจปกครองอย่างสิ้นเชิง สืบทอดกันมาจนปัจจุบัน

ในยุคเผด็จการครองอำนาจชั้นต้นนั้น พระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า ภารกิจที่สมเด็จพระราชบิดาทรงมอบหมายให้กระทำต่อมานั้นไม่สำเร็จผล เพราะพระองค์ไม่สามารถจะมอบอำนาจปกครองให้แก่ราษฎรได้ พระองค์จึงทรงเสียสละพระราชสมบัติเสีย โดยพระองค์ได้ทรงประกาศในคำแถลงพระบรมราชโองการครั้งนั้นว่า

"ข้าพเจ้ายินดีเสียสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้านี้แก่ราษฎรทั้งหลาย แต่ข้าพเจ้าจะไม่ยินยอมมอบอำนาจนี้ให้แก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด หรือคณะหนึ่งคณะใด...."

จึงเห็นได้ชัดเจนว่า พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ไม่สมพระทัยที่ได้ทรงตั้งไว้ในเรื่องการปฏิวัติประชาธิปไตยด้วยพระองค์เอง จนได้เสียสละพระราชสมบัติ และเป็นการสะท้อนภาพให้เห็นเด่นชัดว่า การปฏิวัติประชาธิปไตยของคณะราษฎร์ประสบความล้มเหลว จะทำได้ก็แต่เพียงการรัฐประหาร ยึดอำนาจจากพระเจ้าอยู่หัวเท่านั้นเอง

นับจากปี ๒๔๗๕ ประเทศของเราไม่เคยมีการปฏิวัติอีกเลย มีแต่การรัฐประหารช่วงชิงอำนาจปกครองกันอยู่ในหมู่ผู้ปกครองเท่านั้น ข้าราชการทั้งหลายจึงอยู่ในระบอบเผด็จการมาโดยตลอด จนกลายเป็นระบบราชการในโครงสร้างของระบอบเผด็จการ อันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการปฏิวัติประชาธิปไตย กองทัพได้เข้ายึดกุมประเทศมาเป็นเวลายาวนาน จนมีจิตสำนึกและค่านิยมที่ฝังแน่นอยู่ในระบอบเผด็จการจนทุกวันนี้

อย่างไรก็ตาม การปฏิวัติประชาธิปไตยยังไม่บรรลุเป้าหมาย คือ ยังไม่สำเร็จ ดังนั้น อุดมการสังคมประชาธิปไตยของประเทศจึงยังไม่เกิดขึ้น การเรียกร้องให้ประเทศมีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง จึงมีอยู่ทั่วไป และมีตลอดเวลา และจะมีอีกต่อไปจนกว่าการปฏิวัติประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง และเป็นการปฏิวัติที่สำเร็จบรรลุเป้าหมาย จนบังเกิดสังคมประชาธิปไตยได้

ประเทศของเราจึงคงอยู่ในระบอบเผด็จการโดยคณะบุคคล หรือชนกลุ่มน้อยที่มีอำนาจปกครอง กลุ่มนี้เข้ายึดกุมอำนาจปกครองและอำนาจเศรษฐกิจอย่างแน่นหนามั่นคงเป็นลำดับ ประชาชนจึงไม่มีอำนาจปกครองเป็นของตนเอง ประชาชนของเราจึงมีได้ก็แต่เพียงเสรีภาพเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น ซึ่งก็เป็นการแสดงว่ายังพอจะมีประชาธิปไตยด้านเสรีภาพอยู่บ้าง และประชาชนก็คิดว่า ประชาธิปไตยด้านเสรีภาพนั้นคือประชาธิปไตย อันเป็นการเข้าใจผิดอย่างสิ้นเชิง เพราะตัวประชาธิปไตยนั้น

แท้จริงก็คือ อำนาจปกครองประเทศเป็นของประชาชน และประชาชนเป็นผู้จัดการปกครองด้วยตนเอง ตามลัทธิประชาธิปไตยสากลต่อไป

ดังนั้น ทำไมจึงจะต้องปฏิวัติประชาธิปไตย จึงหาคำตอบได้ชัดเจนว่า อำนาจปกครองและเสรีภาพต้องเป็นของประชาชนโดยสมบูรณ์ แล้วประเทศของเราจะไม่มีปัญหาประชาธิปไตย และไม่มีปัญหาขบวนคอมมิวนิสต์ ไม่มีปัญหารัฐประหาร ไม่มีปัญหากดขี่อีกต่อไป สันติสุขและสันติภาพจะเกิดขึ้นในแผ่นดิน พระราชประสงค์พระเจ้าอยู่หัว ได้ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง

ปัญหาต่อไปที่อยากจะพูดคือ อะไรทำให้มีการปฏิวัติประชาธิปไตย

เวลานี้มีผู้จะปฏิวัติอยู่ ๒ พวก คือ ขบวนประชาธิปไตย กับขบวนคอมมิวนิสต์ ส่วนพวกต่อต้านการปฏิวัติคือขบวนเผด็จการ การต่อสู้ในทางการเมืองในประเทศของเราจึงมีอยู่ ๓ พวกดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีอีกพวกหนึ่งที่มีความเป็นประชาธิปไตยอยู่บ้าง คือ ขบวนปฏิรูป

ขณะนี้ขบวนปฏิรูปกุมอำนาจประเทศ และจัดสรรการปกครองในลักษณะให้เสรีภาพประชาชนมากขึ้น แต่ยังไม่สามารถจะมอบอำนาจปกครองให้แก่ประชาชน เพราะอุปสรรคอันสำคัญที่ผูกพันเกี่ยวโยงกับกลุ่มเผด็จการ ที่ผูกขาดอำนาจการเมืองเศรษฐกิจมาเป็นเวลาช้านาน ดังนั้น ประเทศไทยจึงมีได้แต่เพียงเสรีภาพเท่านั้น

เหตุที่ไม่มีการให้อำนาจปกครองแก่ประชาชน จึงทำให้ประเทศของเรามีปัญหาอื่น ๆ ตามมา จนเป็นประเทศที่เต็มไปด้วยปัญหาเช่นในปัจจุบันนี้ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้จะไม่มีทางแก้ได้ตกไป จนกว่าปัญหาการปกครองจะแก้ได้เป็นอันดับแรก และการแก้ปัญหาการปกครองก็คือ การแก้ด้วยการปฏิวัติประชาธิปไตยเท่านั้น

ปัญหาที่นับได้ว่าสำคัญ ที่ผูกพันกับปัญหาปกครอง ได้แก่

- ปัญหาเสถียรภาพทางการเมืองของประเทศ
- ปัญหาความทรุดโทรมทางเศรษฐกิจ
- ปัญหาความเสื่อมทรามของสังคม

- ปัญหาขบวนคอมมิวนิสต์ในสงครามประชาชน

- ปัญหาการป้องกันประเทศ

กระผมจะขอพูดแต่ละปัญหาอย่างกว้าง ๆ เพื่อประกอบการพิจรณาว่า อะไรคือเหตุที่จะต้องปฏิวัติประชาธิปไตยกันแน่

ปัญหาแรกคือ ปัญหาเสถียรภาพทางการเมือง

เราต้องยอมรับกันว่า เวลานี้ประเทศของเรามีปัญหาเรื่องเสถียรภาพมาก เพราะ ความไม่มั่นคงทางการเมือง ทำให้เกิดความไม่มั่นคงของชาติ และทำให้เกิดความไม่มั่นคงของประชาชาติ ด้วยเหตุนี้ เสถียรภาพทางการเมืองจึงเป็นปัจจัยสำคัญของการทำให้ประเทศชาติมีหลักมั่นคง

หลักของประเทศของเรา นอกจากสถาบันสูงสุดจะมั่นคง กองทัพจะมั่นคงแล้ว เสถียรภาพจะต้องมั่นคงด้วย ความมั่นคงของเสถียรภาพทางการเมืองจะเกิดขึ้นได้ก็คือ การสนับสนุนทางการเมืองของประชาชน ประชาชนจะสนับสนุนทางการเมืองได้ ก็โดยที่ประชาชนมีอำนาจในการปกครองประเทศ และมีส่วนร่วมในการจัดการปกครอง ตามที่ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการ

ประเทศของเราจะไม่สามารถแสวงหาความมีเสถียรภาพมั่นคงด้วยวิธีอื่นใดนอกจากการสนับสนุนทางการเมืองของประชาชนทั้งประเทศ

ปัญหาเสถียรภาพเกิดจากอุปสรรคภายในหลายประการ เช่น ปัญหาการแทรกแซงทางการเมืองของกองทัพ ปัญหาพรรคนายทุน ปัญหาพรรคสภา ปัญหาการเลือกตั้ง ปัญหารัฐธรรมนูญ ปัญหา พ.ร.บ. พรรคการเมือง ปัญหาระบบรัฐสภา ปัญหาต่างชาติ ปัญหาระบบราชการ และปัญหาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน

ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในรูปใดก็ตาม ในการแก้ปัญหาเสถียรภาพทางการเมืองนั้นจะไม่สามารถแก้ได้ ในปัญหาหนึ่งปัญหาใดโดยเฉพาะแต่หมายถึงว่า จะต้องแก้ปัญหา

กันทั้งระบบเลยทีเดียว นั่นก็คือ การเปลี่ยนระบอบการปกครองนั่นเอง ปัญหาและอุปสรรคอื่น ๆ จะแก้ได้หมดไป การเปลี่ยนระบอบจะทำได้ก็โดยขบวนปฏิวัติประชาธิปไตยที่เข้มแข็งอย่างแท้จริงเท่านั้น

ปัญหาต่อไปคือ ปัญหาความทรุดโทรมทางเศรษฐกิจ

ประเทศของเราไม่เคยมีการปฏิวัติประชาธิปไตยได้สำเร็จ ดังนั้น การปฏิวัติทางเศรษฐกิจและทางสังคมจึงไม่เกิดขึ้น ประเทศของเราจึงพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยลำดับมา ภายใต้โครงสร้างของระบอบเผด็จการ ผลที่เกิดขึ้นคือ ประเทศของเราจึงมีระบบและโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นเผด็จการไปด้วย

โครงสร้างของระบบเศรษฐกิจที่เป็นเผด็จการ หรือที่ภาษาเศรษฐศาสตร์เรียกว่า ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโบราณ นั้น มีลักษณะพิเศษสำคัญ ๓ ประการ คือ

– มีการผูกขาดปัจจัยการผลิตและผลผลิต

– มีการขูดรีดดอกเบี้ย ค่าเช่า ค่าแรง

– มีการรวมศูนย์การผูกขาดและขูดรีด

จึงเห็นได้ว่า การผูกขาด – การขูดรีด – การรวมศูนย์ เป็นอุปสรรคอันเลวร้ายในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นส่วนรวม ประชาชนไทยที่เป็นหน่วยผลิต หรือหน่วยเศรษฐกิจพื้นฐาน คือ ชาวไร่ – ชาวนา – กรรมกร จึงถูกเอารัดเอาเปรียบตลอดมา ไม่ว่าจะผลิตได้มากหรือผลิตได้น้อย ผลที่ได้รับจากการผลิตหรือการประกอบการไม่ได้ส่งผลดีต่อประชาชนเป็นส่วนรวม สภาพทางชนชั้นจึงเป็นผลสะท้อนของระบบเศรษฐกิจของประเทศที่ล้าหลัง ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนจึงเป็นปัญหาหนักหน่วง ที่ไม่อาจจะแก้ไขได้ด้วยวิธีการใด ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทางเศรษฐกิจจนเข้าขั้นวิกฤตทางเศรษฐกิจนั้น ผลเสียหายและผลเดือดร้อนสูงสุดจะตกอยู่กับหน่วยผลิตพื้นฐานทั้งสิ้น ชนชั้นนายทุนผู้ผูกขาด ขูดรีด และรวมศูนย์ จะไม่

เดือดร้อนแต่อย่างใด เพราะเป็นผู้ควบคุมสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจอยู่ในมือ การควบคุมสถานการณ์เศรษฐกิจในมือได้ ย่อมจะก่อให้เกิดผลได้เอนกอนันต์

อำนาจและอิทธิพลของนายทุนเศรษฐกิจของประเทศขณะนี้ ที่สร้างปัญหาความเดือดร้อนและความวุ่นวายทางเศรษฐกิจ ได้แก่

- ปัญหาการกดขี่แรงงาน
- ปัญหาการขึ้นราคาสินค้าไม่เป็นธรรม
- ปัญหาการค้ากำไรเกินควร
- ปัญหาการกักตุนสินค้า
- ปัญหาดอกเบี้ยสูง
- ปัญหาการหลุดจำนอง
- ปัญหาการลงทุน

ปัญหาเหล่านี้ไม่สามารถจะแก้ได้ด้วยวิธีการใช้มาตรการทางเศรษฐกิจ หรือแก้ด้วยการใช้มาตรการทางการเงิน หรือมาตรการการคลัง ซึ่งมาตรการเหล่านี้ ทุกรัฐบาลได้พยายามใช้มาแล้วไม่ประสบควาสสำเร็จ สาเหตุสำคัญคืออำนาจเศรษฐกิจผูกขาด – ขูดรีด – รวมศูนย์ ได้เข้าไปมีบทบาทครอบงำ และเหนือกว่าอำนาจการปกครอง ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

เมื่ออำนาจปกครองอ่อนแอ ล้าหลัง และตกเป็นเครื่องมือของอำนาจเศรษฐกิจเช่นนี้ การแก้ปัญหาเศรษฐกิจจะทำได้เพียงอย่างเดียวคือ การทำให้อำนาจการเมืองเหนือกว่าอำนาจเศรษฐกิจ การที่จะทำให้ได้มีหนทางเดียวคือ การปฏิวัติประชาธิปไตยให้อำนาจการเมืองเป็นของประชาชนให้ได้อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน จะมีอิทธิพลสูงเพียงพอที่จะแก้ปัญหาเศรษฐกิจที่ทรุดโทรมได้อย่างมีผล และเกิดประสิทธิภาพ

ปัญหาต่อไปคือ ความเสื่อมทรามทางสังคม

สังคมของประเทศไทยทั่วไป เป็นสังคมเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ แม้สังคมเมืองจะขยายตัวเข้าไปสู่สังคมอุตสาหกรรมมากขึ้นก็ตาม สภาพของประชาชนโดยทั่วไปจึงมีชนชั้นที่หลากหลาย ซึ่งพอจะจำแนกได้ดังนี้คือ

- ชนชั้นสูง
- ชนชั้นกลาง
- ชนชั้นต่ำ

ในชนชั้นสูง ซึ่งเป็นชนชั้นอภิสิทธิ์ภายใต้ระบอบปกครองอย่างนี้ จึงมีสิทธิ มีเสรีภาพ มีอำนาจ มากกว่าทุกชนชั้น การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมของชนชั้นสูงจึงมีความสะดวกสบายยิ่งกว่าชนชั้นใด ๆ เพราะเป็นชนชั้นที่ควบคุมอำนาจปกครองและอำนาจเศรษฐกิจอยู่ในกำมือ ชนชั้นเหล่านี้จึงแบ่งออกได้เป็น นายทุนชาติ นายทุนตัวแทนต่างชาติ นายหน้า พ่อค้าคนกลาง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เป็นต้น ชนชั้นสูงมีค่านิยมและมีทรรศนะของจุดยืนอยู่ข้างเผด็จการเป็นส่วนใหญ่ เพราะต้องการความสงบภายใต้การกดขี่ ต้องการความสุขที่เกิดจากอำนาจ และต้องการความมั่งคั่งจากการขูดรีดและคอรัปชั่น ดังนั้น ชนชั้นสูงจึงเป็นชนชั้นที่ไม่ต้องการปฏิวัติประชาธิปไตย บางกลุ่มบางเหล่าจึงได้แสดงตนเป็นปฏิปักษ์ต่อการปฏิวัติอีกด้วย

ชนชั้นกลาง โดยพื้นฐานเป็นกำลังประชาธิปไตยที่สุด แต่ชนชั้นกลางไม่มีอำนาจสูงเพียงพอที่จะขับดันการปฏิวัติให้สำเร็จได้ แม้แต่ขบวนคณะราษฎร์จะทำได้ก็แต่เพียงการรัฐประหารเท่านั้น ชนชั้นกลางไม่เคยมีการรวมพลังเพื่อสร้างประเทศอย่างแท้จริง โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่แสดงออกของความเป็น**เสรีนิยม**มากที่สุด และไม่มีความคิดที่จะเป็น**ประชาธิปไตย** ความคิดเป็นเสรีนิยม คือความคิดเอาตัวรอด ความคิดฉวยโอกาส ความคิดที่เห็นแก่ตัว ดังนั้น เสรีนิยมจึงเป็นอุปสรรคต่อประชาธิปไตย และต่อต้านความคิดสังคมนิยมทุกรูปแบบอีกด้วย

จึงพอสรุปได้ว่า ความคิดของชนชั้นกลางที่เป็นเสรีนิยมของไทยนั้น หากไม่ได้พัฒนาไปสู่ความคิดประชาธิปไตยแล้ว โอกาสที่จะปฏิวัติประชาธิปไตยนั้นไม่มีทางจะบรรลุเป้าหมายได้

จึงเห็นได้ว่า ความคิดเสรีนิยมที่ไม่มีระบบอย่างนี้ จึงเป็นเครื่องมืออันร้ายกาจของระบอบเผด็จการที่คนชั้นสูงยึดกุมอยู่และใช้ครอบงำทางสังคมได้ สภาพเช่นนี้คือความจริงแท้ของระบบราชการ และระบบปกครองซึ่งได้ขยายตัวไปสู่การครอบงำทางเศรษฐกิจอีกด้วย

ความคิดเสรีนิยมที่รับใช้เผด็จการ จึงเป็นอันตรายอย่างที่สุดของสังคมในประเทศ เพราจะเป็นป้อมปราการอันสำคัญ ที่จะให้มีการต่อสู้อย่างรุนแรงกับความคิดสังคมนิยมของขบวนคอมมิวนิสต์ ที่มีการจัดตั้งรัดกุมของหน่วยผลิตพื้นฐาน คือ กรรมกร – ชาวไร่ – ชาวนา อันตรายใหญ่หลวงจะเกิดขึ้น เมื่อเกิดวิกฤติการณ์ขึ้นภายในประเทศ ผลสะท้อนของการต่อสู้ก็คือ สภาพอนาธิปไตย บ้านเมืองจะสับสนวุ่นวาย ไร้กฎเกณฑ์

ดังนั้น ความคิดเสรีนิยมของคนชั้นกลาง หากได้พัฒนามาเป็นความคิดประชาธิปไตยของชนชั้นกลางได้อย่างมีระบบและมีการจัดตั้งแล้ว จะสามารถเอาชนะความคิดเผด็จการ และความคิดคอมมิวนิสต์ได้อย่างเด็ดขาด ผลสะท้อนจากความคิดประชาธิปไตยของชนชั้นกลางคือ ปฏิวัติประชาธิปไตยสำเร็จ และประเทศมีระบอบปกครองประชาธิปไตยได้อย่างสมบูรณ์

ในชนชั้นต่ำนั้น จากสภาพสังคมที่เป็นเกษตรกรรมในชนบท และเป็นอุตสาหกรรมในเมือง จึงเกิดเป็นชนกรรมาชีพขึ้นทั้งในชนบทและในเมือง การผูกขาด – ขูดรีด – รวมศูนย์ทางเศรษฐกิจ และการขยายตัวของอุตสาหกรรมที่แผ่ออกไปจะเพิ่มปริมาณของชนกรรมาชีพมากขึ้น และชนกรรมาชีพที่เพิ่มขึ้นนี้ หากมีการประวัติประชาธิปไตย และปฏิวัติเศรษฐกิจที่ถูกต้องได้แล้ว จะกลายเป็นพลังผลิตที่สร้างชาติอย่างมหาศาล ความเจริญก้าวหน้าจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ถ้าการปฏิวัติทางการเมืองและเศรษฐกิจยังไม่เกิดขึ้น ชนชั้นกรรมาชีพเหล่านี้คือ อาวุธอันทรง

พลังที่จะทำลายสังคมเก่า ไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์ในที่สุด นี่คือระเบิดเวลาที่นายทุนผูกขาด – ขูดรีด – รวมศูนย์ และนักการเมืองเผด็จการได้จุดเอาไว้ รอเวลาจะระเบิดออกมา และนี่คือวาระสุดท้ายของชาติได้มาถึงแล้ว

ในสังคมที่ไร้กฎเกณฑ์ของประเทศขณะนี้ จึงเป็นโอกาสทองของนักเผด็จการและนักฉวยโอกาสทั้งหลาย ที่จะกอบโกยเสวยสุข ท่ามกลางความทุกข์ยากของประชาชนส่วนใหญ่ สภาพสังคมที่ไร้กฎเกณฑ์นี้แสดงออกได้จากการมองปัญหาสังคม ปัญหาสังคมเป็นภาพสะท้อนของระบอบปกครอง และระบบเศรษฐกิจของประเทศ กล่าวคือ ปัญหาสังคมที่กำลังเสื่อมทรามลงไปเป็นลำดับเวลานี้ คือ

- ปัญหาคอรัปชั่น
- ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ
- ปัญหายาเสพติด
- ปัญหาโสเภณี
- ปัญหาบ่อนการพนัน
- ปัญหาอิทธิพล อันธพาล
- ปัญหาอาชญากรรม
- ปัญหาของเถื่อน ของหนีภาษี
- ปัญหาสุขภาพ
- ปัญหาการศึกษา
- ปัญหาศีลธรรม
- ปัญหาจริยธรรม

ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นทุกวัน และวันละหลายร้อยหลายพันคดี จนไม่มีปัญญาจะแก้ไข แม้จะสร้างผู้ปกครองหรือสร้างนักปกครองขึ้นมาอีกเพียงใดก็ไม่สามารถจะแก้ไขได้ สภาพเช่นนี้คือสภาพของสังคมที่ไร้กฎเกณฑ์ของกฎหมายประชาชนและผู้ปกครองไม่เคารพประชาชน ไม่เคารพกฎหมาย ไม่เคารพเกียรติและศักดิ์ศรีของมนุษย์ด้วยกันเอง

ปัญหาสังคมจึงเป็นอุปสรรคอันสำคัญที่จะพัฒนาประเทศอย่างรุดหน้า อย่างมีระเบียบแบบแผนได้ การแก้ปัญหาสังคมโดยเศรษฐกิจ หรือขยายเศรษฐกิจออกไปก็จะแก้ไม่ได้ การแก้ปัญหาสังคมต้องแก้ด้วยการเมือง การเมืองที่จะแก้ไขนี้คือการรักษาไว้ซึ่ง Law & Order และ Law & Order สูงสุดคือการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย จากการปฏิวัติประชาธิปไตยเท่านั้น ประชาชนจึงจะปกครองควบคุมประชาชนด้วยกันเองได้ สันติภาพและสันติสุขจะเกิดขึ้นในแผ่นดินได้อย่างแท้จริง

โดยสรุป ผมขอย้ำต่อท่านผู้มีเกียรติทุกท่านในที่นี้อีกครั้งว่า สาเหตุที่ประชาชนเรียกร้องให้ประเทศมีประชาธิปไตยนั้น ก็ด้วยเหตุผลหลายประการที่ได้กล่าวแล้ว ปัญหาของประเทศของเรายังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง และที่แก้ไขไปแล้วก็เป็นความพยายามที่จะแก้ไขที่ปัญหาปลายเหตุทั้งสิ้น การแก้ไขนั้นยิ่งแก้มากเท่าใด ปัญหาก็ยิ่งเพิ่มขึ้น หรือยิ่งแก้ก็ยิ่งยุ่งมากขึ้น ปัญหาต้นเหตุไม่ได้รับการพิจารณาแก้ไข ปัญหาต้นเหตุนี้คือปัญหาการเมือง และปัญหาการเมืองก็คือปัญหาการปฏิวัติประชาธิปไตย หรือการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์

สุดท้ายของการบรรยายในวันนี้ กระผมอยากจะกล่าวว่า ประเทศของเราได้ก้าวเข้ามาสู่จุดสูงสุดของความขัดแย้งทางการเมืองแล้ว ความขัดแย้งนี้จะถึงจุดได้เร็วหรือช้า ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขภายในประเทศของเราเป็นผู้กำหนด อย่างไรก็ตามความขัดแย้งนั้นมีอยู่เพียงประการเดียว ซึ่งเป็นความขัดแย้งสูงสุดของประเทศ คือความขัดแย้งทางการเมือง ทางออกมีประตูเดียวคือ การปฏิวัติทางการเมือง ทางออกนี้เป็นทางออกของคนไทยทุกชนชั้นจะต้องร่วมกันพิจารณา

ในการปฏิวัติทางการเมืองนี้คือ การปฏิวัติประชาธิปไตยนั่นเอง การปฏิวัตินี้จะต้องเกิดแน่นอน และไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ เพราะเป็นกฎเกณฑ์ของธรรมชาติที่สังคมมนุษย์จะต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า สูงกว่า มั่นคงกว่า

ปัญหาจึงมีอยู่ว่า ใครจะปฏิวัติ

คำตอบมีอยู่ดังนี้คือ

๑. ผู้ปกครองนำการปฏิวัติ

๒. มวลชนนำการปฏิวัติ

๓. พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

เวลานี้ การปฏิวัติประเทศไทยทำกันอยู่ ๒ พวก คือ ผู้ปกครอง กับ พคท. กลุ่มผู้ปกครองปฏิวัติทางการเมือง โดยการปฏิรูปทางการเมืองด้วยอัตราที่ล่าช้าอืดอาด ไม่ทันกับความต้องการของประชาชน ประชาชนเรียกร้องและเรียกหาผู้นำที่จะกระทำประโยชน์ต่อประชาชนอย่างสัมฤทธิ์ผล เป็นจริงเสมอ ผลที่เกิดขึ้นคือ ประเทศของเรามีการรัฐประหาร มีการเปลี่ยนผู้ปกครองครั้งแล้วครั้งเล่า แต่ประชาชนยังไม่ได้รับประโยชน์ ประชาชนยังถูกกดขี่ ถูกขูดรีด ถูกเอารัดเอาเปรียบต่อไป และต่อไปอีกนานเท่านาน

พคท. เริ่มงานปฏิวัติประชาธิปไตยมาเป็นเวลา ๑๖ ปีแล้ว ยังไม่บรรลุเป้าหมาย ด้วยเหตุที่ พคท. ผิดพลาดในการกำหนดอุดมการ กำหนดแนวทาง กำหนดวิธีการ พคท. จึงอ่อนแอและทรุดโทรมลง ทั้งนี้ เพราะขบวนผู้นำที่ขาด Leader และ Leadership ที่เข้มแข็ง มีจินตภาพการปฏิวัติที่ผิดภาพจากแนวความคิด และยึดถือหลักการที่ล้มเหลว

พคท. ไม่เข้าใจคนไทย และไม่รู้จักคนไทยดีพอ จึงผิดพลาด ที่เห็นได้ชัดเจนคือ พคท. นอกจากจะอ่อนหัดในทางทฤษฎีและหลักการปฏิวัติประชาธิปไตยแล้ว พคท. ยังเป็นผู้ที่มีความคิดทาส มีความคิดรับใช้ต่าาชาติ และผูกพันกับต่างชาติจนไม่สามารถจะปลดปล่อยตนเองได้

จึงเห็นได้แจ่มชัดว่า พคท. นอกจากจะไม่สามารถปลดปล่อยประชาชนได้แล้ว พคท. ยังไม่สามารถจะปลดปล่อยตัวเองได้อีกด้วย พคท. จึงกัดกร่อนตัวเองลงไปทุกขณะอีกด้วย และทุกกรณี

พคท. เรียกร้องประชาธิปไตยเสมอ ในขณะที่ตัว พคท. เองกำลังกระทำตนเป็นเผด็จการสุดขั้ว พคท. นอกจากจะรักษาตัวเองไม่ได้แล้ว พคท. ยังไม่สามารถจะนำประชาชนได้อีกด้วย ในช่วง ๔ – ๕ ปีที่ผ่านมา พลังประชาธิปไตยของประชาชนและปัญญาชน ได้เข้าร่วมการปฏิวัติกับ พคท. จำนวนมหาศาล แต่ พคท. ก็เอาไว้ไม่อยู่ เพราะนอกจากพลังประชาธิปไตยเหล่านี้จะพบกับเผด็จการในเมืองแล้ว พลังประชาธิปไตยนี้ยังพบกับเผด็จการที่เลวร้ายเสียยิ่งกว่าในเมือง

พคท. มองคนไทยและมองพลังประชาธิปไตยอย่างคนโง่เขลา และพยายามจะทำอะไรที่ปราศจากความจริงแท้ของปัญหา การโฆษณาชวนเชื่อและการชี้นำอย่างไม่ลืมหูลืมตาของ พคท. นั้น ทำให้ปัญญาชนและคนไทยทั่วไปมองเห็นว่า พคท. นั้นไม่ผิดอะไรกับพรรคสภา หรือพรรคนายทุน ที่หลอกลวงประชาชนในยามเลือกตั้งจึงหวังอะไรไม่ได้เลยไม่ว่าในปัจจุบันหรือในอนาคต

พคท. นั้นอ่อนหัดจนเกินกว่าที่จะเป็นผู้นำการปฏิวัติ ความอ่อนหัดนี้นอกจากผู้นำจะอ่อนแอแล้ว ความคิดก็อ่อนแอเสียอีกด้วย จน พคท. ทั้งขบวนตกเป็นเครื่องมือของต่างชาติ

พคท. อ้างชาติเพื่อต้องการขายชาติ และ พคท. ก็อ้างประชาชนเพื่อกดขี่ประชาชน พคท. อ้างประชาธิปไตยเพื่อทำลายประชาธิปไตย

ดังนั้น การปฏิวัติไทย ๒ แนวทางมาถึงจุดจบแล้ว ไม่ว่าขบวนผู้ปกครองหรือขบวนคอมมิวนิสต์ ได้พิสูจน์ตัวเองแล้ว ผลที่เกิดขึ้นในการต่อสู้ปฏิวัติของผู้ปกครองตลอดเวลา ๔๙ ปี ของ พคท. ใช้เวลาพิสูจน์ ๑๖ ปีแล้ว ไม่มีขบวนปฏิวัติไหนที่ยืนหยัดอยู่บนความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ไม่มีขบวนไหนที่ยืนขึ้นเพื่อพิทักษ์ รักษา แสวงหาผลพวงอันเป็นผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนอย่างแท้จริง ประชาชนไม่เคยมีตัวแทนของตน ที่มีทั้งจิตสำนึกและวิญญาณที่จะรับใช้ประชาชนอย่างแท้จริง

ดังนั้น ประชาชนเท่านั้นที่จะมีตัวแทนของตน ได้ทั้งวิญญาณและจิตสำนึกที่รับผิดชอบต่อประชาชนอย่างแท้จริงได้ ดังนั้น ผมขอกล่าวอีกว่าการปฏิวัติไทยนั้น

จะสำเร็จหรือล้มเหลวจึงขึ้นอยู่กับประชาชน ถ้าประชาชนสู้ประชาชนชนะ ถ้าประชาชนไม่สู้ ประชาชนก็อยู่ในยุคมืดตลอดกาล

ความหวังที่จะมีประชาธิปไตยของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย

การปฏิวัติไทยไม่ว่าจะเป็นแนวทางใด ย่อมขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของประชาชนเป็นสำคัญ และประชาชนจำเป็นต้องตัดสินใจ ไม่ว่ามันจะช้าหรือเร็วก็ตาม

อย่างไรก็ดีกองทัพปัจจุบันพร้อมเสมอ ที่จะยืนเคียงข้างประชาชนในการต่อสู้เพื่อสิ่งที่ดีกว่า และมั่นคงกว่า ท่ามกลางสถานการณ์ปัจจุบันกองทัพได้เดินเข้าสู่แนวทางการปฏิวัติประชาธิปไตย ขั้นพื้นฐานดังที่ได้แถลงและได้แสดงออกจากการปฏิบัติตามคำสั่งสำนักนายกฯ ที่ ๖๖/๒๓ เพื่อความมุ่งหมายในการปลดทุกข์ประชาชน และการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ทางการเมือง

กระผมขอยืนยันว่า การตัดสินใจของกองทัพ และการตัดสินใจของประชาชนเพื่อเข้าไปสู่การปฏิวัติประชาธิปไตย เพื่อประชาชน และของประชาชน จะต้องประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน.

สวัสดีครับ

(บทความนี้ ได้บรรยายที่ห้อง ๕๐๑ ตึกคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๒๔ เวลา ๑๓.๓๐ น.–๑๖.๐๐ น. โดย พลโท หาญ ลีนานนท์ ผู้ช่วยเสนาธิการทหารบก ฝ่ายยุทธการ)

พิมพ์ที่กรุงเทพการพิมพ์
๑๔๐ ถนนบ้านดินสอ กรุงเทพฯ โทร. ๒๒๒๔๗๙๐
นายเผด็จ จิระสานต์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๓๓/๒/๒๔